

PRZYCZYNA (4016) sb f

a jasne (w tym 10 r. błędne znakowanie).

sg N przyczyna (635). ◇ G przyczyny (1341), przyczyn(e)j (1); -y : -(e)j *NiemObr* (16:1). ◇ D przyczynie (5). ◇ A przyczynę (612) [w tym zapis: -e (17), -ą (9), -a (1)]. ◇ I przyczyną (545) [w tym zapis: -am (2)], przyczynu (1); -ą : -u *LibLeg* (3:1). ◇ L przyczynie (29). ◇ V przyczyno (2). ◇ pl N przyczyny (186). ◇ G przyczyn (370). ◇ D przyczynám (2) *KuczbKat*, *PowodPr*, przyczyn(o)m (1) *WujNT*. ◇ A przyczyny (198). ◇ I przyczynami (56); -ami (50), -(a)mi (6). ◇ L przyczynach (22); -ach (14), -äch (3 + *kust*), -(a)ch (5); -äch *SienLek*, *Phil*; -ach : -äch *ModrzBaz* (2:1). ◇ du N (cum nm) przyczynie (7) *GlabGad* H4v, *MiechGlab* ktv, *SarnUzn* H3v, *RejPosWstaw* [143²], *Oczko* A2v, *CzechEp* 241, *KochCn* B4v. ◇ A przyczyni(e) (3) [w tym: cum nm (2)] *OrzQuin* E3v, *Paprup* F4, *PowodPr* 42.

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI* (siedem z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. To, dlaczego coś się stało, powód; *causa HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calag*, *Calep*, *JanStat*, *JanPrzyw*, *Cn*; *occasio PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calep*, *Vulg*, *JanStat*, *Cn*; *res HistAl*, *Vulg*, *Mącz*, *Modrz*; *ratio Mącz*, *Modrz*, *JanStat*, *Cn*; *ansa*, *caput*, *materia*, *nomen Mącz*, *Modrz*, *Cn*; *locus PolAnt*, *Cn*; *fons Mącz*, *Cn* (3611) : *BierEz* Cv [2 r.], C2v, E4v, O3, O3v, Sv; *PatKaz II* 78v; A tych niemoczy namienionych żadna infza nie ieft przyczyna, Iedno nie dobre á niedaftateczne czyfście po złączeniu niewiafty oney *FalZioł* V 26v; Iefzcze nad to y niemoczy też, Iako fą/ wrzody, rany/ albo Apoftemy bywaią prziczyńą, Bo macicę barzo po mdlają y ku wyrzuczeniu fprawuią. *FalZioł* V 29v; Thakiefz [*brzemienna*] ciężkie brzemiona nofząc by fie nie obrazila, A nad nawyzfze zawfze fie ma czo nawięczyey tych przyczyn ftrzedz/ z ktorich niekto takowa przyczyna/ nieprzeftpieczność/ albo vraz: przychadza. *FalZioł* V 32, +2, +2v, V 18a, b [2 r.], 25 (15); Czewu [!] v białych głów krew miełfza niż v otrokow. (-) Przyczyna ieft zimno w nich wiefze *GlabGad* E5v, A2v, D, F3, Gv [2 r.], L3; A oddal odemnie ty przyczyny prze ktore bych fie zawftydác miał *RejPs* 178, 208v; *ComCrac* 19; Abowym thentho malzonek yey onyą thak jako bill powinowath nyedball rozmaythe prziczyney a zwłafhcza nyepłodnończ yey na oczu wirzuczayącz. *LibMal* 1551/160v; *RejRozpr* D4; *RejJóz* F2v, F3, H5; *LibLeg* 11/152v; áczkolwiek thobie nieczo wypifzemy o náfzym żywocie/ wáfakże żadnym obyczáiem twoy vmyfl/ nie naydzie w nim fmake żadne⁸⁰/ przeto iż prziczyney waleczne zácmiły vmyfl twoy *HistAl* I5; Wáfakże bédziemi to co się tu powiedziáło/ pilnie rozbierác/ mozem wáfyfki prziczyney przektoré się świat panu i flugám iego/ téfz i dżis/ przeciwia dobrze poznać. *MurzNT* 116; ktore przykazánye zá vftánim prziczyney ná czás álbo też wyecznye odmyenyone być może/ [...] przez fámego páná/ álbo przez kofcyół yego *KromRozm II* x4v; Jeżliże tiranni są, niechajże nam powiedzą „sic volo, sic iubeo”, wždy bédziemy prziczyney słyszeć. *Diar* 45, 67, 69, 101; *DiarDop* 102, 115 [3 r.]; Záprawdę ácz fą infle prziczyney/ ktoremi fie pófpolicye wypyeráyą mátki s tego žeby nye rády karmily dzyeci fwych/ thá też przedfię yeft pewna/ ktorą Auguftyn S. przydáye *GliczKsiąż* D5, H6, I2, I7, L2, O8v; *LubPs* F3 *marg*, G2 *marg*, O5 *marg*, T6, Y3v *marg*; A wáfakże gdy by ná innym odmiennym mieyfctcu miał być Sąd/ to może być [...] známieniem prziczyney/ dla ktorey by to przemienienie mieyfca ku Sądowi było. *GroicPorz* mv; Ale w fprawách o zloczynftwo [...] Sędzia nie oglądáiąc fye ná prziczyney námienione/ záwždy Perfone ma rofkázác wzić do więzienia.

GroicPorz p3v; Bo iednák może być wiele przyczyn/ kthore Sędzięgo od Exekucyey fkazania mogą odwieść. *GroicPorz* cc4, A4, b2v, 14v [2 r.], n4, o3 (24); Ammianus Márcellus [...] trzy przytżyny być powieda/ dla kthorych fie Papieże wádzą o papieftwo. Pierwfza przytżyná Bogáctwá/ Druga Pychá. Trzečia Rołkołzy tego fwiátá. *KrowObr* 28v, 95, 225v, 230v, Qq4; *Leop Iudith* 6 arg; *RejFig* Bb5, Cc7; *BibRadz* *4v, *Is* 19 arg, I 376a marg; Brutus ráycá/ vczyńił rzecz długá przed Senatem przeciw rzeczy połłow/ powiedáiąc wiele przyczyn/ prze ktore nie mógł być przywrocon krol Tárquinius *BielKron* 105; fżły [panie] przed Senat/ powiedáiąc przyczyny á profżąc/ áby káżdá żoná rádniey miáłá dwu mężu niż mąż dwie żenie. *BielKron* 120v; Wiele ieft przyczyn tákowych [...] kthore nam flufzną drogę vkáziú w mieściech miefżkák *BielKron* 334v, 53, 56v, 109v, 116v, 219v (12); *KochSat* [A4]; *KwiatKsiqż* Cv; *Mqcz* 10d, 42c, d, 86c, 163a (16); *OrzQuin* Z2v; *Prot* C2v; *SarnUzn* D, E7v; SZálenie/ przygadza fye od rozmáitych przyczyn *SienLek* 52, 1v, 13, 24v, 26v, 32v (10); Aczkolwiekí Pan Bog bárzo wolen ieft w fprawach fwoich/ á żadnymi przyczynámi wtorymi álbo poślednimi [...] ku fprawie fwoiey niebywa przymufżon *LeovPrzep* F2v, H3, H3v; toć iuż tám żadney przyczyny zołtáwić nie chce [Pan]/ dla ktoreyby fie iuż ná wieki miáłá iáká lżá vkázác ná oku wiernych iego *RejAp* 176, [Ff5]; lecz podobno wedle przyczyny/ s kthorey [gniew w miłości] vrofcie/ raz bywa przykry/ drugi raz przykrzeyfzy *GórnDworz* C5v; bo przeciwnych przyczyn fktuki/ ony theż fą między sobą przeciwne. *GórnDworz* Gg3, C5, D3, H7, I6, I7 [2 r.] (12); Krolu wielmożny/ wżyfcy fie goduiący dziwiúią tákowe^{mv} fmutku twey miłości: á rádżiby przyczynę wiedzeli. *HistRzym* 93v, 5, 5v, 56, 61v, 120; Słuchayże zá coć to Pan dáie thákowe omylne doktory twoie: Zadna infza przyczyná nie ieft/ iedno grzech á niewdzyęczność twoiá *RejPos* 205v, 49v; *KuczbKat* 60 [3 r.], 110 [3 r.], 125, 255 [3 r.]; A tákich wiele przyczyn ieft/ s kthorych w fobie bezpotrzebnie/ thylo przyrodzeniu kwoli/ gniew fżkodliwy pobudzamy. *RejZwierc* [78²]v; Thrzebá vważác czáły y przyczyny kiedy fie gniewác. *RejZwierc* 81v marg, A6, 57, [78²]v, 133v, Bbb2v; *WujJud* 179 marg, 220v marg, 221, Nn2 [2 r.]; Aby tedy z wietfżá vcżciwością vżywánie tego Sákrámentu [eucharystii] było wiedzic y wfpámiętáwác mamy przyczyny prawdżiwe/ ktore flużą y fpolnie wżem y z ofobná káżdemu ku poćiefze *WujJudConf* 220v; *RejPosWstaw* 21v, [143²]; *BudBib* bv, *Ios* 5/4; A gdyż przyczynę zlą baczyćie/ fktuku dobrego trudno się fpodżiewác mácie *BiałKaz* B, A4v, B4v; *BudNT przedm* a2v, a3 [2 r.], Ii6 [2 r.]; Ale y procż tych przyczyn/ ná ono pámiętác máłż/ comći iuż wprzod powiedział/ że Máryey głową był Iozef *CzechRozm* 159, A6v, 36, 61v, 141 marg, 142v (13); A ták niemoże żaden tey władze fzcześliwie okrom rozmáitych á wielkich cnot fprawowác: Y to przyczyná zda fie być/ dla ktorey ludzie zdawná poczęli iednemu być poślużni. *ModrzBaz* 15v; Známienićie to ludzie mądrzi obaczyli/ że chćiwość vrzędow á zbytek/ y temu przeciwne ląkomftwo/ fą przyczyny/ ktore wielkie Rzeczypołpolite bárzo wátłá. *ModrzBaz* 55v; Niech przeto káždy zleczy myśl fwą/ á miáłto rzeczy/ niech fie nieboi ćieniow áni fnow: á obyczáiem fofiftow/ niech tego nieczyni przyczyná co nie ieft przyczyná. *ModrzBaz* 66, 15, 15v, 24v, 43, 50v (16); CZterzy fie przyczyny nájduią/ dla ktorych Grekowie od iedności Kościołá S. y poślużeníftwá głowy fwey Piotrá Rzymfkiego odftápiłi *SkarJedn* 167, 168, 169 [2 r.], 211; *Oczko* A2v, 4, 8, 9; *Calag* 551b; *SkarŻyw* 355, 444, 537, 546; *StryjKron* 51, 56; A zofobná/ między infżymi przyczynámi/ tá iedná nie pomáłu mię ku przypifániu tych kfiáżek W.M. popchnęłá *CzechEpPORz* *4v; przypomnię ia nákrótce X(iędzu) K(anonikowi) kilká

prawdziwych przyczyn/ dla których ludzie źli/ y niemierni/ uczestniki prawdziwej społeczności z Chrystusem panem nie będą. *NiemObr* 114, 51 [2 r.], 90, 117, 118, 120, 128, 152; *KochFr* 74; *KlonŻal* A2; *WerGość* 219; *WerKaz* 295; *WisznTr* 26; *KochSob* 66; *GórnRozm* K4; *PapUp* B3v; *ActReg* 47, 49, 127, 138, 158, 168; *Calep* 175a, b, [720]b; *GostGosp* 96; *Phil* P; Iáko žádný dzień bez smętku nie schodzi: Nowa przyczyna/ rzewnieyły płacz rodzi. *GórnTroas* 12, 6, 16; Dwie są przyczynie/ które miłość w ludziach pobudzaią/ rzecz własna/ á to co w sobie ma godność miłości/ álbo co iest godno miłowania. *KochCn* B4v; *OrzJan* 41, 109, 110; Grzebią nas po śmierci w ziemi: między infzymi przyczynami/ dla wwiarowania mierzączki/ y smrodu. *LatHar* 668, 185, 579; *WujNT* 222, 323, *Act* 10/21, 23/28, s. 517; CLá wzyfłtkié [...]/ pod którymkolwiek sposobem słów y przyczyn dáné/ [...] pfuiemy y nikczemné bydź czynimy *SarnStat* 67, 145, 294, 390, 396, 487 (11); *KmitaSpit* Av; *PowodPr* 15, 17, 26, 42; *SkarKaz* 80b, 81b marg, 82b marg, 517b, 577b, 636b; *CiekPotr* 60; *GostCast* 34, 64; *PaxLiz* B2v; Więc ci co cudze rzeczy biorą potaiemnie, Ná vbořtvo przyczynę kładą, choć dáremnie. Czáfem też ná řzátaná, gdy przyczyn nie řtánie *KlonWor* **v; *SzarzRyt* D3.

przyczyna czego (699): Potym liřká przybieżała/ Skrwáwione dzieci vřzřála: Przyczyny walki pytałá/ A winnego řkárác chćiála. *BierEz* M2, B2v, Cv; O dziewitzo blogoflawioná/ powiedz nám/ ktorá iest tweé boleřci przyczyna *OpecŻyw* 82, 86, 120, 167v, 193; *PatKaz I* 14; O uyelka przyczyna byla řzwýatey annye ueřela przy yey poczáczyu tey dzyeueczky [tj. *Maryi*] *PatKaz II* 80v, 61v, 81, 82v [2 r.]; Siodma przyczina ciężkiego albo łącznego rodzenia/ bywa z řtrony płodu albo dzieciątka. *FalZioł* V 17b; Ty iakmiarz przyczyny odchodzenia płodu Niewiařtam brzemiennem przydawaiař fie, ktore z wiefřzą boleřcią tak odbywaiař, Niřli gdy według biegu rodzą *FalZioł* V 31; Z południa wiatr iest na gorřzy/ bo iest przyczyną powietrza morowego. *FalZioł* V 62, +2 [2 r.], I 1b, III 23c, V 17b, c [2 r.] (20); Dwoia przyczina iesth niewieřciego płaczu, iedna z řprawey lutořci á druga z pochleřtwa á zeřzy. *BielŻyw* 31; Pieniařdze są przyczyna kłopotu. *BielŻyw* 121, 132; Zafię przyczyna prořtich wlořow iest wilkořć dymna á ciężka, ktora wloři ku dołu řkłania *GlabGad* A8v; gdyř wilgota [...] iest przyczyna pleřni řmrodu [!] y zagniōřci, á řuchořć iest przyczyna zachowania długiego *GlabGad* G6v, A2, A3, A4, A4v, A8v (33); *WrōbŻołt* E2, kk5v, řř7; *WrōbŻołtGlab* A3; *RejPs* 62v, 144; *LibLeg* 10/150v, 11/78, 141, 161, 164; *Rejřóz* B6; *SeklKat* K4v [2 r.]; *LibMal* 1548/144v, 1551/165v; *RejKupSekl* a5v; gdiby byřá cřłowiekowi znáioma przyczyná řmierci iego/ wielką boleřcią by(ł)by poruřzon *HistAl* M2, K8v; *MurzNT* 43v; *KromRozm II* x3v; Abowim yáko w zbáwićyelu byřy wřřyřtkye przyczyny miřtrzowřtwá/ ták też po zbáwićyelu w Pyetrze wřřyřthkye řye zamykáya. *KromRozm III* M8v, B6v [2 r.], B7, L8, N2, Q; *Diar* 21, 65, 66; *DiarDop* 102 [3 r.], 116 [2 r.]; *GliczKsiąř* G3v; *LubPs* B3v, B5 marg, B5v marg, Cv marg, C3 marg (12); A gdjeby przeciwna řtroná [...] pomocney przyczyny nieřtánia nie wniořłá: Iuř Sentencya wřřřřzego práwá ma być otworzoná y czytaná. *GroicPorz* bb4v, C, kv, ř2v, x2, z (9); *RejWiz* 36v marg, 86 marg, 116v marg, Cc8v [2 r.], Dd; *OrzList* c2; *OrzRozm* G3v, G4 [2 r.], H4, L2; *BibRadz* *4, I 3c marg, *Gen* 11 arg, *Dan* 13/14, II 12b marg; Niechay řie dzyeři wářze pirwey vczą zakonu/ ktory iest nalepřza náuká y przyczyná wielkiego řzcęřcia. *BielKron* 44, 7, 11, 15, 21, 24 (46); *GrzegRóżn* E3, I [2 r.]; *KwiatKsiąř* F4, I4; *Nimia repletio, est caussativa infirmitatis*, Naymnieyřze w piciu/ álbo w yedzeniu przebránie yeř przyczyna choroby. *Mącz* 43a, 37c [2 r.], 42c, d, 120b, 128b (16); *OrzQuin* B2v, D4v, O3v marg,

O4, Sv (8); PŁucne niedoftáthki álbo pľowánie/ bywáią przyczyną rozmaítých chorob. *SienLek* 91v, 2v, 12v [2 r.], 15, 89, S[ss]v; *LeovPrzep* av, B; *RejAp* 122v, 146v, 148, 154v, Ee4v [2 r.]; przyczyná zľego náľzego ina nie ieľth/ iedno zbytnia chćiwość nábywánia *GórnDworz* G5v; bo częľtokroć cudnośći biaľychgľow/ bywáły przyczyną wiele ná ziemi zľego *GórnDworz* L14v, C5, D3, H3v, Kv, L3 (13); A wľzákoź krol [...] ľmutne oblicze miaľ/ y wzdychaľ. Widząc to goduiący dziwowáli lie: á nie ľmieli od niego pytáć przyczyny ľmutku/ ále rzekli brátu krolewľkiemu/ áby lie dowiedziaľ przyczyny tákowe⁶⁰ ľmutku. *HistRzym* 93v, 5v [2 r.], 29v, 50, 51, 53; *RejPos* A5v, 15, 21v, 41, 49 [2 r.] (26); *KuczbKat* 10, 75, 110, 130, 220, 325; Kofzt á rozliczność potraw wymyľnych iáko ieľt ľzkodliwy A to druga przyczyná ľakomľtwá. *RejZwierc* A6, Bv, B3, 58v [2 r.], 66v, 100, 195, 265; *BielSpr* 2v [2 r.], 57v; Ieden bywa obieran/ áby gľowę poľtánowiwľzy/ przyczynę odľzczepieľntwá álbo roľtárgnienia oddaliľ. *WujJud* 154, B3, B5, 63, 100v, 178v (10); *WujJudConf* 190; *RejPosRozpr* b3; *RejPosWstaw* [110³]; *BudBib* b3v, I 429a marg; *HistHel* Bv; *BialKaz* Ev; Trzećia lepak przyczyná omyľek y faľszu w Nowem teľtámenćie/ ieľt [...] nieobaczenie Tľumáczow *BudNT przedm c, kt, przedm* b6v, c2v, d3; *CzechRozm* A3v, A4v, A5, 39, 93v (10); Boć záprawdę ľerdeczne niemocy/ niebezpiećnieyľze ľá niźli ćieľeľne/ á częľtokroć one bywáią przyczynámi tych. *ModrzBaz* 66; Ktemu/ chcáć Bog przyczyny tyráľntwá odćiać/ kazaľ áby bogáctwá Krolewľkie były mierne *ModrzBaz* 75v, 9v, 17, 21, 35, [38] (33); Duch wilka onego piekielnego Antychryľtá [...] wľzelkiey nie ľtwornośći przyczyná ieľt *SkarJedn* 19, 171, 181, 190; *Oczko* 10, 25, 25v, 33v; *KochPs* 4; rzemieoľto vmieć/ á rzemieoľtem nie robić/ vboľtwá y gľodu ieľt przyczyná. *SkarŻyw* 26; Gdy ľię krzyżem źegnaľz/ wľzytkę ľobie przyczynę krzyżá wľpomni. *SkarŻyw* 92, 68, 82, 161, 252, 358 [2 r.] (12); *KochTr* 22; *StryjKron* A3v, 71, 330, 717; otoź tedy vtyľkowánia te⁶⁰ Chriľtuľowego muśiáľá być inľza przyczyná/ niź tá ktorą obcymi ľłowy *X(iqdz) K(anonik)* y z obcá teź rzeczą wnośi. *CzechEp* 141, 172, 192, 281; *NiemObr* 8, 9, 98; *KochFr* 94; *BielSen* 10; *KochPieś* 2; *PudľFr* 53; *ArtKanc* H18v, R17v; Ieśli [!] ľię tedy w náľzey Rzeczypoľpolitey co zľego dzieie/ Wolność náľzá przyczyná tego nie ieľt/ ále przeľożeni ľá niepráwi. *GórnRozm* B3v, Cv [2 r.], C2 [2 r.], D3v, E2v, F4 (14); Zľé tedy á ľwowlne obyczáie [...] ľá przyczyná zginiěnia Rzeczypoľpolitéy *KochWr* 31, 21, 31; *KochWrJan* 18; *PaprUp* F2; *ZawJeľt* 15; *ActReg* 49, 148; Łákomľtwo nieľpráwiedliwośći mátká/ á wľzego zľego przyczyná. *GostGosp* 2; *GostGospSieb* +3; *Phil* F2, G4 marg, O, P [3 r.], Q3; *GórnTroas* 10, 39, 57; *GrabowSet* K2, P4v, R2, S3; *OrzJan* 24, 25, 83, 87; Przyczyny záľię poľtánowienia świáť wybránych Bożych/zwáľzćzá męćzennikow/ trzy dáie Auguľtyn święty *LatHar* 323, +2v, +3v [2 r.], +4, 196, 198 marg (20); *KoľakCath* C3v; iź miłość ieľt ták przyczyná vľpráwiedliwienia/ iáko świáťlość przyczyná oświećenia. *WujNT* 222; Grzech ieľt przyczyná chorob y wľzytkiego zľego. *WujNT* 323 marg; Skruchá y żálość zá grzechy ieľt przyczyná zbáwienia: á nie ľámá wiárá. *WujNT* 636 marg, *przedm 1 marg*, 3, 8, 11, s. 108 marg (59); Y ták ľię dzieie źe co więťzáz poćiechę przed tym czyniľo/ to więťzzego żalu y boleśći przyczyná ľię zľtáie. *WysKaz* 2, 5, 11; *SarnStat* *7, 55, 165, 174, 185 (23); *KmitaSpit* A2; Wtora przyczyná vpadku Pańľtw Krześćiańľkich/ ieľt zuchwáľe odľtápienie Bogá/ religiey/ y przykazania iego *PowodPr* 26, 5 marg, 6, 13, 15, 17 [3 r.] (17); *SkarKaz* 39b [2 r.], 40a [2 r.], 79b, 80a, b (17); *GostCast* 32, 34, 69, 73; *PaxLiz* B2, C3v; Doľtátek teź y pychá/ wielką ieľt niezgod przyczyná/ iáko Prorok o Sodomie mowi: iź iey zguby przyczyná byľá pychá y náľycenie chlebá y doľtátek.

SkarKazSej 675a, 671a, 674a [3 r.], b, 675a [3 r.], 705a; *KlonWor* 33; *PudłDydo* B5v; *SzarzRyt* B; [Bo ácz wierni wízytcy od Bogá bywáią rodzeni z onego niefkazitelnego síemieniá/ [...] wízakże ie tu łam Bog nie łwoiem/ ále niewieścíem náśieniem nazywa. Czego y dwie przyczynie być widzę. *BudArt* N3v]. Cf *Ze zdaniem określającym skutek; Frazy, Zwroty*, »dla przyczyny«.

przyczyna czego [= *co jest przyczyną*] (21): *HistJóz* Av; Cżemu baby niektore [...] wáfi albo brody porośłe miewaią. (-) Przyczyna iełt wilkołci v pławow ktora iuż załtanowia łie około piácidzieliáth łath, á tak wzgorę wchodzi y z niey łie włofi mnożá też około vłt. *GlabGad* B; ále mu [*Arystodemusowi*] dał Ian s. płałcz łwoy áby gi kładł ná vmárłe áłbo chore/ od ktorego płałczá przyczyny/ bráli zdrowie y żywot. *BielKron* 149; A oto kładzie ná nię [żonę] przyczyny słow rzekąc/ nie náłazłem v twoiey corki dziewictwá *BudBib Deut* 22/17, *Deut* 22/14; A ia wam powiádam; iz wízelki ktory opuści żonę łwoię/ oprócz przyczyny porubłtwá/ przywodzi iá w cudzołóstwo *WujNT Matth* 5/33, s. 22. Cf »da(wa)ć przyczynę«, »z przyczyny«, »za przyczyną«.

przyczyna do czego (104): *DiarDop* 98; Ale nie złá przytznę do tego dáiefz/ dla tzego kápłani máią pod obiemá ofobomá przyimowác/ áby tznili y obchodzili powiedáłz/ w koścíeie pámiátkę vłtáwítzná oney nadrołłfzey offiáry *KrowObr* 200v, 106v, 156; Ten [*Hipokrates*] człowieczá náture włáfnie rozeznowáł/ A przyczyny do káždey rzeczy łłufzne dawał. *RejWiz* 1v, 184v; á zrzuc ten łzkodliwy pień z drogi/ ktory záwadza do dobrego/ kthory iełt przyczyná do vpadku *LeszczRzecz* A5v; *OrzRozm* G3v; *BielKron* [332²]; Gdyż tám [*w niebie*] iuż nie ma być áni żadny łmętek/ áni żadna przyczyná do łzy oká namnieyłzego *RejAp* 177; *RejPos* 25, 43, 49v, 214v; Trzecia á łłufzna przyczyná do łákomłtwá y do złego żywotá/ niepomerne pijańłtwo. *RejZwierc* A6v; Słuchayże co támże zá przyczynę Pan powiáda do tego [*tj. do upadku Jeruzalem*]/ iżeś nędzne miáłtho niechciáło przyiác wdzięcznie náwiedzenia mego *RejZwierc* 258v, 61, 81, 261v; *RejZwiercTrzec* Aaa2v; *MycPrz* II C3; *BiałKaz* E2; *BudNT przedm* a3; *ModrzBaz* 73; Abráhmá fię łtrzekł przyczyny do nieprzyázni z łynowcem łwoim. *SkarŻyw* 283 *marg*, 284 [2 r.], 440; *StryjKron* 105; *NiemObr* 26; *Phil* H, Q4; *GórnTroas* 49; Byś władnáł łnádniey/ członki zleczonými/ Broniń przyłtępu rácz káždey godziny/ Grzechom/ y wízelkiey do gniewu przyczyny. *GrabowSet* X3v, A3; *LatHar* 115; *SarnStat* 463, 658; *SkarKazSej* 686a; O tym tedy złódzieyłtwie chcemy mowić ninie: Naprzod o Prożnowániu/ do złego przyczynie. *KlonWor* 32. Cf *Ze zdaniem określającym skutek; da(wa)ć przyczynę*, »przyczynę dawać«, »mie(wa)ć przyczynę«.

przyczyna z kogo (13): *LibLeg* 10/153v; Ktoż winien Pánie? Stráłzliwe łády łá twoie/ ze mnie może być przyczyná. *SkarKaz*)(3. Cf »da(wa)ć przyczynę«.

przyczyna z strony czego (1): Wtora przyczyna [*pragnienia*] iełt z łtrony płucz, gdy one dla zagrzania łwego záłchną, tedy pragną *GlabGad* G.

przyczyna komu (5): *PatKaz II* 80v, 82v; Ták tedy mowią gracze náuczeni/ W ciesni mąż Rycerz/ á Pop ná przełtrzeni. Y tá przyczyná byłá Borzuuowi/ Ze tám folgował wícey Rycerzowi. *KochSz* B2v; Pożytek też łtąd żaden nie rołcie/ y owłzem theż iełt przyczyná do zguby páńłtwom/ gdy Obywátele miedzy łobá s łtrony godności y pożytkow łprzeczáią łie *Phil* Q4, H.

przyczyna czemu (35): ten też zbytek wilgołci iełth pz yczyna [!] włółom pod pachami y indzie. *GlabGad* A8v, B7; łivdzie waschi spanłstwa wálczego przifzedłzi pod ten Zamek nasz nam y poddaním

naschim barfo wielkie szkodj y krziwdj podzialaly y radzybiłmi otim wiedziely czo temv za przyczina yeft *LibLeg* 11/65, 7/98v, 11/85v; *GliczKsiąż* K2v; *RejWiz* 1v; Co temu zá przyczyná ieft/ że pan á Krol moy idzie do fluzebniká fwego? *Leop 2.Reg* 24/21; *BielKron* 305v; *ModrzBaz* 116; *SkarJedn* 68; á połpolicie ná ciemię táką wodę pułzczámy gdy przódek głowy boleie/ á káźlóm przyczyná bywa *Oczko* 16, 6; *ActReg* 10, 173; *SarnStat* 343, 372. Cf »da(wa)ć przyczynę«.

przyczyna k(u) czemu (31): Wiele á częfte iadanie iabłek zwłafzcza khwałnech/ á cirpniących/ gotowa przyczyna ku przyściu łamania *FalZioł* III 23c; *LibMal* 1543/73v; *GliczKsiąż* I3v; A tak poładził [*Wierzynek*] napierwey páná fwego Krolá Kázimierzá/ powiadaiac k temu flufzne przyczyny *BielKron* 375v; Causa vehemens ad obiurgandum, Dościć słufzna wielka przycziná ku karániu. *Mącz* 216c, 10d, 369c, 381a; *SienLek* 22v; Wiele przyczyn ku łáfce Bozey/ ále go trzebá prošic. *RejPos* 132 marg, [137]v; *KuczbKat* 225; *RejPosWstaw* [110²]v; *SarnStat* 594. Cf »da(wa)ć przyczynę«, »mie(wa)ć przyczynę«, »wziąć przyczynę«.

przyczyna przeciw komu, przeciw czemu [= dotycząca zastrzeżenia przeciw komuś, czemuś] (1): że ftroná obwiniona/ niź fye s Powodem/ przes główną odpowiedź ná žalobę w prawo wda/ ty lekarftwa práwne ma: [...] álbo fye od Sądu wrzucenim iákiey przyczyny przeciw perfonie álbo przeciw rzeczy wymuie: álbo fye domawia tego przed odpowiedziá/ áby [...] *GroicPorz* Cv.

przyczyna na kogo, na co (5): Boć Pan ma záwždy przyczynę ná pomfthę fprzećwinkow náfzych *RejZwierc* 263v; rácz to dáć áby ten twoy Sákráment/ nie był nam obowiáfką ná karanie/ ále przyczyná zbáwienná ná odpufzczenie *LatHar* 104, 225. Cf »da(wa)ć przyczynę«, »szukać przyczyny«.

przyczyna o czym (1): Proźbá s przyczynámi flufznemi o wyfluchániu: á to pirwfa/ iż wyznawa mocne fwe vfánie w Pánu. *LubPs* K3v marg.

przyczyna czyja [= kto spowodował] [w tym: G sb i pron (60), pron poss (43), ai poss (5)] (110): Smyluy fya tez myli panye nad onimy. Ktorzi przełmyá w grzech vpadly a ktorem ya fwą nyektorą prziciną ku zlofcy przywyodl. *BierRaj* 19v; *ForCnR* Dv; Rzecze doktor nie moią przyczyná/ Nie chciał [*chory*] fluchác vmárł fwoią winą. *BielKom* C8; *BielKron* 403v; *GórnDworz* Kk3v; *RejPos* 322; *ReszPrz* 112; *Paprup* D4 [2 r.]; *ActReg* 4; Otóz tu Wáfzá Kró(lewska) M(iłość) widzifz/ iż fie tu przyczyná Królá Włádyfláwá we wfyftkim zgadza z przyczyná wáfzýy Kró(lewskiej) M(iłości). *OrzJan* 118. Cf »bez przyczyny«, »z przyczyny«, »prze(z) przyczynę«, »za przyczyną«.

cum inf (41): *RejPs* 180v; Minari divisoribus ratio non erat, Podzelcom [!] grozić nie było żadney przyczyny. *Mącz* 347b; *ActReg* 53. Cf »da(wa)ć przyczynę«, »mie(wa)ć przyczynę«, »przyczynę naleźć«, »szukać przyczyny«, »wziąć przyczynę«.

Ze zdaniem przydawkowym określającym skutek [w tym z zapowiednikiem: tego (20), do tego (4), temu (3); zaimek pytajny (155); przecz, czemu, dlaczego (150), iż(e), że (54), aby, by, żeby, iżby (28)] (241): Owaćiem śmierz przybieżálá/ O przyczynę fie pytałá/ Czemu iey ták pilnie [*starzec*] wzywał *BierEz* I3v, S2; ale fié k niym przyłaczył [*Jezus do uczniów*]/ pytaiątz przyczyny/ czemu by fie śmucili? *OpecŻyw* 168v, 132; *PatKaz* I 6v; *FalZioł* I 5c; Ztąd też ieft przyczyna czemu ribie ikri trzefzczá gdy ich wflpie na ogien, Iź w nich ieftth wiatr takowy ktory ogien zagrzewaiąc rozpułzcza á tak z nich gwałtem wypáda. *GlabGad* H7v; Z tąd też ieft przyczyna czemu ludzie wiele iedząci twardziey fpią, iż też więczey takowych dymow do głowy pochodzi z wielgości pokarmu, iakich nie małz w tich czo

małem fie karmią. *GlabGad* L2; wżitci [*filozofowie*] fie na to zgodzili iż Bog y nathura nic nie czynią prożno, to ieft, mufi wzdy nieiaka być przyczyna, przecż wżelka rzecz thak ieftv vcżyniona *GlabGad* L7v, A2, A7v, A8 [2 r.], C3, C3v (18); *BierRozm* 18; *WróbŻolt* L6; a wchakosz naschi czokolwyek Tvrczi mowicz będą a czo za prziczini dawacz przeczbi thi granycze tak bicz niemiali pylnie tho wlitko pyśfacz bendą *LibLeg* 10/70v; Anyebofczik Pyotr Voyewoda. zawłzdi nalyafl prziczine yfch syem nyedofchedl. *LibLeg* 11/182, 10/120v, 11/26v, 90, 171; Wielkimi chwałami będą wynoñił imię twoie moy pánie/ żeś niedał przyczyny nieprzyaóiołom moiem/ áby fie z vpádkow mych kocháli. *RejPs* 42v; Prorok wyznáva iáko ieft wielkiej chwały godno wielmożne imię páná náłfego y dáwa tego przyczyny iżefmy to ípráwnie powinni. *RejPs* 161v, 51, 125, 135v, 217; Item zeznała yfch Barbarká pałzerbyczá íwoyá [...] nozem wnoci thefz wgardlo zaklola afch do ímyerczi alye przyczyny przecz tho vczynyla nyepowyedziała *LibMal* 1544/83v; *RejJóz* G6, N4v; *SeklKat* Z2; Mam przyczynę bych mowyla Cznota mie wtym twa rułzyla. *RejKup* g4; A ták nye wyárác przyczyná tego/ iż wam kfýęzey y mnichom dżyesyęćiny y wśi byorá/ ále iż [...] wezwányu y powinowáctwu íwemu dofyć nye czyniće. *KromRozm I* A3v; *MurzHist* I3; *KromRozm II* i; powiedzieli [*panowie*] przyczyny, zeby tu powinni wszyscy byli stanác za recesem sejmu przeszłego a tu się usprawiedliwić RP. *Diar* 28, 25, 75 [2 r.], 86; I sami już u siebie [...] pocieszenia jakiego szukamy, [...] abyśmy wždy wynaleźć mogli, co by wždy tego za przyczyna była, iż od IchM ani nagrodzenia, ani obmowki żadnej, ani nakoniec pokoju otrzymać za tak częstemi swemi skargami nie możemy *DiarDop* 104, 112; Auguřtyn S. kładzie tę przyczynę dla czego nyektore mátki lámy nyechcá íwemi pyersyámi karmić dzyeći íwych/ iż práwi nyechcá fie wítrzymáwác áby nyemyály z mężmi íwemi obcowác. *GliczKsiąż* D5; Nye yeft tedi ta flufná przyczyná áby dla noworoflych lat á nyeuřtálego rozumu dzyeći nye myály być vczone *GliczKsiąż* I7v, O7v; Przyczyná/ dla czego Pan wyfluchawał íwoich/ iż byli pilni woley iego. *LubPs* Xv marg; Iáko Pan pod moc á w opánowánye Zydom dał możne krole/ á powieda przyczynę przecz/ áby ná wżem byli pilni zakonu ie^{go} *LubPs* Yv marg, B6 marg, Ev marg, F marg, F3 marg, F4v marg (18); *GroicPorz* m2v, zv, bb4v; ábowiem kto zle tczyni/ háńbi y íromoći Páná Bogá y flowo iego. A toć ieft druga przytzná tze mu mamy dobre vtzynki tzynić. *KrowObr* 64v; Durandus wáfz piárfz/ dáie przytznę/ dla tze go ziołá zbieráćie/ y tego íwięta íwięćicie powiedáiąc/ Iż [...] *KrowObr* 95, 27v, 64v, 65, 200v [2 r.], Tt4v; Ni o to ni o owo práwie nic niedbáią [*swawolnicy*]/ Włáfnie ták bez rozumu iák dzicy buiáią. A toć íá ty przyczyny przecz ták írodze giná/ Bowiem Páńskie dekretá nigdy nie przeminá *RejWiz* 175v, 86v; *Leop* 2.Reg 24/21, *Rom* 3/9; Mikołay íkárzył ná Marćiná/ iż gdy mu koniá pożyczyl/ tedy mu go chromo wroćil/ powiedáiąc iż przyczyny niewiem z czego ochromiá *UstPraw* I2v; TO ten Kmitá befpieczney/ záwždy myfli bywał/ Bo nie dawał przyczyny/ by íá był pokrywał. *RejZwierz* 67v, 91; Nápomina [*Izajasz*] wierne áby vfáli w Pánu/ á przydawa przyczynę przecz tho czynić máią. *BibRadz Is* 26 arg, *Ier* 22 arg, *Ez* 5 arg, *Tob* 3/5, II 72a marg, 74d marg, 2.*Cor* 5/12; *BielKron* 125v, 196v, 207, 228v, 233, 249, 463; Rozumći był przyczyná áby Kryřthus vkrzyżowany był Zydom zgorřzeniem/ á Grekom głupřtwem/ gdyż nam ieft Bożá mocá y mądrořćią *GrzegRóżn* K3; *Mqcz* 42d, 375d; j radbym od ćiebie flýřzał [...] ktemu przyczynę/ czemu twarz KOrony POLkiéy/ QVINCVNX wezwaná od ćiebie ieft? *OrzQuin* H2v, R4v, S, S4; *SarnUzn* D5v, F4, H3v; Wielekroć [...] rozbierałem tho v fiebie/ y máczáłem przyczyny/ íkądby to

roflo/ iż ludzycie łthárzy niemal wżycy fkarżą sie ná dzifiefyże czáfy/ á ony pirwżycie zbytnie chwala Górndworz H5, B2v, C6 [2 r.], G3v, G8v, X7v, Hh3v, Mm6v; *HistRzym* 119v; IZ Kołcioł zebrania Krześciánłkiego dnia dzifiefyżego wřpomina á obchodzi historiá żywotá á łpraw Szczepaná s. łá do tego łłufzne przycżyny. *RejPos* 21v; SŁowá thy iż łá zá fundámenth záložone/ tá iest przycżyna: ábowiem w łobie łprawę tey wżycykicy Ewanyeliey práwie záwieráią. *RejPos* 128v, 1, 5v, 12v, 33 marg, 49 (33); *BiałKat* 116, 223 marg, 336; *BielSat* Gv; *HistLan* A2; *KuczbKat* 60, 385; Iozue vpadł ná twarz wołáiąc do Páná áby powiedział przycżynę przecz łie ták rołciágnęłá łzyroka pomłtá iego nád ludem Bożym. *RejZwierc* 64v, B2v [2 r.], 163v [2 r.], 164v [2 r.], 165v [2 r.], 260v; *WujJudConf* 4v; łnadnie obacżyc możemy przycżynę/ czemu dzifiefyżych czáfow nie ták ludzycie chutliwi ku łłuchániu łłowá Bożego *RejPosRozpr* [c4]; *RejPosWstaw* [41⁴]v, [143²], [143⁴]; á nieday przycżyny nikomu abyć miał kto złorzecżyc. *BudBib Eccli* 4/5, b4v; *BiałKaz* C3v, H4v; *CzechRozm* 74v, 143v, 162v, 181v; *PapřPan* Hh2; *ModřBaz* 24v, 29v [2 r.], [41], 45v, 96v, 116, 128; *SkarJedn* 179; Rzekł Błkup: Szukałż przycżyny áby tego o co prołżę nie vczynił. *SkarŻyw* 211, 150; *StryjKron* 707; *CzechEp* 191; *NiemObr* 117 [2 r.]; *KochMarsz* 154; Przecz Małżeńłtwo ł. ták zacne przycżyná 1. *WerKaz* 281 marg, 295; Wpráwdżie też obycżáie támečne łá tego przycżyná/ iż łię tám ludzycie mniefy práwuiá. *Górnrzm* F3; *ActReg* 14, 47, 49, 164; *KochCz* A2v; *GrabowSet* I2v; *OrzJan* 86, 103; *LatHar* 199, 648; *Co nie wierzą*. [*Ioann* 6/64]) Niedowárlłtwo iest przycżyná/ że łię ludzycie łprzećiwiaia prawdzie tego Sákrámentu. *WujNT* 333, *przedm* 17, 18, s. 333, *Act* 22/24, 2.*Cor* 5/12 (9); *SarnStat* 44, 81, 168, 423, 599, 1300; *SiebRozmyśl* H3, K3; *PowodPr* 62; *SkarKaz* 274b, 514a; *CiekPotr* 28, 41.

*Ze zdaniem przydawkowym i podmiotowym okrełłajáycym rodzaj przycżyny, ktorá może być też cel działania [iż(e), że (224), aby, żeby, by, iżby (49), bezspójnikowo (14), (a)bowiem (a. albowiem), bo, gdyż (11), gdy (3), zaimek pytałny (1)] (302): BierEz R4; OpecŻyw 86, 93v, 193; PatKaz I 14; otho myála [šw. Anna] przycżyná uelerya yłch nołzyla w zyuoczycie matká otkupycżyla wřzego łzwyatha PatKaz II 85; Czemu białe głowy około żywota obrałłtaia, á otroci na pierłiach á na brodzie, Przycżyna tego iż v niewiałłt náwięłłza wilgoć tam łie zchodzi *GlabGad* A8v; Iedna przycżyna tego [że język ma pory] aby łmak pokarmu łnadniey przechodźł do one⁸⁰ członka w ktorim iest czuynóć vkulżenia. *GlabGad* C4v; przycżyna tego [tj. zbytniego spania] bowiem czáfu łpania ogien przyrodzony łilnieyłzy iest y barziefy trawi pokarm *GlabGad* Lv, A2 [2 r.], A4v, B3v, B4, B7 (18); Widzi mi sie, iż nie ina Może być temu przycżyna, Że tak mnodzy chcá panowác [...]. Jedno, iż onę swá żąd[za], [...] Rzekomo tym napełniają, im wiecej pańłstwa mają *BierRozm* 18; Oto przycżyna wřłitkich złółci iest gdy boiażni bozey niemałż. *WróbZółł* E2, kk5v; Ale łivdzie wałłchi na tho nycz nie patrayácz [!] przicżine takowá naydvya yakobi poddany nałłchi miely szkodj yakie podzylacz w panłłwie waschim *LibLeg* 11/90v; *SeklKat* Yv; *RejKup* d5; *HistAlHUNG* A2v; *KromRozm II* 14v; *KromRozm III* N2; *Diar* 66; *DiarDop* 98; Cicero gdy vczy karánya/ przełłtrzega wtem káżdego/ áby wthen czás wyárowáł łie gniewu/ dáyc tego przycżynę/ iż práwi rozgniewány gdi káráć będzyc/ nigdy tey myernółci nye záchowa ktora yest myedzy trochá á máłem. *GliczKsiáż* G3v, D3v, I6; Pirwłza przycżyná dzyękowánia/ że nyeprziacióły od Páná łłłumione widzimy. *LubPs* Cv marg; Pirłza przycżyná [aby Pan bronił wiernych]/ gdy wierny przełłáda łobie nád wřłycłko miłofierdzie Páńłkye. *LubPs* Gv marg; Przycżyná dla częgo Pan ma wyłłłuchác grzełłznego/ to iest/ áby wyłłławiał możność Bołłwá iego. *LubPs* T3v, G2v marg, G3v*

marg, S6, Xv *marg*, X4 *marg* (11); *GroicPorz* kv, f2v, z4v, aa; *KrowObr* 52v, 64v [2 r.], 156 [3 r.], 200v, 238v; Y powieða [Pan] przyczyny/ iż nie fłuchał [sądzony] rády/ A woley Pána fwego/ iedno fwieckiey zdrády *RejWiz* 185v; *OrzList* c2; Llgurgus [...] dołóżył tego/ Aby pánná nie miála pořagu řadnego. By fie teř nie ftróily iedny przed drugimi [...]. Dawáiac teř przyczynę/ gđzye iest fwięta cnotá/ Tám nie trzebá ni pereł/ ni řadnego złotá. *RejZwierz* 40v; Przyczyná dłúgiego řycía zá onego wieku pierwfzego/ dla tego nawięcey byłá/ áby był rozmnořon narod ludzki. *BibRadz* I 3c, *4; Przyczyná byłá zbieřenia iego [Assura] z zymie Sennár/ iż niechciał z Niemrotem wieře Babel budowác *BielKron* 7; Cielzyńki od Throłki vmárł: przyczynę teř znalazł iż ia was bronię á vtracam/ á wy w pokoju fiedźicie walcząc fámi s łobą. *BielKron* 396, 15, 24, 91, 156, 209v [2 r.] (25); *GrzegRóżn* E3; *OrzQuin* Sv; *LeovPrzep* B; A teř przyczynę tu Anyoł opowieða vpádku tego miáltá [Babilonu] nędznego/ iż tym winem opoiłá wfzytki narody fwiátá tego. *RejAp* 122v, 145, 148 [2 r.], 150v; *GórnDworz* D4v, Kv, Y5, Y5v, Y8v, Cc2v; *HistRzym* 3, 51, 53; A thoć fá przyczyny obłędliwfści náłzey á vniefienia náłzego/ iż gđzyekolwiek iedno namniey odstąpyemy z náuki Pána fwego/ [...] tho on theř wnet odřthąpi od nas *RejPos* A5v; A toć były przyczyny/ iż ten ták miłofciwy Pán nic nie folguiąc temu fwemu ták miłemu fynowi/ wydał go dobrowolnie ná ták okrutne męki iego/ gđyř řadna ina krew nie mogłá być nálezyoná/ ktoraby była zá ty řpráviedliwe dekrety iego dořyc wczynić mogłá *RejPos* 104, 1, 4, 5v, 25, 33 (29); *BiałKat* 81; *KuczbKat* 110, 140 *marg*; *RejZwierz* 66v, 114v, 195, 258v, 260v; *BielSpr* 2v [2 r.]; Druga przyczyna vřtáwy tego Sákrámentu [tj. eucharystii] iest/ áby Kořciół miał vřtáwiczną ofiárę ku odpufzczeniu grzechow náłzych *WujJud* 178v; A tá iest rozmáitego á nářkodliwfzego zgorřzenia przyczyná. Abowiem iedni o fłowie/ kthore przepowiedáne bywa/ wátpić poczynáią/ iefliře iest fłowo Boře [...]. Drudzy [...] iáwnie tego przą *RejPosRozpr* b3; *BudBib* b3v; *BiałKaz* C3, D4v, Ev, E2; *BudNT przedm* b6v, c3v, d3, Ff6; *CzechRozm* 39, 143, 166, 181v, 208v; Ale kářdego karánia przyczyná ma być oná/ áby złych ludźi řmiálořć/ á řřkodzenia mořnořć powřciągáłá/ á od grzeřzenia odřtrařzálá. *ModrzBaz* 79; *SkarJedn* 124, 179; *CzechEp* 172; *NiemObr* 19, 100; *KochSz* B2v; *WerGořc* 219; *ArtKanc* H18v; *ActReg* 49, 140, 162 [2 r.], 163, 164 [2 r.]; Z tądře miedzy pořpolřtwem/ przyczyná niezgody/ Iřz nie rowná máiętnořć máią/ y fwobody. *KořakCath* C3v; *WujNT przedm* 10, 11, 17 [2 r.], 18, s. 204 (13); *WysKaz* 5, 11; *SarnStat* 168, 372 [2 r.], 373, 633 [2 r.]; *PowodPr* 13, 23, 24, 43; Táž teř przyczyná iest tych pułnocnych rořterkow y wiar ták rořnych: odstąpili od iednego káplánřtwá/ y iednego ořtarzá *SkarKaz* 40a, 80b, 208a, 514a; dáleko więřřza iest do nieřzczęřcia przyczyná/ gđrie wiele iest w wořřku tákich/ ktorzy kořcióly Boře pořupili *SkarKazSej* 686a; [HistTroj D5v]. Cf »dla przyczyny«, »z przyczyny«, »prze(z) przyczynę«.

I sg i pl w funkcji okolicznika przyczyny: »przyczyná (przyczynami)« = *z powodu* (14); *BierRaj* 19v; *ForCnR* Dv; *BielKom* C8; Tego cřáfu Luter żonę poiął tądře mniřřkę z klařtorá/ á tą przyczyná więcey ná fię podburzył fwoie przeciwniki. *BielKron* 203v, 403v; *GórnDworz* Kk3v; A gđybyř chciál [...] tyfiácmi pogáńřkich biátych głow wfpominać/ co przyczynámi fwemi fwiátu y wiele zacnym ludzyom vpádkow przynořily/ iuř tu o tych miedzy piřmy fwiętemi málo mieyřcá trzebá. *RejPos* 322; *CzechRozm* 239v; na dobrego [króla] trafic nie mogliřmi/ áhoc bi beli mogli bic dobreimi/ wářza przicina/ tzo kolwiek fie w nich okazało niepořitetznego R(zeczy) P(ospolitej) fie działo wářza przitzina *PapřUp* D4; *ActReg* 4; *SarnStat* 52, 185, 979.

W *połączeniach szeregowych* (8): Tuba belli civilis per translationem, Porwanie/ początek/ á przycziną domowej woyny. *Mącz* 467c; *RejAp* 146v; bo go [*pijanego*] o łzaleństwo żadna przyczyną połtronna/ żadna przygodá/ ábo kaźń páńfka/ ále iego włafna chuć/ iego woła lámá/ á zły náłóg przypráwuie. *KochPij* Cv; Ktemu obácz/ iż to iest przemowá Lukałzá ś. do iednego przyiaćielá łwego [...] o przyczynie/ przedsięwzięciu/ y łpofobie pińania łwego. *WujNT* 193, 543; Ktemu włyfłtkie okázyie/ bárwy/ łztuki/ przyczyny/ chytróści/ zdrády/ wymyłły [...] żadnému człówiekowi [...] niehcemy bydź pomocné *SarnStat* 52 [*idem* 979] 52, 979 [2 r.].

W *przeciwstawieniach*: »przyczyna ... pretekst, skutek« (2): *ModrzBaz* 56v; Będzie Kátolik chćiał dawney religiey łwey ochraniáć [...]: Zaydźie co roznego/ iż nie Kátoliká obrázi: á może y przyczyną nie bydź tylko pretext *PowodPr* 45.

Przysłowie: A toli iákie przyczyny/ tákie też y łkutki. *ModrzBaz* 56v.

Frazy: »przyczyna [czego] poszła« (1): Co też o odpuściech piłze [*Luter*]: żeby stąd przyczyną połzła rołtérku y wzrułzenia wiáry *BiałKat* 163v.

»(u)rosła przyczyna« [*w tym: czego* (2)] [*szyk zmienny*] (4): *RejPs* 180v; *BibRadz* I 3c; chciałbym/ áby [...] káždy powiedział máiąc łie pogniewáć s łwą pánną/ s kogoby wołał/ iżby vrołłá przyczyną gniewu/ iefli s łiebie/ czy s páńny *GórnDworz* C6; *ActReg* 53.

Zwroty: »da(wa)ć (*a. poda(wa)ć*) przyczynę; przyczyna się dała; danie (*a. podanie*) przyczyny; przyczyna da(wa)na« [*w tym: do czego* (49), *czego* (35), *czemu* (16), *k(u) czemu* (12), *z siebie* (11), *czego [= co jest przyczyną]* (1), *na się* (1), *prze co* (1); *cum inf* (4)] = przyczyni(a)ć się, (s)powodowáć; *occasionem dare PolAnt, Modrz, Vulg, JanStat; praeberere causam Mącz, Modrz, JanStat; ansam a. causam dare Mącz, Modrz; occasionem praeberere Modrz JanStat; materiam dare Mącz; dare locum PolAnt; materiam praeberere Modrz; parere a. praestare occasionem, subsit occasio JanStat* (138;5;9;6): *BierEz* K2v; *ZapWar* 1530 nr 2479; *FalZioł* V 30v, 66; Połtánowiłem vmyłł łwoy ábych łtrzegł ięzyká łwego/ ábych łnadz nietylko łkutkiem/ ále y łłowem niedał przyczyny z łiebie ku potwarzeniu me^{mv} *RejPs* 58v, 42v, 217; nyezwikł ye⁸⁰ krolyewłka mcz nykomu grołzycz. any ye⁸⁰ Kro. m. dawa nygdí przyczini nyeprziyazny nykomu *LibLeg* 11/139v; rad bendzye ye⁸⁰ Kro. m. przyaczyelyem panv Voyewodzye yedno pan Voyewoda nyechay strzeze thego. Abi przyczina nyeprziyáłzny dana s zyemye yego nyebila. *LibLeg* 11/181, 11/139, 157v, 169v, 171, 171v, 174, 182; *LibMal* 1546/124; Ale nie chcemyli dacz/ tey łmierći przyczyny Przedaymyż go [*Józefa*] daleko/ gdzie w czudze krainy *RejJóz* A8v; Grzełłá rodzicy gdi łamy daią przyczinę gniewu/ albo nie połluffeństwa dziatkam łwoym *SeklKat* H3, I2, Yv, Y2; *KromRozm I* K4v; *KromRozm II* m; *KromRozm III* I7v; *Diar* 24, 85; Abowiem jeśliże na początku tego seymu, a nie za daniem od nas k temu przyczyny taką niełaskę nową na sobie odnieś byśmy mieli, trudno byśmy mieli mieć jaką nadzieję, abyśmy tu sprawy swe koronne z łaską JKM odpráwić mieli. *DiarDop* 119, 115; Ku zátráczeniu krolow/ nie daway przyczyny. *BielKom* C2v, D4v; iuż przez zbieżenie łwoie niemáły dał [*mężobójca*] znák do tego/ że iest onego Mężoboyłtwá winien/ álbo iáką przyczynę do niego dał *GroicPorz* n4v, ll, ll2v; Kiedy nie dałz nikomu do złego przyczyny/ Tedy łie ty będyełz śmiał niech płácze kto iny. *RejWiz* 124v, 102v, 67v, 117; *BibRadz* I 141c *margin*, 2. *Cor* 5/12; Nie dopułzczáy áby vłtá twoie dáły przyczynę grzechu ciáłu twemu *BielKron* 80, 101, 104, 192, 199 [2 r.]; *Caussas offensionum et suspicionum dare*, Dáć ná łię przyczinę cziey

przećyw łobie niechuć i á nieprzyaźni. *Mącz* 42d; Flabellum per translationem, Podanie komu drógi álbo przyczyny ku zwádzie. *Mącz* 129a, 10d, 14d, 68d, 74c, 91d (16); *OrzQuin* Aa4v; *SienLek* 1v; *RejAp* 179v; *GórnDworz* Dd4; iákoby [*Pan*] był człowieká przełtrzeżał á ftánowił w náukach á w rofkazaniu łwym/ iżby on był pilen náwłzem tego Páná á łthworzycielá łwego/ á nie dał przyczyny prze wyłtepek łwoy/ áby był odrzucon od łwiętego Bołtwá iego. *RejPos* 83v, 100v, [105]v, 110; *KuczbKat* 425; A gdyż tho pewnie wiełz iż ten łłachetny klenot twoy dar Boży ielł/ vmieyże też náń takie baczenie mieć iáko ná dar boży á ná człowieká Bożego/ á nie dáy mu nigdy przyczyny złego przykłádu s łiebie *RejZwierc* 34v; Złyc thez miecz bo ná to łpráwion áby ludzká krew rozlewał/ ále kto do tego przyczyny nie da łfcie miecz łam nie vderzy *RejZwierc* 71v, 71v, 78v, 79v, 138v, 247v; TRáfuie łie tego wiele w Woyłzće miedzy ludem Rycyrłkim [...]/ iż częłthe zámiełzanie czynią [...] gdy ledá co wyrwą ná łtárłze aby dał przyczynę nie potykáć łie z nieprzyaźcielem *BielSpr* 25v, 15v, 36v; *WujJud* 91; widzyał to Piotr ł. że łie im [*apostołom*] dáłá przyczyná wielka ku opowiadaniu Ewányeliey *RejPosWstaw* [143³], [41²]; *BudBib Eccli* 4/5; *BudNT* t8 marg; Bo Státut ielł/ iż człowiek prołtego łtanu/ ielłiby łłáchćicá (ktoryby przyczyny z łiebie náłłcia nie dał) zábił álbo ochromił/ álbo łrodze ránił/ da gárdło. *ModrzBaz* 71, 7v, 10, 30v, [41], 98 (12); *SkarJedn* 133, 329, 335; gdyż ná nie nic lepłzého niemałz/ iáko wátrobę przechłodzić: á ielłi żołádek też przyczynę podał/ lékárłtwem go álbo womitem przeczyłłć *Oczko* 31v, 10, 18v, 21v; *KochPs* 9; *SkarŻyw* 487; *CzechEp* 15; ále owłzem łtrzeżemy łię tego/ ábyłmy nikomu naymnieyłzey przyczyny/ y zgorłzenia/ złymi łpráwami nie podáwáli *NiemObr* 151, 151; *BielSen* 15; *PudłFr* 49; *ActReg* 23, 31, 54, 68, 109, 165; *Phil* E; Iż niegodno/ áby/ me z płáčzem wołanie/ Przed Máiełtatem twym kiedy/ łtánáć miáło/ Bo wieczná wzgárdá być/ dołyc przyczyn dáło. *GrabowSet* K3, S; *LatHar* 117; *WujNT* 392, 396, 1.*Cor* 9/12, s. 655, 724, 1.*Tim* 5/14; *WysKaz* 10; *SarnStat* 16, 481, 507, 618 [3 r.], 619 (15); *PowodPr* 30, 46, 75; *SkarKaz* 209a; Kto da złému przyczynę/ winienił zołtawá? *GosłCast* 29, 30, 63; *SkarKazSej* 686a; Przypomnę tu káłzczek Monárche onego/ [...] Włádyłłáwá od Bogá tak náwiedzónego/ Ktory zgináł z przyczyny dánia wiełz czyiego. *CzahTr* Gv; *KlonWor* 70; *PudłDydo* A2v, Bv, B4v. Cf »za przyczyná daná«.

»przyczynę [do czego] dáwac« = *namawiac* (1): Lecż nierzádnic/ y tych co do rołkołzy przyczynę dáwáią [*voluptatum institores*]/ y inłzych ludzi niepotrzebnych z obozu zbyć/ ielł rzecz bárzo pożyteczná *ModrzBaz* 116.

»przyczynę kłáść« [w tym: czego (4)] [*szyk zmienny*] (13): *DiarDop* 106; *GliczKsiąż* D5; Kłádá [*ci, którzy rozważają, czy lepiej dać syna do szkoły, czy na rzemiosło*] też zás inłłe przyczyny łwey włáłney głowy [*tj. przez siebie wymyślone*] ná ty ktorzy w łzkołach álbo w kolegiach myłłzkáýá/ żeby łie niczego dobrego nye vczyli *GliczKsiąż* G6v; á tu ná nie [*falszerze*] ich the chytrołć przykrytá oddawa [*Pan*]/ yáko iá oni zmyłłáią y kłádzýe przyczynę: Iż łpraw Páńłkich nie rozumieią. *LubPs* G3v marg, Z6v marg; *RejPosWstaw* [110²]v; *BiałKaz* G3; *CzechRozm* 109v, 125, 208v; *KochCz* A2v; Więc cí co cudze rzeczy biorá potáiemnie, Ná vbołtwo przyczynę kłádá, choć dáremnie. *KlonWor* **v, **v.

»mie(wa)ć przyczynę« [w tym: czego (12), do czego (12), k(u) czemu (4), z czego (1), cum inf (30)] = *ansam a. causam habere* *Modrz*; *est occasio* [*aliciu*] *JanStat* [*szyk zmienny*] (81): Stradnego plá kijem vbił [*pan*]. Rzekł mu pies krzywdę mi działáłz/ Przyczyny mię bićia niemałz. *BierEz* N2, B3v;

PatKaz II 85; *LibLeg* 10/68v, 11/133; á dobrze dufay [*duszo*] pánu fíwemu/ ábowiem przyidzie czas iż on ciebie ze wffego wyzwoli zá dobrotliwością swoią á ia będę miał wielką przyczynę iemu zá nieznoffne dobrodzieyftwá dziękować. *RejPs* 63v; a thak chodząc wpośrzodku łaskawego opatrzenia twego: iużbychmy niemieli przyczyny coby nam przekazac miało *RejPs* 104v; NOwem pieniem wyfpiewaimy chwałę páná fwego/ ábowiem ífćie do tego z iego fpraw mamy wielkie przyczyny *RejPs* 144; ále ty moy pánie zdobrotliwości twoiey rácz wpokoíu záchowác mnie/ ábych ia niwczem niemiał przyczyny omiefzkác przykazánia twego. *RejPs* 181v, 51, 122v, 149, 205v, 208v, 209, 212v; *RejKup* g4, ee2; Bodayby oni [*odszczepieńcy*] do nas fluffnieyffey przyczyny nye myeli/ myeć nas zá odffczepyeńce. *KromRozm III* L4v; *Diar* 74; *GroicPorz* A4v; *KrowObr* 52; *BibRadz Tob* 3/5; nie ná wielkości ludu ále ná męftwie zwycięftwo należy/ ktorego zá pomocą Boską íeft nádzieíá/ gdyż ták fluffną á fprawiedliwą przyczynę walki mamy przeciwko pogánóm. *BielKron* 307v, 243v, 373; *Mącz* 123c, 218a; *OrzQuin* S; Doktorowie iż to wykłádáli o íednym Bogu we trzech ofobach obiáwionym/ mieli do thego wielkie przyczyny. *SarnUzn* C7; Coż tych białychgłów íeft/ ktore chudzinki miały by wielką przyczynę prośíc/ áby im vmrzeć dopuřczono *GórnDworz* Y5, Y3, Y4v [2 r.], Cc8; *RejPos* 54, 178; *HistLan* Ev; *KuczbKat* 140; *RejZwierc* 146v; *BudNT przedm* a4; Spráwiedliwość y wćziwość woyny przekłáda fię: ktora áby byłá fluffna y fzczeńliwa/ ma mieć fprawiedliwą przyczynę *ModrzBaz* 104v, 1v, 5, 73, 102v; *SkarJedn* A4; ale teř y o duřzách przenáfládownikow fwoich rádźic im [*chrześcijanóm*] przyftoi/ ile z nich íeft/ áby przyczyny z nas do fwego grzechu y duřzney zguby fwey nie mieli. *SkarŻyw* 273, 88, 121; *CzechEp* 279; *NiemObr* 119, 128; *ArtKanc* L2v, R20; *GórnRozm* K4v; *Paprup* D4v; *ActReg* 140, 160, 161, 165; *KochAp* 8; *KochFrag* 17, 53; *OrzJan* 83; *WyprPl* C3; Wfzytkie te śwíetá/ fluffne á pawázne [!] fwe przyczyny máíá. *LatHar* 323, 46, 130, 509; *WujNT* 424, 516; *WysKaz* 37, 44 [2 r.]; MAm ia przyczyny domowé, přéczem ia winien fluffby fwé oddáwác Wálfzý Kfíáżęcý M(iłóści) *SarnStat* 168, 665, 920; *SkarKaz* 314b; *GofłCast* 35; Wfpomni tákże y ná fię iż w cudze kráiny/ Odemnie přecz wciekařz nie máíác przyczyny. *PudłDydo* B2; [then vrząd á zwirzchność iemu [*Agamemnonowi*] tákowá podano [...]: A to máíác íeřczce ku temu dwie przyczynie. *Pirwřza/ że [...]* *HistTroj* D5v].

»nie mając przyczyny« = *bez powodu* (1): Bo Inflanci sąsiedzi państwa onego nie mając żadnej przyczyny, iż JKM posła krolewskiego, ktorego indziej posyłał, oni pojмали *Diar* 22.

»przyczynę naleźć (*a. znaleźć*), najdowác (*a. wynajdowác, a. znajdowác*); przyczyna się najdzie (*a. może wynaleźć, a. najduje*)« [*w tym: czego* (9), *cum inf* (2)] = *fingerere a. nectere causas, causari* *Mącz*; *causas investigare* *Modrz* [szyk zmienny] (22:14;2:1): *OpecŻyw* 83; Abowiem to fñadz práwie fortunny człówiek ktory dořtápi przybytkow twoich á fñadz iuż żadney przyczyny nigdy nie naydzie áby miał přeřtác chwalić imienia twego *RejPs* 125; á ták rácz wczynić nas wczęfniki dobrodzieyftwá twego iż by fie teř lud twoy rofkochał/ iż nálařł przyczynę wiecznego iuż přymierza twego. *RejPs* 126v; *LibLeg* 11/90v, 182; *MurzNT* 116; *DiarDop* 104; Puřzkarz tedy íeden Káláber/ wćiekl do Turkow/ przyczynę fobie nálařł iż mu fluffby ftárey niezápłácono *BielKron* 315v, 315, 396, 442v; Sic caecus morbus, Táyemna chorobá którey fie přiczina nie może wynáleřć [!]. *Mącz* 29d, 42d [2 r.], 127c, 244a; *OrzQuin* Y2; To śmieřzna że tu íeden drugiego winuie/ Tym fię przyczyná złego nigdy nie náyduie. *Prot* D, C4; *GórnDworz* H5v, M3, X7v; A to záwřdy napilnieřza pyecza tego

Pána była/ áby to łtworzenie łwoie/ á tego człowieká ták łtrzegł/ [...] iákoby nigdy przyczyny nie nálażł omierzić go łobie/ á odepchnąć go od łiebie. *RejPos* 216v, 251; Proszę niechcieyże tu łobie znáydownąć przyczyny/ Abyś lekce ludzkie prace miał poważać łobie *HistLan* A2; *RejZwierc* 156v; *BielSpr* 75v; *BudBib* bv, *Eccle* 7/27; *ModrzBaz* 130; *SkarJedn* 231, 344; ále tho/ że morze co godzin łżeść odłtępuie y przyłtępuie/ záléwa łwé y ofułza brzegi/ kto kiedy przyczynę nálażł? *Oczko* 9, 5v; *SkarŻyw* 89, 150, 567; *ActReg* 160 [2 r.].

»przyczynę [czego] składać, zganiać« [szyk zmienny] (1:1): Bo połpolicie máło nie włytycy tácy bywamy/ iż ná drugie przyczynę złego łkładamy [*malorum causas conferamus*] *ModrzBaz* 140v; Przedłżenia Séymów zganiáią niektórzy przyczynę ná wielkość Połłów *SarnStat* 45.

»szukać przyczyny« [w tym: czego (6), na co (1), cum inf (1)] = *causam quaerere* *Mącz* [szyk zmienny] (17): A odtychmiáłt Pilát łłukáł przyczyny iakoby go [*Jezusa*] wypułcił dlá iego niewinnołci *OpecŻyw* 132; á połpolicie od złołciwych odpada nádzieia/ ktorzy łłukáią przyczyny zálzkodzić bliźniemu łwemu. *RejPs* 35v; *BielKron* 412v; *Mącz* 335d; *OrzQuin* S4; *RejPos* 206v *marg*; *WujJudConf* 4v; Chártummim łá Fyzykowie ktorzy z biegow niebiełkich y rzeczy przyrodzonych przyczyn włzego łzukáią. *BudBib* I 436d *marg*, 2.*Mach* 9/25; *SkarJedn* 154, 176; *Oczko* 3v; *SkarŻyw* 150, 211; Bom włtáwicznie ráchowáł godziny/ A łzukał twego miełzkánia [= *zwlekania*] przyczyny. *KochFr* 74; *ActReg* 160; A naprzod łzukaymy przyczyn/ dla ktorych Zbáwiciel náłz do chrztu łanowego przyłzedł/ y chrzćić mu łię rołkazał. *SkarKaz* 514b.

»uczynić przyczynę« = *spowodować* (1): a łtąd bychmy łie ochotniey łtarali: aby na nas takie łprawy nieprzychodziłi: aby nam miały wczynic ty przyczyny aby ty nas náłz miły panie miał na potem odepchnąć od wdzięczney oblicznołci łwoiey *RejPs* 135v.

»wziąć przyczynę« [w tym: czego (1), ku czemu (1), cum inf (1)] = *accipere ansam, arripere causam, capere occasionem* *Mącz*; *occasionem accipere* *Vulg* [szyk zmienny] (9): *Mącz* 10d, 258a, 346b; A tym wıęłtzy ielł ich [*grzeszników*] grzech że Kupcy z ich ołzukánia y z omyłnołci przyczynę wziáwłzy/ [...] włyłłtki rzeczy drożey przedáią *KuczbKat* 330; *SkarŻyw* 118; Stąd tedy od Apołłolłkich czálów kołcielne godziny ná łiedm częłłci y czálów rozdzielone/ powod y przyczynę łwá wzięły *LatHar* 302; Bo grzech wziáwłzy przyczynę przez przykazánie/ zwiodł mię/ y przez nie zábil mię. *WujNT Rom* 7/11, s. 75, *Rom* 7/8.

»przyczynę zmyłłić (a. zmyłłać)« [w tym: czego (1)] = *excogitare a. fingere causam* *Calag* [szyk zmienny] (3): Bywa y w tym trefnołł/ kiedi ktho w rozmowie przyczynę iákiey rzeczy iná zmyłłi/ niłzi ielł *Górndworz* Q3; *Calag* 551b; *OrzJan* 88.

Wyrażenia: »przyczyna głowna« [szyk 2:2] (4): Iżeł tu w.m. wychowanie częłłto łpominał/ y chwalił/ á dałeł tho nam w.m. ták rozumieć/ iákoby tho miałá być głowna przyczyná/ iż łie człowiek cnotliwym łtawa *Górndworz* Hh3v; *NiemObr* 98; Ielł ielłzcze inna przyczyná bárzo głowna niezgod ludzkich/ chćiwołł y łákomłtwo/ y inne pożądlwołłci łwieckie *SkarKazSej* 675a. *Cf* »dla głownych przyczyn«.

lek. »gorąca, ciepła przyczyna« [szyk 39:2] (39:2): [*gorączka*] włtać prędko może/ kiedy wodá meaty otworzy/ á ónę włłęcłlinę dobre wypłókwáłzy gorączce przyczynę odéymie. *Oczko* 22v. *Cf* »z gorącej przyczyny«.

»jasna przyczyna« [szyk 2:1] (3): A tu wnet daleko iálnieyfzã przyczynę ku temu [aby nie starać się o rzeczy ziemskie] przykłada Apoštoł s. Abowiem tám ma być łzukan żywot/ kędy ieft zákryty ábo łchowány *RejPosWstaw* [110²]v; *WujNT* 314; *PowodPr* 24.

»leda (jaka) przyczyna« = *levis a. quaelibet causa Modrz* (35): Sędzia ma pilnie przełtrzegãć/ áby przewrotni ludzie/ lãdá iákíey przyczyny wrzucenim/ drogi do tego nie zágradzáli/ żeby Powodowi Spráwiedliwóć wedle łkazãnia niemiãłã być vczynionã. *GroicPorz* cc3v; *BielSpr* 75v. Cf »dla leda przyczyny«, »z leda przyczyny«, »o leda przyczynę«, »za leda przyczynã«.

»mała (a. maluczka) przyczyna« = *causa levis Mącz, Modrz, JanPrzyw, JanStat; parva ratio Mącz* [szyk 18:3] (21): *RejWiz* 102v, 165; *BibRadz* I 141c marg; *BielKron* 130v; *Mącz* 42d, 220d; Abowiem zła wilgotność/ długo fye w żyłach chowa/ á kiedy fye nie łpodzieiefz thedyć záłzkodzi. Abowiem by najmnieyfza przyczynã przypãdłã/ nátychmiałt onã wilkość fye zágnie *SienLek* 8; *RejPos* 297; *NiemObr* 151; áni żadna przyczynã máłã niebytności Piłárkiéy nie będzie moc wymówić. *SarnStat* 895 [*idem*] 563. Cf »dla máłey przyczyny«, »z máłey przyczyny«, »prze máłã przyczynę«.

»pewna przyczyna« = *certa causa Mącz; certa ratio Modrz* [szyk 23:1] (24): *GlabGad* B7v, D7v, *ModrzBaz* 81; Nie przemy fię Bołtwã pãná Chrístułowe^{so} [...]. Lecż zwãć go Bogiem onym iednym z oycem: [...] Te^{so} áni vmiemy/ áni wãżyć fię śmiemy. Przyczynã pewnã/ iz piłmo święte tãk nie mowi *NiemObr* 100; *LatHar* 126; Włzakże teraz pewnémi y łłufznémí przyczynãmi ktemu przywiedzieni [...] vłtãwíamy: [...] *SarnStat* 1216. Cf »dla pewnej przyczyny«, »z pewnej przyczyny«.

»pi(e)rwsza (napierwsza) [= główna] przyczyna« (4): *FalZioł* +2; Otóz macie piérwíãã przyczynę/ czemu w Księłtwãch ludzie niewolnymi łã/ á w Krółéłtwie wolni *OrzQuin* S; *RejPos* 92v; *Oczko* 18v.

»potrzebna przyczyna« = *necessaria causa Modrz* [szyk 2:1] (3): otpouyedam yłz by tefz ono czyãlo nyebylo łãłkã ducha łzwyãtego omyte przed wlanym dułche a włzakółch ono zarazeny nyebylo przyczynã potrzebnã yzby byla y dułłã zmazana bo vydzymy yłz pokrczye ołtaye zmazanye czyãłã *PatKaz* I 6v; *Prot* C4v. Cf »dla potrzebnej przyczyny«.

»przedniejsza (napředniejsza) przyczyna« = *praecipua causa Modrz* [szyk 13:5] (18): Grzech iefłh przyczynã przednieifzã vciłsnienia kthore Pan dopułzcza ná wyłtępne *LubPs* H4 marg; A tãk to przednieyfzã przyczynã iefłt/ która mię k temu przywiodłã/ izem ty Kłyęgi o Lékãrłtwie W.P.M. przypíłãć vmyłłł: [...] *SienLekAndr* o2v; *RejPos* 49 [2 r.], 100v, 197; *RejPosWiecz*² 92v; *RejPosWstaw* [41⁴]v; *CzechRozm* A3v; *ModrzBaz* 119v; Oto y człowiek może oczyłcić łãm łiebie y łerce łwoie. Co nic nie vymuie łãłce Bożey: choć onã iefłt przednieyfzãã przyczynã tego oczyłcienia. *WujNT* 794; *PowodPr* 6, 17; *SkarKaz* 352a; *SkarKazSej* 671a, 674a. Cf »dla przedniejszej przyczyny«, »prze przyczynę przedniejszã«.

»słuszna przyczyna« = *iusta a. legitima causa Mącz, Modrz, JanStat; causa vehemens Mącz; legitima a. rationabilis ratio JanStat; rationabilis causa JanPrzyw* [szyk 107:23] (130): *BierEz* Cv; *LibLeg* 10/120v; *ComCrac* 15; Ach moy Boze panie miły Iefłłżies iefłt łprawiedliwy Wezmis matkę gdys wziãł łina Włzak tego łłufzna przyczynã *RejJóz* B6, N4; *KromRozm* III L4v; a braciej naszej zãsię zdałoby się, nie bacząc tak słusznych przyczyn, żeby nie byli powinni posłow słać. *DiarDop* 115; *GliczKsiãż* I7v; Oto we dnie w nocy wyznawam ich [izraelskich synów] winy/ Iz to gniewu twego łłufzne łã przyczyny. *LubPs* hh3, F4v marg, K3v marg, ddv marg, ee6v marg; *LEgale Impedimentum* w Prãwie

zową/ słuźną iáką przyczynę/ ktorą syę Pozwany może wymowić/ przecz ná Roku náznáczony mnieltáną [lege: naznaczonym nie staną] *GroicPorz* q3v; Káždy świádkiem będzie/ ktorego słuźna przyczyná od tego nie odwiedzie. *GroicPorz* x, m2v, m3, m4, o3, q2v, f4v, x2; *KrowObr* 52; *RejWiz* 1v; *BibRadz* I 141c *marg*; Thobialz prosił oycá Ráguelá áby go połał náwiedzić oycá Itárego/ powiedáiąc thego słuźną przyczynę. *BielKron* 98, 156, 243v, 307v, 373, 375v, 387v, 393; *Mącz* 42c, 216c, 301c, 369c; W mieście Málfyliy/ był ten obyczay [...] iż chowano ná rathuźu truciznę/ dla tego/ áby iá mogł káždy ten wziąć/ ktoby pokazał to vrzędowi/ y wywiodł/ że ma przyczynę słuźną zyść s tego świátá *GórnDworz* Y4v, Y3, Y4v, Y5; *RejPos* 21v, 54, 251; *RejZwierc* A6v, 61; *MycPrz* I Cv; Wiele rzeczy iest/ ktore niemáiąc po sobie żadney słuźney do tego przyczyny/ iá zwyczaj wzięte *ModrzBaz* 5; Ten też ktory ftráci práwo fkromniey poniešie twoy wyrok/ gdy wyrozumie słuźną przyczynę fkazánia fwego. *ModrzBaz* 88, 29v; *SkarJedn* A4; *ArtKanc* L2v; *GórnRozm* K4v; *PaprUp* F2; *KochFrag* 53; *WyprPl* C3; *WysKaz* 44; *SarnStat* 463, 539, 594, 658, 936, 1216. Cf »bez słuźnej przyczyny«, »nie bez słuźnej przyczyny«, »dla słuźnej przyczyny«, »z słuźnej przyczyny«, »prze słuźną przyczynę«, »za słuźną przyczyną«.

»słuźną przyczyną« = *słusznie* (1): tedy ten co mu winę dáłá [białogłowa] ma fię odwiedzić ízełciá świádkow sobie rownemi/ A odwiedzyeli fię/ tedy tá białá głowá słuźną przyczyną ma być karáná. *UstPraw* B2.

»wážna przyczyna« [szyk 3:2] (5): *HistAlHUNG* A2; *KromRozm I* G4v; Przeniešenie ciał ludzi świętych/ [...] czálem ma wielkie y wážne przyczyny. *WujNT* 424. Cf »dla wážnej przyczyny«, »z przyczyny wážnej«.

»wielka (jest), niemála przyczyna« = *causa magna (maior)* *Mącz*, *Modrz*, *JanStat*; *insignis a. vehemens causa Mącz* [szyk 47:5] (49:3): Aczkołwiek y ta by była niemála tego [przełózenia ksiąg *lekarskich*] przyczyna, iż moy wielki łákwawiecz pan. H. S. y wiele inych dobrich przyjacioł, za to mie žáдали y pracz fwych przy mnie [...] nie litowali *FalZioł* +2; *PatKaz II* 80v, 82v; A ták nád fwemi rošferzył [Pan] moc swoię/ iż y pogáni vználi wielkie przyczyny íprawiedliwošci *RejPs* 144, 63v, 90v, 144; aczkołwyek zadna prziczina thak nyemoze bicz wyelka przekthoram bi práwo wšchech narodow lamano bicz myalo. *LibLeg* 11/160v, 11/161; a wtakej pładze Božey zmetek bywa wielka prziczinę [!] Smiarcy. *RejKupSekl* a5v; Wielkie ífcie y wážne prziczyny Wielmožna a Miłóšciwa pani przywiodły mię ktęmu/ abych tę hítoriá o żywocie y íprawach Alexandra wielkiego krola z Macedoniy W.M. przywłašczyła *HistAlHUNG* A2; *RejWiz* 184v; Iż Polkák ná Káplaná bieda/ iá wielkie przyczyny biedánia tego *OrzRozm* G3v; *RejZwierc* 117; *BielKron* 213v, 233; *Mącz* 216c, [234]d; *SarnUzn* C7; vcžynki fławne/ zdobia piánie/ y iá wielką tego przyczyną/ że ono trwa wiek/ po wieku *GórnDworz* G8v, Y5; *RejPos* 50v; *KuczbKat* 225, 385; A czož byłá zá przyczyná ták wielka iż świát był potopem zginął? iedno iáko pímo powiáda/ iż fynowie przežrzáni poymowáli dziewki ludzkie/ iż były cudne/ wedle woley swoiey. *RejZwierc* 260v, 58v; *RejPosWstaw* [143³]; *ModrzBaz* 73; *StryjKron* 717; *GórnRozm* C2; *ActReg* 140, 173; *WujNT* 424; *WysKaz* 10, 44; *SarnStat* 168, 1239; Niemála też iest przyczyná niezgod/ lekkie wważenie Krolewškiey od Bogá zwierzchnošci. *SkarKazSej* 674b; Doštátek też y pychá/ wielką iest niezgod przyczyną *SkarKazSej* 675a. Cf »bez

wielkiej przyczyny«, »nie bez wielkiej przyczyny«, »dla wielkiej przyczyny«, »z wielkiej przyczyny«, »prze wielką przyczynę«, »za wielką przyczyną«.

»przyczyna własna« [szyk 2:1] (3): *NiemObr* 98, 119; *Czáfu fwego żqć będziemy* [*Gal* 6/9].) Vczynki miłośierne łą naśieniem y włafną przyczyną żywotá wiecznego: á nie łámá wiárá. *WujNT* 665.

lek. »zimna przyczyna« [szyk 65:3] (68): *FalZioł* V 105v; Albo piołyn zwierćieć á z białkiem iáiowym ná oczy przykłádáć/ á zwłafzczá kiedy iefł zimna przyczyná. *SienLek* 63v. *Cf* »z zimnej przyczyny«, »z strony zimnej przyczyny«.

»zmyślona (a. wymyślona) przyczyna« = *causa falsa a. non vera, praetextum Calep; exquisita causa JanStat* (4): *Calep* 843a [2 r.]; ták w części/ iáko we wízyłtkim nie zápiłzemy/ áłbo zápiłáć dozwołimy/ [...] profto áłbo nie z proftá/ áłbo którąkolwiek wymyślóną przyczyną/ okáziją y bárwą. *SarnStat* 52 [*idem*] 979.

Szeregi: »przyczyna ani dowora« (1): GDy proftégo ftanu człowiek zábiie Szłáchćicá/ którému żadnéy przyczyny/ áni dowory [*nullam causam, vel occasionem JanStat* 603] Szłáchćic ku rzuceniu ná się nie dáł [...]: niech będzie tákí ná gárdle karan. *SarnStat* 618.

[»kauzowác i przyczyną być«: gdyż iednáź rzecz y kauzá przeciwnych efektow y skutkow/ kauzowác y przyczyną być niemoże. *GrodzCzyś II* 73.]

»przyczyna i materyja« (1): á iż pewnośc przeyrzenia/ y wybránia nábywa się przez [...] vczynki dobre: náwet/ iż vczynki náłze dobre/ łą przyczyną y máteriją doftápienia ftutku przeyrzenia y wybránia náłzego *WujNT* 810. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przyczyna albo motivum« (1): á potym Dekrét Sędzia piłze, przydáiac przyczynę áłbo *motium*, czemu ták íkázuiie. *SarnStat* 1300.

»przyczyna albo okazyja« (1): A iżby Sędzia mógl wiedzić/ iefli iefł dáná áłbo nie dáná przyczyná áłbo okázija [*causa, vel occasio JanStat* 604] rániienia Szłáchćicá: káždy Szłáchćic/ który obwinia chłopá o ránę áłbo zábićie/ będzie tego powinien dowiěśc *SarnStat* 619.

»przyczyna i pobudka« [szyk 1:1] (2): Przeto ci ktorzy żywą wedle Chrześcijáńskiey náuki [...] / wielką przyczynę y pobudkę infzym dawáią/ żeby teź Imię niebieskiego Oycá chwalili *KuczbKat* 385, 140.

»przyczyna i (a) pochop« (2): *Fenestram ad nequitiam aperire alicui, Proverb.* Dác prziczinę y pochop komu ku złemu. *Mącz* 120c, 381a.

»początek a (i, albo) przyczyna« = *fons et seminarium Mącz* [szyk 3:1] (4): Wíłyłtkim ci tym y innym błędóm Luter początek y pryczynę [!] dáł przez to/ iż władzą kołcyoła pópolitego zwąłlił. *KromRozm I* K4v; *Mącz* 37c, 120b, 381c. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przyczyna i pomoc« (1): Około oddánia ábo przywrocenia dobr delibéracya czyniá sie/ Brutus zgoła íprzeczáł sie o to/ vkázuiąc żeby tym ípofobem dáł sie przyczyná y pomocz do molełthowánia Rzymá woyná Tárkwiniuszowi *Phil E.* [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przyczyna i (a) potrzeba« [szyk 4:2] (6): *LatHar* 126; Iużemći powiedziáł/ Czytelniku miły/ przyczyny y potrzeby tey to prace náłzey *WujNT przedm* 8, s. 516 [2 r.]. *Cf* »bez przyczyny«, »dla przyczyny«.

»powod i (a) przyczyna« [szyk 4:1] (5): *SkarŻyw* 371; Przetoz lepiej ie [grzechy gniewu, lenistwa, nieumiarkowania w jedzeniu] Theologowie glównymi nazywaiu/ dla tego/ ze z nich iako z glowy y z żrzdła iakiego rozliczne wady y grzechy/ y pogorŹenia/ powod y przyczynę Źwoię máia. *LatHar* 130, 302; *WujNT* 396. Cf »za przyczyną«.

»przyczyna albo przystęp« (1): *Viam aperire ad aliquid faciendum*, Dac komu prziczinę albo przifitęp ku niektorey rzeczy. *Mqcz* 278d.

»rationes i przyczyny« (1): ktory [*starosta Czakowski*] mi y list oddal, [...] rationes y przyczyny daie, dla ktorych [*pan kanclerz*] nas y Krakow minal *ActReg* 64.

»przyczyna, (i) wymowka« [szyk 1:1] (2): *Mqcz* 92b; ktore [*sekty*] iako Apofstol Źwiadczy/ muŹa byc częŹciá dla doznania wiernych/ częŹciá teŹ dla vpornych j niewdzięcznych prawdy BoŹey/ ktorzy Źlukaiu wymowek y przyczyn aby prawdzię BoŹey mieŹcá v Źiebie niedali *WujJudConf* 4v.

»źrzdło i przyczyna« = *fons et causa* *Modrz* [szyk 2:1] (3): chcecie aby miedzy wami nieprzyiáźni wŹtaly/ á żrzedel y przyczyn prawdziwie vkázac niechcecie? *ModrzBaz* 64v, 129v, 130.

Jako ostatni czlon we wspólrzednym polaczeniu dwu- lub wieloczlonowym: »a(l)bo (i, ani) in(n)a (a. insza, a. jakazkolwiek, a. ktoraŹkolwiek) przyczyna (a. inszych wiele przyczyn)« (15): będe Źye tym czuyniey wyŹtrzegac pijanŹtwa/ lotroŹtwa/ przymowek/ roŹterkow/ zwad/ y innych wiele przyczyn/ przes kthore do MęŹoboyŹtwa wiele kroc lacwie Źye drogá podáie. *GroicPorz* n4; *Phil* E4. Cf »dla przyczyny«, »z przyczyny«, »prze(z) przyczynę«.

Wyrazenia przyimkowe: »bez, przez, (o)krom (a. kromia) (wszej, wszel(a)kiej, Źadnej) przyczyny (przyczyn)« [*w tym: w pl* (6)] = *nieluszenie, bezpodstawnie, niezasluzenie; sine causa* *Vulg*, *Mqcz*, *Modrz*, *JanStat*; *gratis* *Vulg*, *PolAnt*; *supervacue* *Vulg*; *praeter rationem, ab(s) re* *Mqcz*; *nulla causa* *Modrz*; *temere* *Cn* (138:6:6): Bez przyczyny/ nie mieway dziedziny. *BierEz* R4v, A3v, O3v; RozmnoŹili Źie nad wlofy glowy moiey/ ktorzy mie w nienawifci mieli bez przyczyny. *TarDuch* A6, D7v; *FalZiol* IV 39c; chodzaci nie miernie to iefth, czalem wolno á czalem prędko ze zwyczaiu á bez przyczyny, znamionuuie [!] acŹkolwiek proŹtego czlowieka, wŹzakoŹ zloŹciwego *GlabGad* P7v; Boć oni [*którzy źle nie myślą*] bez przyczyny Źafadzali Źidlo ku Źtraceniui memu/ beŹ przyczyny Źaiali duŹy moiey. *WróbŹolt* 34/7; CzeŹzarz tho szam mowyl kyedyŹmy vmyslne przed CzeŹzarzem szmynkú onyem czynily, yŹ poslow nyesyly, przes przyczyny nyeyesth *LibLeg* 7/98; *RejPs* 50v, 52, 52v; *RejKup* bb5; Swiat bez prziczyny wyerne PánŹkie trapi. *LubPs* B3 marg, B3, C2v, C3v, I2v, P6v, V2; Ale iŹ Źlawá s cnotá nie dopuŹcza nigdy/ KáŹdemu bez przyczyny Źtarac Źie o krzywdy. *RejWiz* 9v, 74v, 172; *Leop Iob* 9/17, *Ps* 3/8, *Is* 49/4; Podkomorzy bez przyczyny granic przekladac nie moŹe. *UstPraw* I2; Llymach ná Getyki bez wŹzelkiej przyczyny/ PodnioŹ walkę *RejZwierz* 12v, 12v, 27v; *BibRadz* 3.Reg 2/31, I 276a marg, *Ps* 7/5, 25/3, 35/7, *Thren* 3/52; *BielKron* 28, 112, 221, 224; *Praeter rationem*, Króm przicziny. *Mqcz* 1b; *Falso*, *FálŹziwie*/ *Niepownie*/ *Omylnie*/ *Obładliwie*/ *Zdradnie*/ *Bes przicziny*/ *Bes winy*. *Mqcz* 117a, 1c, 123c, 442c; *OrzQuin* E3; A iefliby Źye tylko iedzenia bes tych przyczyn brzydŹil [*chory*]: tedy [...] *SienLek* 169v, 16, 19v, 68v, 131, S2v (11); TákŹe y káŹdy z nas gdy wŹtapi wyŹŹzey do Pána tego w duchownym rozmyŹlaniu Źwoim/ wŹzytko vyrzy/ [...] iŹ ten Pan nic bez przyczyny nie czyni/ nic bez Źprawiedliwego Źadu *RejAp* 47; á wdy/ kiedyby Źie bez przyczyny [*białagłowa*] wŹthawicŹnie Źmiałá/ [...] poznalby káŹdy/ ze

tho náchwał czyni *GórnDworz* G2v; Wierę bych ia tego ták bárzo Dworney pániey zá zlé niemiał/ kiedyby fie oná/ widząc niemilość mężowę bez żadney przyczyny przeciwko łobie/ [...] kogo inego rozmiłowála. *GórnDworz* Cc, D5, K4, Q, S3, Cc5, Cc6v, Dd3v; á zgrzełzyli niekto z práwey złości/ krom przyczyny: zgrzełzy/ á w pádnieli w rospácz/ tedy ledwy ábo nigdy iemu ten grzech będzie odpulzczon. *HistRzym* 113; Pan twoy do ciebye idzye á vřtháwicźnie cye łzuka/ áby ożywił dobrowolnie/ á bez wřzech przyczyn/ [...] to łwowolne á márne człowieceńłtwo twoie. *RejPos* 224, A2v, 200, 204, [249]v, 322; *RejZwierc* B3, 46, 175v, 189; *WujJud* 82v; *BudBib Eccli* 29/10, 8; *CzechRozm* 66v; *PaprPan* B3v, Q4, Hh2v; że ktoby człowieká nieodpowiednie bez przyczyny zábił/ zřtawa fie bezecnym *ModrzBaz* 81, 125, 125v, 131v; *SkarJedn* 230, 344; *SkarŻyw* 36, 332; *StryjKron* 597; *NiemObr* 24; *BielSjem* 32; Zá me włofyś mię kromia żadney przyczyny rwał *ArtKanc* E14, Qv; *ZawJeft* 43; *ActReg* 47, 55, 117; *GrabowSet* K3, P2; *WujNT przedm* 12, 23, s. 18 *marg*; Piáraz, którą winą káran bydz ma, ieřli przez przyczyny iákiéy nie będzie przy łądzie. *SarnStat* 563, 147, 712, 1315; *CiekPotr* 50; *GosłCast* 54, 73, 74; *SkarKazSej* 664a, 693a; *KlonWor* 30; [Nic fie ná źiemie bez przyczyny nie dzieie *WujBib Iob* 5/6 (*Linde*)].

~ bez (a. przez, a. krom) przyczyny czyjej (7): POznałem czału przygody łwoiey wielką á mnie nigdy nie załżoną krom żadnych przyczyn y załżug moich [...] iawną łalkę którą V M. raczył ku mnie okazać *BielŻyw nlb* 3; *RejJóz* G7v; Sidłá ich co mi łtáwyą nych wřłtyki popfuye [*Pan*]/ Gdyż przez wřłey mey przyczyny ná to fie vdáli *LubPs* I3, I3v; *GroicPorz* dd; Więcey ieřt tych ktorzy mię máią wnienáwiłci bez mey przyczyny niź włofow ná głowie moiey *BibRadz Ps* 69/5; *LatHar* 665.

W przeciwstawieniu: »bez przyczyny ... za przyczyną« (1): Ali czego fie dotąd nawięcey bez przyczyny obáwiali [*adwersarze*]/ przyřłoby zá przyczyną: to ieřt karánie łwieckie o wolną [...] religią. *PowodPr* 45.

Wyrażenia: »bez gwałtowney przyczyny« (1): ábowiem [...] kto do tego [*tj. bitwy pojedynkiem*] bez gwałtowney przyczyny łkwápliwie byeży/ godzyen ieřt/ żeby fie iego towarzysłtwa pocźciwi ludzie łtrzegli. *GórnDworz* E2.

»bez (a. (o)krom) słuszney przyczyny« = *sine iusta causa, nulla legitima causa* *Modrz*; *sine legitima causa* *JanStat* [*szyk 11:1*] (12): Rodzicy niemáią bes łluzney przyczyny pobudzac ku gniewu dziecy łwoich *SeklKat* H2; *KromRozm II* a2v; Poth wielki/ bes łłuzney przyczyny: známionuie pełne wilkości ciáło *SienLek* 20; *RejPos* 321; *BudNT* d2; Niech się przeto mąż y żoná łtáráią o to/ [...] áby okrom łłuzney á dowodney przyczyny gdzie indźie okrom domu nienocowáli *ModrzBaz* 32v, 72v; *LatHar* 592 *marg*; *WujNT* 22, 795; A nie będzie wolno Sędzióm krom łłuznéy przyczyny/ álbo práwnéy przekázy [...] Roków odkłádác *SarnStat* 729, 243.

»bez wielkiej przyczyny« (4): *KromRozm II* d3v, d4; Miałem ogień ná głowie łwey miáłto czupryny/ A to iście nie było bez wielkiej przyczyny. *Prot* A3v; *WerKaz* 285.

»przez znakomitey przyczyny« (1): Kiedy chory światłá nierad widźi/ á w cień łye obraca/ á płyną mu łzy z oczu/ przez znákomitey przyczyny, złe známioná. *SienLek* 22v.

Szeregi: »darmo a bez przyczyny« (2): A iż fie wypełniło o nim [*Panu*] ono dawne prorocłtwo iego: Iź dármo á bez wřzey przyczyny omierźli mie łobie. *RejPos* 336, 335v.

»bez przyczyny a potrzeby« (1): Tu Pan Bog dał ná przykład thego krolá wżem innym/ áby bez iáwney przyczyny á potrzeby mieczá fwego ná kogo nie wznóšili *BielKron* 91.

»bez przyczyny albo prożno« (1): Tákowiż mędrkowie do onych słow pána Iešuŕowych. Ktoby fię gniewał na brátá fwego [*Matth* 5/22]/ przydáli/ w Greckie księgi/ bez przyczyny albo próżno *BudNT przedm* b7.

»bez winy i (albo) (bez) przyczyny« [*szyk* 2:1] (3): Sędzia obwiniony o to [*ucieczkę więźnia*]/ będzie wolen gdy łam przyŕyżęże iż Więzień bes iego winy álbo iákiey przyczyny vćiekł. *GroicPorz* ł2, dd; *LatHar* 665. ~

»nie bez, przez, krom przyczyn(y)« [*w tym: w pl* (1)] = *śluszenie, mając podstawy; non sine causa* *HistAl*, *Mącz*, *Modrz*; *non immerito* *Modrz*, *JanStat*; *non frustra* *PolAnt*; *haud (non) ab(s) re, cum causa, non de nihilo, non (nec) iniuria, non temere* *Mącz* (160:3:2): *FalZioł* V 72v; Nie bez przyczyny dobrego zawżze żądamy gdyż wżytcy chcemy wieczney trwałości á zachowania *GlabGad* A4v; A niebeŕprzyczyny tákowa boiazn námię przychodzi/ bom rozumiał żem bez frogiego káránia niemiał być zá wyłtępki ŕwoie *RejPs* 58, 98v; *RejKup* bb6v; *HistAl* G3; Przeto nye bez przyczyny Tertullianus łtáry doktor/ [...] nyedopuŕłcza kácerzom odzywánýa do piłmá ŕwyżetego *KromRozm I* M3; My przytem obáczmy pilniuczko/iako má być grzech rozumian. Boć to nám niekrom przyczyny pán Chriŕtus [...] wykładá. *MurzNT* 18v; *KromRozm II* h3v; *KromRozm III* L4v; *Diar* 48; Ku czemu y oná przypowieŕ [!] nye bez przyczyny łtálá łie: Dzyecýę á piyány rádzi prawdę powyedzą. *GliczKsiąż* I6, A2v, E5, F8v, G4, H5v (12); *GroicPorz* hh, pp4; A powiedz mi co łie to tám nowego ŕtáło. Y gdzyeidzyełż álbo pocz/ bo nie bez przyczyny/ Nie zágłalkałeŕ łobie zyeżoney łzupryny. *RejWiz* 159; *BibRadz Ez* 14/23; Nie bez przyczyny tedy tu Pan Bog Zydom łáłkę ŕwá okázowác raczył *BielKron* 36, 67, 198, 199, 199v, 231, 334v; niekrom przyczyny to rozumiem być w tym żywoćie barzo poŕtępek pożyteczny. Izeby podług ćzáfu [!] á przywoitości wżyłtkie rzeczy łprawowane bywały *KwiatKsiąż* C3v; *Mącz* 1b, 42d [2 r.], 179a, 243c, 250a, 442c; *OrzQuin* V2v; *SarnUzn* C7, F2v; A thá biedá nie bez przyczyny ieŕt ná ŕwiát wypuŕłczona/ áby byli závżdy ći káráni/ kthorzy łie dáią vwodzić od łzczyrey prawdy/ woley á poŕthánowienia Pánłkiego. *RejAp* 82v, 5v, 135, 153; Y tho práwo/ [...] nie bez przyczyny vchwalone *GórnDworz* T8v; Czwarte/ iż chociaý łie w tákich pocżciwych łpráwach ná kogo ŕwiát zburzy/ mamy rozumieć iż tho nie bez przyczyny/ iedno z woley á s przeýrzenia Pánłkiego *RejPos* 24v; á kto chce zliczyć látá od Prorocwá ie^{go} áż do Piłatá/ ktore^{go} nie przez przyczyny piłmo wpomina/ áby łie zgodziły czáły ony/ tedy [...] *RejPos* 101v, 28, 68, 81v, 119v, 120v (30); *BiałKat* 246; *RejZwierc* 185; Nie bez przyczyny od Apoŕtołow vŕtawiono áby przy ŕwiętych ofiárách była pámiátka łudzi zmárłých. *WujJud* 239, 13v; *BudBib* I 43d *marg*; *BiałKaz* F3; *BudNT przedm* a4v; *CzechRozm* 39v, 56v, 61v, 99v, 134 (8); teraz będziem mowić o Dworze/ ktory nie bez przyczyny mogłyby fię zdác być wárłtatem doŕwiadcžánia zwycžaiow y dowćipu młodych łudzi. *ModrzBaz* 12v, 6v, 9, 36v, [41]v, 55 (14); *ModrzBazBud* ¶6v; *SkarJedn* 291; nie bez przyczyny teraz Pan Bog tobie/ wierny Chreŕŕijáninie/ ty żywoty ŕwiętych podaie *SkarŻyw* A4, 91, 226; *CzechEp* 30, 35, 137, 220, 224 (9); *NiemObr* 40, 74, 78, 113, 132; Co też nie bez przyczyny z tych niepomiernikow natrząła fię w piłaniu ŕwym y on Polłki Pòetá Rey łtáry *WerGoŕc* 241, 204, 230, 258; *WerKaz* 293, 297, 298; Przeto on Rzymłki Cełarż [*Heliogabal*] [...] Zełłki Senat Vćciwy/ oŕobny

vřtáwił: [...] Nie bez przyczyn to byli w Rzymie wdziááli/ Bo fie ná wřzyřtki złořci Cefárze vdáli. *BielSjem* 5; *ArtKanc* D10; *ActReg* 55; *OrzJan* 77; *LatHar* 121, 130, 189, 194, 246 [2 r.], 376, 477; *WujNT* 298; *SarnStat* 3v, 238, 509, 705, 1235; *CiekPotr* 57; *PaxLiz* A2v; *KlonFlis* A3v.

~ *Wyrażenia*: »nie bez jawnej przyczyny« (1): Trořká nie bes iáwney przyczyny á dłuęo/ ktemu teę boiaźń á řtrách: Melánkoliá á ofzálenie známienuie. *SienLek* 19v.

»nie bez słusznej przyczyny« (1): tedy teę y ty mieyřcá w ktorých řię rodzimy/ oyczyną nářzą poniekad názwáne być mogá. Iákoę nie tylko Láćińřki/ Niemiecki/ ále y nářz włařny Polřki ięzyk [...] tak ie zowiá y miánuia. A nie bez řłufzney przyczyny. *VotSzl* A4v.

»nie bez wielkiej przyczyny« = *insigni de caussa, non sine magna causa* *Mącz* (3): Id insigni de caussa non fecit, Nie bes wielkiey przicziny. *Mącz* 78b, 250a; teraz na tem přeřtáń/ iż řię to nie beę wielkich przyczyn zřtáło. *BudBib* c2.

Szeregi: »nie darmo, (a) nie bez przyczyny« [*szyk* 2:1] (3): Non de nihilo quod Lasches nunc me conventam expetit, [...] Nie dármo/ nie beę przyczyny chce fe zmaę mówić. *Mącz* 78c, 353a; *RejPos* 302.

»słusznie a nie bez przyczyny« (1): O wřzechmogácy Pánie/ toę nam řzpetną nowinę á řroęi strách thu opowiedáć raczyřz/ od Bogá Oycá řwego niebieřkiego. Ale řnadę řłufznie á nie bez przyczyny gdyę on nam ták hoynie řzáfuie miřłierdzyem řwoim *RejPos* [249]. ~

»dla [jakiej, której] przyczyn(y)« [*w tym: w pl* (113)] = z *jakiego powodu; ob causam* *Vulg, PolAnt, Modrz, JanStat; de causa(-is)* *HistAl, Mącz, Modrz; propter causam* *PolAnt, Mącz, Vulg; rerum (rei) causa* *HistAl, Modrz; ex causa(-is)* *Modrz, Vulg; causa* *Modrz, JanStat; secundum causas* *PolAnt; nomine(-ibus)* *Mącz; necessitate, propter rationem* *Modrz; propterea* *JanPrzyw* (242): *OpecŻyw* 13; *PatKaz III* 135; CIęřzkie rodzenie częřtokroć na matki przichodzi: dla rozmagithych przyczyn/ tak z řtrony matek, iako y z řtrony dzieci. *FalZioł* V 17a, V 17a, 25, 29v, 36; Ię gdy kto řtoi w dole głębokim, teędy ku niebu patrząc moę gwiazdy widzieć teę řrzod biała dnia, to wřzitko dla přeřczyny [!] przerzeřzoney. *GlabGad* B6, H2, I2v; *MurzNT* 108v; *LubPs* Z3v; Tych win y wřzelákich innych Sędžia niema odpufzczáć dla trzech przyczyn: [...] *GroicPorz* C4, e2v, x2; *BibRadz Ier* 3/8; *BielKron* 403; Hoc uno nomine absolvi velle, Dla tey yedney przicziny chce być wyřwiebodzón/ roku puřzczón. *Mącz* 249c, 487d [2 r.]; *SarnUzn* E8; *SienLek* 11, 159; *LeovPrzep* C2, H3; *GórnDworz* H3, V v; iam był wyrzeķł áby řadny tych obrazow nie obierał dla ktoreykolwiek przyczyny. *HistRzym* 3v; *KuczbKat* 75, 315; Boć iáko nie ieden pożytek z pořtu nam przychodzi/ ták fie teę nie dla iedney przyczyny pořćiemy *WujJud* 192, 178v; *BudBib* c3; kto opuřzcza żonę dla ktorey inřzey przyczyny nię dla cudzořłtwá/ ten iaę czyni cudzořłznicá *CzechRozm* 96, 53 [2 r.], 141, 154v, 166, 198; Práwá bárzo řá waęne/ dla przyczyny prze ktorá poltánowione/ á wřzákoę y dla zwierzchnořci wrędu. *ModrzBaz* 69v; Ktorzi nie dla inřzey przyczyny wřczynáiaę woynę/ iedno dla sławy/ ábo dla rozřzerzenia páńřtwá/ ći bárzo źle řprzáiaę ludźiom y iych rzecřám. *ModrzBaz* 106, 46, 66v, 71, 137v; *SkarJedn* [A*2]v, 234, 290, 356, 375, [d9]; *SkarŻyw* 164, 372; *CzechEp* 48; *ActReg* 172; *Calep* 175b; *LatHar* 125; Godźili řię człowiekowi opuřćić żonę řwoię/ dla ktoreykolwiek przyczyny? *WujNT* *Matth* 19/3; Zaden człowiek nie ma zle czynić/ áni złego pozwálać/ dla řadney przyczyny *WujNT*

163, 4, 22, 116, 461, Zzzzz4v, Bbbbbb2; JanNKarKoch E3v; SarnStat 302, 669, 727 [2 r.], 735, 853, 868, [1281]; *VotSzl* B4.

~ dla przyczyny czego (1): Napomina ie aby fię ćirpieli y miłowáli łpolećnie przykłádem Kryftułowym/ y dla teyże przyczyny zbáwienia/ ktore z łámego miłolierdzia Bożego pochodzi. *BibRadz Rom* 15 arg.

Ze zdaniem przydawkowym określającym rodzaj przyczyny (24): Tho racz V.C.M. wyedzieczy yzem sye nyewidzial spossli wángierfkimy dlya they przyczyny yłzmy vinstrucziyey napyssano abych thego nygdziey nyedal łnaczy yzbych w czym ynszym [...] przyachal. *LibLeg* 9/50v, 11/88; *LibMal* 1554/190v; *BielKron* 139v; *GórnDworz* S4v; ták iefzće tym więcey po iego [Jezusa] wftápieniu do niebá przełładowáli [licemiernicy] Apofthoły s. [...]. A to nie dla żadney iney przyczyny/ iedno żeby ich fáłz á omylna náuká w cále záchowaná być mogłá. *RejPos* 21v; *RejPosWstaw* 22; *BudBib Dan* 4/17; *BudNT Ff6*; *CzechRozm* 49, 79, 105; że kátowie nietylko od towarzyftwá świetłkiego/ ále y od Zborow świętych [...] máią być wyrzuceni/ nie dla inłzey przyczyny/ iedno iż rołkazaniu łędziow dofyc czynią. *ModrzBaz* 96; *SkarŻyw* 152, 189; *ZapKóscier* 1586/65; *StryjKron* 707; *CzechEp* 38, 347; Cierpiał ieft [Jezus] dla tey przyczyny/ áby zá náłze winy/ Bogu Oycu dość vczynił *ArtKanc* D19; *WujNT przedm* 9; Dla téy przyczyny ten Reyeftr ieft łpifan: aby zły zwyczaj włtrzeżón byđz mógl ná wieczné czály *SarnStat* 370, 375, 1224.

Wyrażenia: »dla głównych przyczyn« (1): A przeto/ dla ták wiele/ á głównych przyczyn/ chciał [Scypion] w they lekkiey rzeczy/ łprzećiwieć fie łwey chćiwiści *GórnDworz* Aa7.

»dla ktorej(że) przyczyny (ktorych przyczyn)« = *dlaczego; ob quam causam, propter quam causam Vulg; quamobrem, quibus rationibus* *Modrz* (17): A yefthli by łzyá swyatkowye nyepodobali powodowj thedi on obwynyoni ma pithacz dla ktori prziczini ich nyechcze przyancz *MetrKor* 40/814, 40/825; *KrowObr* 7v; *Leop Act* 22/24; *KochSat* B3; Quapropter, Dla czego. Przecz/ Dla którey przicziny. *Mqcz* 338c; Radbych tu kázde^{go} z W.M. łyłzał zdanie/ [...] dla ktorych przyczyn z iednymi ludźmi rádniey/ niż z drugimi przełtáćby wołáł. *GórnDworz* C6v; *WujJud* 178v *marg*; *CzechRozm* 95v, 205v; NAprzod tedy práwá niech będą łtanowione o zlecaniu wrzędow/ komu/ á dla ktorych przyczyn máią być zlecáne. *ModrzBaz* 74, 46, 90v; *SkarJedn* D5v; *WujNT Luc* 7/47. Cf »dlaczego, dla ktorej przyczyny«, »przez a dla ktorej przyczyny«.

»dla ktorej przyczyny« = *dlatego; propter quam causam PolAnt, Vulg; ob quam causam Vulg; propter quae JanPrzyw* (9): *BibRadz Hebr* 2/11; *ModrzBaz* 90v; Było wiele Biłkupow inłzych/ ktorzy fię z Nełtoryufzem zgadzali: ále więcey tych/ co mu fię łprzećiwáli. Dla ktorej przyczyny/ Cefarz Theodozyus/ zložył łynod w Efezie *NiemObr* 136; Bo y ten ktory poświęca/ y ci ktory bywáią poświęceni; z iednego łá włzyscy. Dla ktorej przyczyny nie włtyda fię bráćią ich názywáć/ mowiąc: [...] *WujNT Hebr* 2/11, 2. *Tim* 1/6, 12, *Tit* 1/35; *SarnStat* 3v, 886.

»dla leda przyczyny (a. leda dla przyczyny)« = *z byle powodu; rerum levium causa, levi de causa* *Modrz* (4): SZperunk iż między Ludźmi nienawieć mnoży/ [...] niema być łádá dla przyczyny przes Sędzięgo dopułzczon *GroicPorz* dd3v; *CzechRozm* 96; Wielkiey nienawieći godni łá otoći/ ktorzi dla ledá przyczyn trudny czynią do łiebie przyftęp *ModrzBaz* 90, 105v.

»dla małej (*a. maluczkiej*) przyczyny« = *levissimis de causis Modrz* (3): Bárzom szalenie wczynił/ Iżem ku pomście prętek był: Oto dla małej przyczyny/ Podiałem bol tako śilny. *BierEz* O4v; *BielKron* 121; Zámknęłaby fię też y onym drogá/ ktorzi aż do Rzymu/ ábo do inšzych niektorych kráin biegaia/ czáfem dla máluczkich przyczyn/ á závždy zwielką szkodą y pieniądze y obyczáiw. *ModrzBaz* 91.

»dla pewnej przyczyny« = *certis de causis Mącz* (9): *Mącz* 49d; *WujJudConf* 189v; *CzechRozm* 152v; *CzechEp* 329; á wiedz to/ z náuki wielebnego Thomáśa Kempizyufzá/ że częšto P.Bog iedney godziny dáie/ czego/ dla pewnych przyczyn/ przez niemáły czas nie dáie. *LatHar* 249, 287, 329; Wiele táiemnic/ náuk y wítaw iešt zápieczętowaných/ ktore kościoł záchować powinien; chocia dla pewnych przyczyn/ lámemu Bogu wiadomych/ nie są nápiśáne. *WujNT* 862; *SarnStat* 861.

»dla potrzebnej przyczyny« (1): Lecż mamy pogotowiu przykłády/ wiele Pánow y Hetmánow zacnych y świątych ktorzi dla fprawiedliwych y potrzebnych przyczyn [*iustus de causis et necessariis*]/ wiele woien wiedli. *ModrzBaz* 108.

»dla przedniejszej przyczyny« (1): Sigmuntá [...] fpolnymi głóśy Krolem Polłkim obwołáli [*panowie koronni*]/ y wybráli/ ktora Electia dla trzech przedniejszych przyczyn skutku rychłego dośzła *StryjKron* 707.

»dla słusznej przyczyny« = *honesto nomine, propter legitimam causam Mącz* [szyk 14:1] (15): Abowiem w statucie tak stoi, że dla słusznych przyczyn [...] sejm nie jedno w Piotrkowie złożon by być mógł, ale też i gdzie indziej. *DiarDop* 115; *KwiatKsiąż* B2v; *Mącz* 42d, 249c; *WujJud* 179; To piśanie moje gdy wyniść miedzy ludzie miało/ ofobliwem ná to oko miał/ ábych ie wálzey K.M. przypisał dla wiela słufznych przyczyn. *SkarJedn* A4v; *StryjKron* 288; *CzechEp* 329; Władiflaw Loktek/ dla słufznych przitzin/ miał niechec vpoddanich *Paprup* B3v; *WujNT* 116, 163, 600, 627; *SarnStat* 757, 1050.

»dla tej(że), takowej przyczyny« = *dlatego; ob quam causam Vulg, PolAnt; hac de causa, cuius rei causa HistAl; ob hanc causam, propter quam causam Vulg; hoc nomine Modrz; ea ratione JanStat; propterea JanPrzyw* (65:1): WOłowy ięzik rzeczón dla tey przyczyny iż iešt podobuy [!] wołowemn [!] ięzykowi *FalZioł* I 18a, IV 58c; *BielŻyw* 112; *GlabGad* I7; A ktore owcze bidlo y livdzie są pobrane, thegobifszie wítkiego kazaly sye popitawacz y doyskowacz, a dla they przyczini poflalyfmi dowas przyacziela naschego *LibLeg* 10/91v; a thak dlatakowich przyczin mi was przyacziela naschego wtim vpomynami, abifszie thich zloczynczow yakymkolwiek przyczinamy mogly kv rekám przywieszcz *LibLeg* 10/92v, 9/50v, 10/56v, 59, 93 [2 r.], 93v (15); *LibMal* 1554/190v; Siodmy ftopień był z gliny/ then dla tey przyczyny był tak fprawion/ iż gdy człowiek będzie ku krolewskiej wyśokóci podniefion/ áby pámiętał iż z ziemie s proftey máteriey pofzedł *HistAl* G4; Przydáło fie tego czáfu iż go Alexander w głowę vderzył bez winy/ á dla they przyczyny Roboas zálością porufzony ku iego fmierci przyzwolił. *HistAl* N; *MurzNT* 93v; *DiarDop* 115; *Leop* 1.Reg 20/29, 1.Par 11/19, 2.Mach 4/28, *Hebr* 2/11; Abowiem z przyrodzenia tho ma ferce człowiecze zátwárdzonym być ku náuce zbawienney iáko gliná od słońcá/ á wśákże ci ktorzy vczá nie máia dla they przyczyny wítawác *BibRadz* I 356b marg, I 28c marg, *Os* 4 arg, 2.Mach 8/26; *BielKron* 139v, 235v; *GórnDworz* S4v; Dla téy tedy przyczyny/ ty dwa kąty [...] są ienylkié. *GrzepGeom* Q2, Qv; *KuczKat* 295; Ale gdzie

ieft rádą rozważna/ á spráwá ćwiczona/ więcey ieden rádą fwą porázić y spráwić może/ niżli ich wiele co nic nie vmieią. A thák thu ftháry niechże sie dla tey przyczyny nic ftárości fwey nie lęka *RejZwierc* 163v; *WujJudConf* 49v; Drudzy/ ktorých fmiáłość dáley sie wyciąga/ iáwnie tego przą/ á wyftępki flucháčzow dla tey iedney przyczyny z nienawiści roftrząiaią *RejPosRozpr* b3; *RejPosWstaw* 22; *BudBib Dan* 4/17, 2.*Mach* 9/25; *BudNT* Ff6; *CzechRozm* 79; Dla tego żaden Chrześciánin tey Páńkíey vftáwy lekce łobie wáżyć niema/ ále o niey bárzo dobrze y zacnie rozumieć powinien/ wiedzác [!] to z fłowá Bożego/ że ieft od Páná Bogá ofobliwie dla tych przyczyn spráwioná. *KarnNap* F3; *ModrzBaz* 4, 87; *SkarŻyw* A4v, 152, [237]; *NiemObr* 85, 128; *ZapKościer* 1586/65; *ArtKanc* D19; *LatHar* 323; *WujNT przedm* 9, s. 392, *Act* 28/20, s. 627; *SarnStat* 192, 370, 513, 558, 887.

»dla ważnej przyczyny« (1): Dla ważnych przyczyn zá zgodną intercefsyą PP. Rad/ Lukáľzá Stroycá/ y Ieremia Mogiłę narodu Wołofkiégo/ ludzie w oyczyźnie ich znácznie vrodzoné [...] zá fzláchćice y obywátele Korony téy przyjmuiemy. *SarnStat* 75.

»dla wiele (wiele, wielu) przyczyn« = z *wielu powodów*; *multis nominibus, plurimis de causis* *Mqcz*; *multis ex causis* *Modrz* (25): Ale iż Rzymiánie dáli znác Hetmánom T. Ermeniułowi á M. Horácyułowi o iego [*Tarkwiniusza*] wypędzeniu dla wiele przyczyn/ przeto go do woýfká nie przyięli *BielKron* 104v; Ná ten Syem do Spiry poľłá też krol Fráncuľki poľłá fwego [...] / vpomináiąc Książętá Niemieckie/ áby przeciw Turkowi walkę niezwnořili dla wiele przyczyn. *BielKron* 220; Krol bacząc tho/ rádźil sie fwoich rad ieľli ciągnąć za nimi. Broniono mu tego dla wiele przyczyn *BielKron* 406, 214, 228, 235v, 242v, 374v, 408; *Mqcz* 42c, 249c; A czo rozum człowięczy/ á rozľádek/ dla wiele przyczyn nie dobrze doyrzy: tho dopiero/ kiedi wftápi w nas chćiwość zbytnia czeľtki [*dem. od „czeńć”*]/ práwie nic nie widzi *GórnDworz* I4, B6v, D4v, H2, Aa7; *HistRzym* 100v; *WujJud* 179, 182; *CzechRozm* 96v, 141; *ModrzBaz* 84v; *SkarJedn* A4v; *ActReg* 158; *WujNT* 589.

»dla wielkiej przyczyny« (1): Chryfoľtom S. ná to mieýľce piľze: iż Bog nigdy niedawa nowych imion/ iedno dla wielkich przyczyn *WujNT* 307.

»dla znamienitej przyczyny« (2): *FalZioľ* V 30; *Plurimis iustissimisque de caussis* Dla wiele známienitych prziczyn. *Mqcz* 42c.

Szeregi: »dlaczego, dla ktorej przyczyny« (1): O Hetmánfkiéy zá ľurifdiciieý gadáiąc, piękny przykľád [...] może sie tu przytoczyć: Dla czego, dla którey przyczyny *maior poena irrogabatur iis, qui in praelio clypeum amitterent, quam ijs qui gladiu^m* *SarnStat* 1263.

»dla potrzeby a przyczyny« (1): Bo thakie purgowanie nie ma być áże dla potrzeby á znamienitey prziczyny *FalZioľ* V 30.

»przez a dla ktorej przyczyny« (1): napirwey obaczyć mamy/ przez á dla ktorey prziczyny Pan Bog wfzechmogący w wyćwiczeniu ludu fwego/ vżywá pracey ábo vľługi ludzkiej *RejPosRozpr* b3.

Jako ostatni człon we wespółzrędnym połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »a(1)bo dla inszej (a. in(n)ej) przyczyny« (6): *Parergon seu parergum, dicitur quod alicui rei praeter propositum additur*, Wfzeláka rzecz która z nienaczká dla prziochędożenia áľbo ynfzey prziczyny á nie z potrzeby bywa przidána tey rzeczy któráľmy przed sie wzięli. *Mqcz* 278a; *GórnDworz* G4v; ále ći ľámi nieodpieráią/ choćby mogli/ od drugich zádáney krzywdy: á to dla leniřtwá/ áľbo dla boiáźni/ áľbo dla iákíey infzey

przyczyny *ModrzBaz* 57v, 26; *LatHar* 134; A gdyby Káíztelan dla choroby álbo dla innéy przyczyny ciągnąć niemógł/ tedy ma ná mieyfce fwe godného inégo ízláchćicá náznaczyć *SarnStat* 129. ~

»dla przyczyny« = *jako wybieg, pozór* (1): Y ízlá dzyewká fłużebna do fynow kápłáńskich [...] niofąc dla przyczyny płotno ku bieleniu *BielKron* 72.

»z [jakiej, której] przyczyny (przyczyn)« [w tym: w pl (104)] = z *jakiego powodu; ex causa(-is)* *Mącz, JanStat, JanPrzyw; ob causam Vulg, Modrz; ratione Mącz, JanStat; de causa, ob rem, propter causam Vulg; quare Mącz; merito, motu Modrz; ex occasione, ex ratione, propter quae, quacumque causa JanStat* (666): *MetrKor* 37/4; wyzwol że mnie ze wśytkiego ímutku y wćífku [...] nieprzyjacielow moich/ [...] á íżby niemieli mocy zařzkodzić mnie z řadney przyczyny zbawicielu řwiata *TarDuch* D2v; Też wiedz iż kamień czyni fie w człowiecze ze trzech przyczyn *FalZioł* V 10v; Też fie trafiaie porzuczenie: iuż prawie w dořkonałoci y w dořzreniu płodu. A to porzuczenie z rozmagitych przyczyn: przychodzi. *FalZioł* V 29, I 10a, 141d, V 90v, 96; takowe řny bywaią pewne, ale one ktore řą z przyczyn przyrodzonych częřto omylaią. *GlabGad* L4v, G, Gv, G2, I7; Iozeph karze panią z rozlicznych przyczyn *RejJóz* E8; thv kv wyelkiey zelzywořczy nářchey pořfel nářch yeřth przeřz pana Voyewode zahamowan. řpriczin lyekkych. *LibLeg* 11/160v; *MurzNT* 86 *marg; UstPraw* Gv; A Philip Fráncuřki Krol/ zřártowney przyczyny/ Rzekł/ pewnie Gwilhelm złęze/ będziemy mieć krzćiny. *RejZwierz* 22; iac fie řmierći z řadney przyczyny nie boię *BielKron* 131, 63, 410, 412v; *Mącz* [269]a; Człowiek záífte wřzelki/ řwe obyczáie ma/ ni řzczego iedno z przyczyn pochodzących od ćiałá. *SienLek* 31, 39v, 133, 142, 177v; *LeovPrzep* B4v; *RejAp* 143, 190v; *RejPos* 328v; *HistLan* A3v; *RejZwierc* 80v; *CzechRozm* 261v [2 r.]; *ModrzBaz* 78; *Oczko* 25v; *CzechEp* 139; Stan Duchowny od Swieczkiego iest oppressus nie zinszey przyczyny ale *causa religionis*. *ActReg* 19; *Phil* S3; *KořakCath* C3v; *SarnStat* 173, 450, 486, 633, 686 (32); Bogzwałtowney [!] przjćiny zágubia lud řwoy. *PowodPr* 15 *marg; ZbylPrzyg* *ktv*.

~ z przyczyny czego [= *co jest przyczyną*] (7): [proch] Ludziom iuz prawie niewidomym, zprzyczyny złych wilkořci y z řtarořci/ iefř barzo pomoczny. *FalZioł* V 90v, II 5a; *BiałKat* 118v; z grzechu vrodźilá się řmierć bo z prziczyini grzechu/ przyřzlá řmierć. *BiałKaz* A4; *Phil* Q4; *OrzJan* 117; *SarnStat* 14.

z przyczyny czyjej (54): *BierEz* K2; *RejPs* 147v; Strefunku to a nie řtwej przyczyny vrořlo *RejJóz* K6v; *RejRozm* 399; *RejKup* f3v; A ták prořno nářzekáć ná řzczęřcie ná Bogá/ Z nářzey włařney przypada przyczyny tá trwořá. *RejWiz* 141, 141; *RejZwierz* 14; *BibRadz* *Gen* 12/13; iáko Rzymiánie [chwalili] Gařiorá iż zágagał kiedy nieprzyjaciele chcieli zamek vleć/ obudził Kámilluřá ktory zamku obronił z ludźmi řwymi s przyczyny geřliey. *BielKron* 24; Tegoř roku Bárbárořá s przycziny Fráncuřkiego krolá przyřpłyná w okřęćiech z Sykámbriey do Włoch *BielKron* 192v, 110, 147, 195v, 199, 215 (19); *RejAp* 79v, 133, 179v; od Troiej poczawřzy co było ná řwiece walk/ mordow/ y okrucieńřthwá/ niemal zawdy/ s przyczyn białychgłow cudnych rořly *GórnDworz* L14v; *RejPos* 106v [2 r.], 127, 322v, 350v; Przypadek włařnie iefř zá grzech řąd boży/ Ktory fie z nářzey nam przyczyny mnoży. *RejZwierc* 229v, 260; *BudBib* 2.Par 10/15; *ModrzBaz* 60v, 107; *ArtKanc* T6; *PaprUp* F2, G4v; *ZawJeřt* 22; *OrzJan* 51; *SarnStat* 443, 917; *SkarKaz* 45a; *CiekPotr* A2v; *CzahTr* F4v; Náwet wołę tám zgináć/ krom wřzelkiéy móy winy/ Niřby/ ácz winny zgináł kto z moiéy przyczyny. *GořCast* 74; *PudłDydo* B3; [StryjPoczqř 581].

Ze zdaniem przydawkowym określającym rodzaj przyczyny [w tym: z tej, z takiej (48)] (49): *ListRzeź w. 30; áczkolwiek były sie polliznęli nogi moje ták iż záchwiawłfy sie ledwem sie ná nich okrzepił. A fnadz ftey przyczyny iż sie w zruflýłá myfl moiá* *RejPs 106; LibLeg 11/11, 49, 151v; Aleć mnie sie ták zda/ iż mie tu nie będyełz s częgo winić miał: A to s tey przyczyny/ iż sie tu y wierzom y textowi folgować mułiáło.* *LubPs A5v; Y názywa ie [ludzi na urzędach] tu pomftá Bożá/ á to s tey przyczyny/ gdy oni wedle vrzędu fwego vzywáýá iákiey frogości nád poddánemi fwemi.* *LubPs S5; A ták thu Páltes czyni wyznánie grzechow s tey przyczyny/ áby Pan rofpominawłzy ná fwoie obietnice/ raczył odpuścić niepráwości ludowi fwemu* *LubPs Y2; GroicPorz ii2v; Leop Nn5; UstPraw Fv; RejFig Ee2v; Wenus łýła miáłá też fwoy kościoł s tey przyczyny* *Gdy Galli oblegli byli ná zamku Kápitolio Rzymiány/ nie mieli czym ftrzeláć/ bo sie im iuż były cięciwy potárgály v łukow/ [...] BielKron 24v; prętko go też ołlawili [luteranie] thego Papieżá fthey przyczyny/ iż był łalkaw ná Innocencyulá Hifzpaná* *BielKron 234v, 160, 230v, 309, 332 [2 r.], 335, 360, 364v; WujJudConf 31v; W tym czásie nowo fię z iátrzyłá Eudoxya ftákiey przyczyny. Był ten Tyrránłki zwjczay w Konstántynopolu: gdy Cefarz z czyiey winnice iágody fkułł/ tym łamym iá łobie przyłádził: [...] SkarŻyw 88, 89, 164, 192, 517, 537; Offensus był barzo tą mowá Pana Marszałkowá Pan Kanclerz zedwu przyczyn. Iedna Ze privatas inimicitias wspomniáł. Druga ze [...] ActReg 4, 45; LatHar 577; Zydowie poddáni fzláchetcy, nie łá pod obroná królewłká: z téy przyczyny, że Król z nich pożytku nie ma.* *SarnStat 244, 154, 337, 369, 379, 382 (15); PowodPr 43 [2 r.].*

W połączeniach szeregowych (2): *A tu łobie pomyłł ktoby sie tu włęknáć miał/ á s czyiey przyczyny/ rády/ á pomocy ginie nawięcey ludzi niewinnych ná fwiecie.* *RejAp 179v; RejPos 135.*

Wyrażenia: lek. *»z gorácej, ciepłey przyczyny« [szyk 38:2] (38:2):* *Bolefc głowy z goráczey przyczyny vmierza y oddala.* *FalZioł [‡]d; Też fzczaw iełt pomoceⁿ ná żółtá niemotz ktora przychodzi z zatykania żył s przyczyny ciepłey* *FalZioł I 4b; Kthorzi ludzie miewiáý omdlenie z goráczey przyczyny/ łama telko wonia Ogorkowa ożiwia cłowieka y fercze chłódzác.* *FalZioł I 31d, *2f, *3f, I 12a, 21a, 39d (40).*

»z ktorej przyczyny« = dlaczego (19): *FalZioł V 27v; RejKup n4v; Byłá ná tho długa rozmowá miedzy Pány Rádnymi Węgierłkimi/ ktorzy nie rádźili krolowi fwemu ieżdźić do Wiednia/ nie wiedzyeć s ktorej przyczyny* *BielKron 414; SienLek 95; do rozmowy námienioney podźmy/ przy ktorej chociam ia nie był/ iednák o wfzytkim mam wiadomośc dołtáteczná/ y powiem gdzie oná byłá/ á s ktorej przyczyny vroflá.* *Górndworz B6v; Sprawá wfzytká męki páńłkiey á s ktorych przyczyn thák dobrowolnie Pan iá ná fię przyiáć raczył.* *RejPos 100 marg, 104, [105]v, 135, 146v, 259; RejZwierz A6, 57; Z ktorej przyczyny bywa kościoł Boży názwan niewidziálnym/ nie iżby ludzie niewidomi być mieli/ [...] ále iż wybránych Bożych prawđziwych nie závłze pozwierzchu poznáć możemy* *WujJudConf 138v; SkarŻyw 93; CzechEp 5. Cf »dlaczego albo z ktorej przyczyny«, »przez i z ktorych przyczyn«, »skąd a z ktorej przyczyny«.*

»z ktorej przyczyny« = dlatego; unde PolAnt, JanStat; propter quod JanStat (12): *ZapWar 1528 nr 2457; Z Wielką pilnołciá oczekáwam: áby sie pan moy raczył miłóciwie okázáć/ [...] á połtánowił mię ná pewnem miełcu ná nogách moich vkazawłfy mi drogę ktora bych mogł chodźić bez wfłey obrázy. Z ktorej bych ia przyczyny fpiewáł pienie wyflawiáýąc nieflychane dobrotliwołci iego* *RejPs*

60v; *BudBib* 2.*Mach* 4/34; *StryjKron* 295; á duch Boży zowie obcemi tych wŕzytkich/ ktorzy roznego nabożeńftwá będąc/ w iednym mieście/ y sąsiedztwie z nimi mieszkałi. Z ktorey też przyczyny Piotr święty wierne pielgrzymámi/ y przychodniámi nazywa *NiemObr* 13; *ReszList* 180; Item/ iż wiele chłopów y niewiałt z ziem Mázowieckich [...] do Prus czáfu żniwá zwykli przechodzić: z któręy przyczyny bywa/ iż w ziemiách Korony Polłkięy z trudnością robotniki y flugi mogą mieć. *SarnStat* 926, 381, 383, 519, 748, 785.

»leda z (jakiej) przyczyny (a. z leda przyczyny)« = *z byle powodu; ob leves causas, quamlibet ob causam* *Modrz* (12): [Józef] Z iakás śmętną połtawą czemus ku mnie idzie A nie lada z przyczyny ten zmieni połtawę *RejJóz* G4v; *RejWiz* 66v; *BielSat* D4v; A tak ma być wważan gniew/ áby nie ledá s przyczyny był porużon *RejZwierc* [78²]v, [78²]v *margin*, Bbb; Abowiem iáko bogáctwá nieuftáwiczne są/ thák też odmienny lud ledá s przyczyny poczyna w nienawiści mieć *RejPosWstaw* [41⁴]v; *ModrzBaz* 62, 62v; *StryjKron* 175; *BielRozm* 31; bo choć Królowie Sochaczowski obyczaj chćieli znięść, tedy przedsię mimo to płowáć pozwów [!] Sędziowie dopuŕczáią z ledá przyczyny. *SarnStat* 1280.

»z máłej (a. maluczkiej) przyczyny« (6): Połpolity lud narzekał vpadku wielkiego z máłej przyczyny. *BielKron* 57v; *PapPan* [Gg]4v; *SkarJedn* 371; Woyská Rułkie y Polłkie przeciw łobie nád Bugiem z máłej przyczyny bitwę záczęły. *StryjKron* 175 *margin*; Ale łczęście y fortuná [...] częłto z ledá máluczkich przyczyn vmyłły y porády ludzkie [...] ináczey y opák obraca y odmienia. *StryjKron* 175; *SkarKazSej* 675a.

»z pewnej przyczyny« = *ratione* *Mącz* (9): Nápiłano tázme [w *statucie*] iż rzeczy Kołcielne s pewnych przyczyn mogą być przedáne/ ále nie żydom *GroicPorz* h3v; Gołć przed obcym Sędziem winien odpowádáć s pewnych przyczyn. *GroicPorz* m2v, m2v, r3v; *Mącz* 347b; *GórnRozm* K4v; *ActReg* 107; Z Pewnych przyczyn/ y zá prośbá Połłów Ziemłkich/ żemie Wárlzáwłkięy/ Roki Ziemłkie przekłádamy *SarnStat* 738, 779.

»z słusznej przyczyny« = *ex iusta causa, ex legitimis rationibus et causis* *JanStat*; *ex rationabili causa* *JanPrzyw* [szyk 9:5] (14): *MetrKor* 37/2; *LubPs* A2, ggv; *Leop ZZzz5*; Co zwiáżećie ná żiemie/ to iełt porządnie á z fluzney przyczyny/ to będzie zwiáżano y w niebie. *WujJud* 139v; Połpolité rużenie [...] z fluznych przyczyn [...] vłtáwiáć będziemy *SarnStat* 123 [*idem* 299] 57, 279, 299, 661, 721 [2 r.], 947, 1027.

»z tej(że), takiej (a. takowej) przyczyny« = *dlatego; hac de causa, ob quam causam, propter hanc causam, quam ob rem* *Vulg*; *ex ea causa* *Mącz*; *idcirco* *PolAnt*; *ex eo, ex quo, propter quae, propterea, unde* *JanStat*; *ex istis causis* *JanPrzyw* (297:10): *ListRzeż* w. 17, 30; A włzakolż połpolicie z takowych przyczyn ty rzeczy [tj. *zbytnie wilkości po złęzeniu*] na niewiałty przychodzą. Naprzod z obphitołci krwi we wŕzytkiem ciełe [...]. Wtore dla subtelnolci y cienkolci krwi *FalZioł* V 27v, V 42v, 54v; Takież y niewiałty z teyze przyczyny brod nie miewaią, gdyż ich natura nie iełt tak dołthateczna aby wilgothy takowe miała wzgorę podnołć *GlabGad* O5; *LibLeg* 7/34, 11/11, 49, 151v; ábowiem gdy bych ia był pilen rołkázania twego świętego nigdy by mię żadny włtyd niemogł obrułfyc. A łtey przyczyny práwem fercem będę wychwálał świętą wielmożnołć twá *RejPs* 175v, 106, 144; *RejJóz* C5; A tak my bacząc ty niebezpieczeństwa rozumieliśmy być [z] tej przyczyny szkodliwsze radzenie

o obronie albo stanowanie jej, aniżli być bez niej do czasu. *Diar* 68; *LubPs* A2v, A5v, S5, Y2; *GroicPorz* ii2v; *KrowObr* C; Bo to co oczy widzą wżytko s cząsem minie/ Iedno fławá pocżciwa tá nigdy nie ginie. S tey przyczyny przyłtoi to pięknie káżdemu/ By fwe fláchetne fpráwy záwżdy wiodł k lepřzemu. *RejWiz* 1v; Bowiem wilgość odmiękcza/ á ogień zágrzewa/ S tych dwu przyczyn tu káżde ftworzenie ożywa. *RejWiz* 152v, A5, A8; *Leop* 3. *Reg* 13/34, 3. *Esdr* 2/23, 4. *Esdr* arg, *Iudith* 6/12, 2. *Mach* 4/35, 49, *ZZzz*5b; *UstPraw* Fv, H4; bo záwżze niřzřzy zámýka fye w wyřzřzym fwoim [...]: á ták Káplani z tey przyczyny iáko Krole ftawiali/ ták theř im iáko Przełoženi niřzřzym rofkázowali. *OrzRozm* D3, H; *RejFig* Ee2v; *BibRadz* *5, I 108d marg; ále Pan Bog wdzyęcżniey ofiárę Abelowę przyjmował gdy fie lámá zázegálá/ niř Káimowę co iá lam zapalał. S they przyczyny Kaim miał złe ferce przeciř brátu Abelowi *BielKron* 3; [król Midas] fkazał niepráwie zá Pánem przeciř Phebufowi. S tey przyczyny Phebus wczynił mu wřzy Ofłowe iáko głupiemu fędzyemu *BielKron* 26, 7, 8, 8v, 15, 24v [2 r.] (188); *Mącz* 109d; Pieniędzy wam mniej życzę/ ále więcey fławy/ Z tey przyczyny ma káżdy być ná mię łáfkáwy. *Prot* A3; *RejPos* 4v, 46v, 49v, 103v [2 r.], 145; *RejPosWiecz*² 91v; *RejZwierc* A3, 11v; *BielSpr* 15; *WujJud* 98; *WujJudConf* 31v, 63v, 98; *RejPosRozpr* b3v; *RejPosWstaw* [41⁴]v; *BudBib Esth* 9/ 26; *HistHel* B4; *BiałKaz* B4v, D2v; A ták/ ná mądre^{ęo} fędźie^{ęo} [...] należy/ odkrywác wřytko/ coby fpráwiedliwość ábo forytowác ábo przekázác mogłó. Bo z tey przyczyny niebędźie fię zdał ktoreykolwiek ftronie być przychylnym *ModrzBaz* 90; nowe fię niepokoie z kořciólá Cárogrockiego y odrywánia od iednořci kořcielney zaczęły/ z tákich przyczyn/ iáko iuř wřlyřzym. *SkarJedn* 194, 228; A iřz pożyteczniey byłó kořciólówi Bożemu/ áby fię z łobá rozdzielili [Paweł i Barnabasz]/ á więłzy pożytek w duřzách ludzkich/ ofóbná robotá w roznych ftronách/ á niřzli fpolná ná iednym mieyřcu czynili: z tákiey fię przyczyny z łobá rozřtali. *SkarŻyw* 537, 88, 89, 164, 192, 517, 537; A Máthiařz Krol Węgieřski rořpifał lifty chełpiác się/ iř skoro fię zebrał ná Turki/ wciekli z Wołoch/ Z tey przyczyny pořłał mu Papieř [...] dwá kroć řto tyřięcy Złótych we złócie ná pomoc przeciř Turkom. *StryjKron* 657, 195; *ReszList* 143; *KochPieř* 27; *ArtKanc* D17; *ActReg* 4v, 5, 45, 162, 165; *LatHar* 261, 577; *KólakSzczęřl* A2; Wřzákże zdałó fie nam [...] rzecz fłufzna/ [...] iř tá dáwność ták krótká nie przez krzywdy byłá chowána. A ták z tey przyczyny od tego czáfu wřtáwiamy/ áby dáwność w przerzeczonych zařtáwách byłá chowáná trzydźieřci lat *SarnStat* 781, 12, 59, 77, 114, 115 (32); *PowodPr* 42, 43. Cf »dłatego i z tej przyczyny«.

»z przyczyny wařnej« (1): A pierwey [...] z przyczyn fłufznych y wařnych [...] Ziemie Wołyńkié/ Kijowłkié/ y Podłářkié [...] ku Koronie Polłkiéy [...] przywróciłifmy. *SarnStat* 1027.

»z wiela (wielu) przyczyn« = z wielu powodów (14): Włáfnie mi fie iřcie zdałó/ a z wiela przyczyn [...] thy kxiářki WKM przypifać *RejJóz* A2, E6v; *LubPs* Gv marg; *BielKron* 334; *SarnUzn* A2v; *RejPos* 258v; Pátrř zářye/ iáko z wielu przyczyn ieřt [Bóg] Oycem nářzym *BiałKat* 198v; *BielSpr* b4; *Oczko* 22v; *CzechEp* 108; Ktemu Malborg podeřrzany iest ImPanu Kanclerzowi zwiela przyczyn *ActReg* 95, 109; *SarnStat* 724; *VotSzl* C3v.

»z wielkiej przyczyny« (1): A tęń ktoby miał Rzeczyřpolitey *řtatum* ordinowác/ iefczeby nań więcey włóżył/ niřli teraz má ná łobie z pewnych/ á wielkich przyczyn *GórnRozm* K4v.

lek. »z zimnej przyczyny« [*řzyk* 62:3] (65): Albo warz [*řzczaw*] w winie białym wyřtálym/ a toř wino piy lecży żóltá niemotz z zimney przyczyny *FalZioł* I 4b; Czołnek ieřt lekarřtwo na parchy ktore

pochodzą z zimney przycziny *FalZioł* I 5d; á to też lekarstwo [*ziele bukwica*] ma mocz naprzeciwno opuchlinie przilożiwzi korzenia brułci y korzenia łparagowego, á tho gdy tha opuchlina przichodzi z zimney przycziny to iełt s flegmy. *FalZioł* I 18c, [‡]d, ‡7a, *4c, [*5]c, I 1b (62); *SienLek* 117v [2 r.]; *Oczko* 13.

Szeregi: »dlaczego albo z ktorej przycziny« (1): Satis mihi multa verba fecisse videor quare hoc bellum genere ipso esset necessarium, Mam zá to žem dołic słów vcziñł/ okázuyąc to dla czego álbo z którey przycziny tá wypráwá woyenna ná ten čás yełt wielmi potrzebna. *Mącz* 338c.

»dlatego i z tej przycziny« (1): Ale iż przez Dzierżawce Zamków y twiérdz w cudzych kráinách vrodzoné Królestwo [...] częłtokroć w nieprzełpieczność zwykło przychodzić: dla tego y z téy przycziny [*pro eo et ex eo JanPrzyw* 14] żadnému Książęciu [...] Zamku/ twiérdze/ álbo miałtá ku rządzeniu do czáfu álbo ná wieczność nie damy *SarnStat* 891.

»z ktorejkoľwiek miary i przycziny« (3): Słátut Toruñłki poćiągamy y decláruiemy/ do włzelákich tumultów/ któréby łie pod obiazd náłz do Szweciíey z któreykoľwiek miary y przycziny/ w miełciéch włzyłtkich ná włzelákich mieyłcách dźiály *SarnStat* 120 [*idem* 962], 136, 962.

»przez i z ktorych przyczyn« (1): á przez y s ktorych przyczyn przypadáią łtráchy j niebełpieczeńtwa thák ná wierne iáko y ná niewierne. *RejPos* 328v *margin.* [*Ponadto w połączniu szeregowym 1 r.*]

»skąd a z ktorej przycziny« (2): połłuchaymy pilnie rołpráwy tego połłá Páñłkiego s tá łwięta pánná/ ábychmy zá wlpomożeniem Páñłkim mogli zrozumieć/ łkąd á s kthorych przyczyn łłtáło łie wcielenie Pána náłzego *RejPos* 269v; *StrykKron* 110.

»z przycziny albo względu« (1): Dla tego ninieyłzym piłániém obiecuemy żadnému tákowych win ná poddánych náłzych nie dáwác [...] z któreykoľwiek przycziny álbo względu [*ex quacunque causa vel ratione JanPrzyw* 9] *SarnStat* 887.

Jako ostatni człon we współrzędnym połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »a(ł)bo (i) z innej przycziny« (6): Człowiek záilte włzelki/ łwe obyczáie ma/ ni łzczego iedno z przyczyn pochodzących od ciáłá, álbo ielzce z náłsienia/ álbo z żywności/ álbo z zwyczáiu á z náuki/ y z innych okolicznych przyczyn *SienLek* 31; *GórnRozm* 14; *LatHar* 135; WSyłtkié inné winy przypadáiące dla niedołtátku iednéy litery/ álbo cáłęgo łłowá/ álbo któregókoľwiek niedołtátku w Pozwie/ álbo z któreykoľwiek innéy przycziny [...] płuiemy *SarnStat* 752, 721, 824. ~

»z strony przycziny« (1):

~ *Wyrażenie: lek.* »z strony zimney przycziny« (1): Wino w ktorymby był vwarzony Lupinus/ Iełth dobre thym w ktorich łie opuchlina mnoży wñętrzna/ I theż naprzeciw zatkaniu wáłtroby y łleziony z łthrony zimney przycziny. *FalZioł* III 18a. ~

»na wiele przyczyn« = z *wielu powodów* (1): TRábá ácz iełt inłtrument od ludzi zmyłłony/ Ale ná wiele przyczyn potrzebny łpráwiony. *RejZwierc* 120.

»o [jąk] przyczynę« = z *jakiego powodu* (8): Y o żadná inłzą przyczynę [...] Tymoteułzá łławnęgo muzyká z Athén nie wygnano *KochWr* 39.

~ *Wyrażenie*: »leda o (jąk) przyczynę (a. o leda przyczynę)« = z *byle powodu* (7): Day pamiętne/ dayże winę Ledá o iáką przyczynę *RejRozpr* Fv, D4, F2; Nie byway náłzbyt łpráwiedliwy (to iełt/ nie

karz okrutnością ledá o przyczynę.) *BielKron* 81, 350v, 412; kijem páná fwego wezbrał [poseł] przed wšyftkimi dawšy mu winę o ledá przyczynę *BielSpr* 38. ~

»prze(z) [jaką, którą] przyczynę (przyczyny)« [w tym: w pl (26)] = z jakiego powodu; *propter causam Vulg* (89): *LibLeg* 6/119; ale niechái vciebie ten lám będzie dobry i zácny ktorému się pańkié słowo zda nájlepszé i názácniejšzé/ ani go fmié przežádną przyczynę odmiénić *MurzNT* 126; *UstPraw* Cv; názválišcie go [sejm piotrkowski] Kłátwą Božą/ obiecoválišcie to/ iż z niego nie miáło nic być/ prze dwie przyczynie *OrzQuin* E3v, Rv; *GrzepGeom* D; *WSzechmogący* Pan/ po z zmartwych wštáníu fwoim fwiętým/ niechciał fie iáwnie wšzemu fwiáthu vkázác/ prze kilká przyczyn. *RejPos* 113v, 139; *SkarJedn* 277; *SkarŻyw* 413; *WerKaz* 296; *Vpadáíá* rzeczypošpolité/ iáko y kázda rzecz wšzelka/ abo przewnětrzną/ ábo prze zwiérzchnią przyczynę. *KochWr* 20; *SarnStat* 869.

~ prze(z) przyczynę czyjá (13): *LibLeg* 10/152, 11/139; Syła przes yego przicizny Rozláło fie Krwie bez winy *RejKup* aa4v; Przyiechał [Mojšesz] potým nád nieprzyiaciele fwoie nieopátrzone/ poráził ie y miásto krolewkie Sabę wzyął przez przyczynę Korbis dzyewki krolewskiej *BielKron* 28; Krol Filip był Alexándrowi bárzo przychylny/ wšákže fie pogniewáli przez przyczynę Attálušá *BielKron* 123, 55, 144v, 235v, 372, 373v, 412v, 429; *GórnDworz* Cc7.

Ze zdaniem przydawkowym okrešlájącym rodzaj przyczyny (19): wšelkye czyálo [...] yeft zarazono pyeruorodnym grzechem vvyáwšy przenayczyfthšze czyálo dzyeuycze maryey [...] ato przetá przyczynę yze zadne czyálo nyebylo godne boštvo nošycz yeno czyálo maryey *PatKaz II* 82v; *ZapWar* 1528 nr 2457; wiécey flegma [się czyni] á to prze tę przyczynę gdy kto zbytnie wina pošywa tedy ono nie može być ftrawiono *GlabGad* Hv; A žádnemu tych dárow/ špołem [*Juno, Pallas i Wenus*] niedáwáíá. A to prze tę przytzyne/ že fie powádzily. *KlerWes* A2; *LibLeg* 11/11; *GroicPorz* rv, r4; mušli go [senat rzymski *Tarkwinius*] wypędzić ze wšyftkim rodzáiem iego/ prze tę przyczynę: Gdy *Tárquinius* obległ miásto *Ardeá* XVIII mil od *Rzymá*/ bronil fie dobrze/ przeto ležáł około iego przez niemáły čas. *BielKron* 104, 216v; *Šwięta Bogini* [...] ciebie lámę biorę ná fwiádecctwo/ iż prze žádną przyczynę iná nie zoštálám ná tym nędžnym fwiecie po męžu po fwym ták dłužo/ iedno iżbym fie krwie niewinney iego pomšciłá *GórnDworz* Y6v; *HistRzym* 3; *CzechRozm* 8, 36, 49v, 139v, 171; *Theodorytus* [...] trzyma ržádenie wšyftkich košciółow wšyftkiego šwiátá/ Y prze inne przyczyny/ y prze te/ iż bylá záwždy od fmrodow Heretyckich prožna *SkarJedn* 112; *KochDz* 106; *SarnStat* 648.

Wyrażenia: »prze(z) ktorá(ž) przyczynę« = *dliczego; propter quam causam Vulg* (10): yz nie wiem prze ktora przicizne Krol ye⁸⁰M pan thwoy nielaškaw ná mie *LibLeg* 10/151; *Leop Sap* 18/18; Zátým rzekł Pan *Abráhámowi*/ Prze ktoráž wždy przyczynę šmieie fie *Sará*/ mowíá: [...] *BibRadz Gen* 18/13; *BielKron* 91v, 392; A prze cie páná *Bogá* prošze/ ktož mie to/ y prze ktorá przyczynę w te želázá wšádzil. *GórnDworz* S6v; *RejPos* 234; *WerGošc* 248. Cf *Szereg*.

»prze ktorá przyczynę« = *dlatego* (2): i tamsię ich więcýi kniemu [*Panu*] nawrociło [...]/ prze która též przyczynę/ i ná swiecie go [*Franciszka Spierę*] krom pićíá i iedzeniá: tak dłužo nád przyrodženié/ pán Bóg chowál. *MurzHist* Ev; *CzechEp* 243.

»prze małą przyczynę« (1): Y co zá šlepothá wálže šercá ofiadłá rycerštvo fláchetne/ že thak prze małą przyczinę lámi fiebie y mieyšce oyczyšte vtráćić chcecie *BielKron* 248v.

»prze przyczynę przedniejszą« (1): A czyni [Bóg] to iakoby z nieiákim okazówaním przyczyny/ dlá ktoreyby to iego [Jezusa] pomázanie ná kroleftwo [...] miáło być: to iest/ iż nie prze ktorą inlzą przyczynę przednieylzą y zacnieylzą/ iedno tę/ iż on tego wzyftkiego [...] nie od kogo innego wził/ iedno od tego íamego Bogá *CzechRozm* 36.

»prze słuszną przyczynę« (7): *LibLeg* 10/121v; bo nie już każdy pozwany roku zbywa, gdy sądy prze słuszną przyczynę nie dojdą *Diar* 28; *RejWiz* 115v; *RejZwierz* 73v; *RejPos* [254]; Niebytność Pána Podfkarbiégo Koronégo/ álbo Deputata którégó prze flufzną przyczynę/ nie ma zálkadzić w odbieraniu tych Prowentów *SarnStat* 363, 388.

»prze(z) tę(ż), taką(ż) przyczynę« = *dlatego; quia JanStat* (24:2): *PatKaz II* 82v; *FalZioł V* [30]v; *GlabGad* Hv; *KlerWes* A2; radbi tho Krol ye⁸⁰ m. dla pana twego vczynyl kyedibi mogli alie prze the prziczini vzinicz thego niemoze bo pyeniadze wzyftkyc widal ktorebi bil myal *LibLeg* 10/64, 11/11; *ZapWar 1548 nr 2656*; *DiarDop* 112; Prze the przyczynę/ gdy Pan ná flowá fwego Rzeczniká nieprzyzwala/ moze ie odmienić y nieprzyiác ich przed íkazáním. *GroicPorz* e2v, r4; iż Sąd Duchowny [...] znośny ludziom iest/ gdy on nie wykroczy z fwego kryfu. (-) Dobrze to baczę y pomnię że prze tę przyczynę Duchowne Práwo klátew Sądu fwego názywa *Medicinalem Excommunicationem OrzRozm I*; wplotliwych vczynkach Káligułę álbo Neroná przewyflzał [Bernardyn Ochinus]/ gdy y fwoiey corce Konftaⁿciey nieprzepuścił/ y prze tę przyczynę iey mężá Bosfiuía z Forcíego otrul *BielKron* 234, 104, 216v, 435v; A co nád nagorfe/ że cie iuz ten Pan chce wyrzucić z opieki fwey [...]. A to nie dla czego inego/ iedno prze tę przyczynę co tu opowiada *RejPos* 197; *MycPrz II C*; *BudNT Ff8v*; *CzechRozm* 139v; Wípomniał fobie ná Helialzá/ ktory prze tákáż przyczynę ná puftynią vchodząc/ śmierć fobie raczey obierał/ á niźli ná rolfypanie oltarzow Bożych/ y íkrocenie czći Boskiey/ pátrzyć miał. *SkarŻyw* 50; *KochDz* 106; *ActReg* 46; *Phil N3*; *SarnStat* 648; A krwią znácznie zámoczył [Adam Czahrowski] Węgierską kráinę/ Wielkcy flawy iest godny prze táką przyczynę. *CzahTrPapr ktv*; *KlonWor* 17.

»prze wiele przyczyn« = *z wielu powodów* (7): Ná then czas było też położono Koncilium w Trydenćie/ ále do roku/ potym było przełożone prze wiele przyczyn. *BielKron* 226v; Tylko Turek Bálent muflał zoftáć przy Turcech prze wiele przyczyn *BielKron* 313v, 227, 236, 443v; *RejPos* 49; *BudBibKaw* Av.

»prze wielką przyczynę« (1): Czo fye doticze poflanya poflow do Mořkwj Krol ye⁸⁰ M na then czas dopuřczyz thego nyeraczy prze flufzne a wielkyc prziczini na ktore ye⁸⁰ K.m. baczenye myecz mvfzy *LibLeg* 10/121v.

Szereg: »przez a prze(z) ktore przyczyny« (2): A to napilnieylza ábychmy fie beřpiecznie nigdy nie bádáli o tháiemniczach Páńfkich/ przez on á przez ktore przyczyny dziwnie fwe íprawy [...] ípráwować raczy. *RejPos* 280, 51.

Jako ostatni człon we wřpólrzędnym połączeniu wieloczłonowym: »abo prze ktorążkolwiek inną przyczynę« (1): Stąd fię też vczymy/ iż ktokolwiek przez kácerřstwo ábo odřzczepieřstwo/ ábo prze ktorążkolwiek inną przyczynę/ odcięty iest od Ciála Chrifułowego/ ktory iest kořćioł iego; ten [...] *WujNT* 369. ~

»za [jaką, którą] przyczyną (przyczynami)« [w tym: w pl (13)] = z jakiego powodu; *causa, cum causa, merito, per occasionem* Modrz; *ex causa, causa quacunq̄ue, quacunq̄ue occasione* JanStat (84): *FalZioł* V 17d; y mogą [wyświęceni na kapłanów] ná myeýfcach íwých dobrze y skutecznye wrzędy íwoye ípráwować/ chyba by im zá yáką przyczyną od ítárífcých á przełożonych zákazano było. *KromRozm III* L2v; *GroicPorz* p3; *BiałKaz* K2; A my [...] nie wtydamy íię mieć niewolníkami ludźi teyże wiary co y my. Nie mowię/ żeby kto zá iáką ípráwiedliwą przyczyną niemiał być w niewolą íkazan/ iáko *Noe* Chamá íyná dla iego wyítępku w niewolą íkazał. Ale [...] *ModrzBaz* 48v, [16]; *SkarJedn* 209; y ma záísiac [dobry gospodarz pole] do ś. Michála: Albo/ zá iáką przyczyną/ nadáley po ś. Michále w tydzień. *GostGosp* 64; íełfcze y w tey mierze nieíufzność żalu okázuie íię/ gdy rzeczy íwieckich/ to íełf/ wtrácenia máíętności/ niedoítápienia godności/ bądź ich też zá iákążkolwiek przyczyną pozbycia żáluiey. *Phil* N2, E4; *SarnStat* 352, 929, 1103; *PowodPr* 65.

~ za przyczyną czego [= co jest przyczyną] (6): Nie przepomnięć ía ná wieki twych ípráwiedliwości/ [...] Bo záwždy zá ich przyczyną mam czyíte íumnienie *LubPs* bb3v; tákowy pozwány ná píerwízym Roku iáko záwitym ma odpowíadac/ którému dílacia ínáczy nie ma bydź dopułczoną/ íedno gdyby kto iego ímieniem zá przyczyną prawdźiwéy íemocy íey żadał. *SarnStat* 662, 112, 211, 935; *PowodPr* 16.

za przyczyną czyją (22): *ForCnR* Cv; *MiechGlab* 57; *LibLeg* 10/64, 11/187; *KromRozm III* C5; ále nas náłze mnímánie omyla/ gdyż baczymy íż zá przyczynami włáfnemi náłzemi wśzelka rzecz pochodzi *BielKom nlb* 3; Wśytko to Exekucya nápráwíc ma/ gdy KRól Máłżeńítwem żywot Kápláńki/ zá przyczyną íwą/ *autoritate praesentis Concilij* nápráwi *OrzRozm* H4; *BibRadz* I 436b marg; *BielKron* 24; Tákwiele dobrego zá przyczyną bíalychgłow roślo. *GórńDworz* Bb7; *KuczbKat* 385; Ktoż był żiemię Węgierfką k wpadku przypráwíl/ A zá czyiáłz przyczyną Turek íię rofkrzewíl. *MycPrz* I Cv; íełfi cíę zá twoią przyczyną łgarzem álbo nieprawdźiwym názowá/ íiebie w tem winuy *ModrzBaz* 61, 61; *SkarŻyw* 83, 136; *StryjKron* 532; *ZawJeft* 42; *ActReg* 39; *LatHar* 665; *SarnStat* 75; *PowodPr* 16.

W przeciwstawieniu: »bez przyczyny ... za przyczyną« (1): *PowodPr* 45 cf »bez przyczyny«.

Wyrażenia: »za przyczyną daną« (1): A íż brácia Wielkiey Polfki wydáli przed kílkiem lat Confefsíą/ [...] teraz znouy ku tey Confefsíey zá przyczyną ím dáńá/ Apologíą wydáli *WujJudConf* l4.

»za jaką, którą przyczyną« = *dlatego* (2:1): Abowiem tych tho czáfem obraża/ ktorzy niedoczytáli/ á zá iáką przyczyną co póítánowiono pílnie íye nie przypátrzyli. *GroicPorz* l4; Gdy młynárzá máíą trzy brácia/ tedy íeden z nich może okrom bráciey o krzywdę íwą póítępic s íim Práwem. Zá ktorą przyczyną może Kmiec wítac od Pána. *UstPraw* Fv; *GórńDworz* Aa4.

»za którą przyczyną« = *dlatego* (1): Był ten czás/ kiedy Krol Polfki musiał Turkom dáć pokoy/ á ná Prufzaki miecz obrocić/ zá ktorą przyczyną [per quam occasione] Turcy wiele narodow Chrześcíjáńfkich póíiedli *ModrzBaz* 105v.

»za leda (jaką) przyczyną (a. leda za przyczyną)« = z *byle powodu* (10): Yle kroć zima wilgotna bywa/ á wíofna íucha j zimna náftawa. Tedy niewíafly na wíofnę rodzące, łączno á leda za przyczyną odchod płodu miewaią *FalZioł* V 30v; *RejJóz* F2; A íż toż pan Kryftus o rozwodźye wítáwíl co y Moizefz/ á íż zá ledá przyczyną może íye mąż z żoną rozwyelć/ y żoná z mężem/ á w íne máłżeńítwo

włtąpić. *KromRozm I* K4; *DiarDop* 115; pośpolicie lie trefia/ że dwa/ żywac bårzo długi czas w ferdeczney/ á wnierozdzielney miłości s łobą/ nákoniecz ieden drugiego zá ledá przyczyną przez nogę przerzući. *GórnDworz* Mv, Gg2; *WujJudConf* 139v; *BudNT przedm* b7v; *WerKaz* 276; *PudłDydo* B5v.

»za słuszną przyczyną« = *rationabiliter* *JanStat* (18); *KromRozm II* x3v, x4v; *Diar* 85; *DiarDop* 113; ktory [*książę Wojciech*] káždemu nieprzyacielowi fwemu będzie lie do gárdłá bronil/ mieniác iz to zá słuźną przyczyną vczyni *BielKron* [332²]v; Lithwá drugi raz ku Polźce przyłączona y zápiřana byłá/ przez spráwę Władziřławá Krola/ za słuźną przyczyną s przyzwolenim Witułtowym. *BielKron* 385, 314, 401, 437; *RejPos* 102; *KuczbKat* 285; Zá słuźną thedy przyczyną zdáłoby mi lie też tu ná tym mieyřcu nieco nápiřác o nářzych spráwach ninieyřzego czářu *BielSpr* b4v; *CzechEp* 94; Y dał to Apořtoł S. ná wybor niewieřcie/ ktoraby zá słuźną przyczyną opuřciłá męžá/ iżeby álbo zá mąž nie chodźilá/ álbo się z męžem řwoim ziednáłá. *WerKaz* 284; *SarnStat* 310, 691, 981; *PowodPr* 44.

»za tą, takąž przyczyną« = *dlatego* (6:1); *GroicPorz* k4v; Niechayże to dźiř obruřzy wielki Cefarzu twoy dom Rakulki/ ábychmy zá tymi przyczynámi zezwoliřzy się/ iáwnnie się tego mřćili *BielKron* [332²]; *BiałKat* 338v; *MycPrz* II C; *CzechEp* 364; Cóż ieřt/ coby kto řmiał twiřdźić/ żeby Król Władyiřław zá takąž włáwnnie przyczyną miał przymiřrze złamáć? *OrzJan* 118; *SarnStat* 466.

»za wielką przyczyną« (3): ták też nie ieřt rzecz dobra Przyřięgi vżywác/ iedno zá wielką y słuźną przyczyną. *KuczbKat* 285; *PowodPr* 16, 75.

Szereg: »za powodem a za przyczyną« (1): Argumento aliquid coniectare. Zá powodem á zá przyczyną nieyáką się czego domyřłác. *Mącz* 162a. ~

W przen (1) : Przeto się nam řzczęřliwie w spráwach nářzych dźieie/ Przeto Rzeczpořpolita nářzá się nie chwieie. Chćiałem się tu vkłonić: Lecz mię nápomina/ Y práwie gwałtem dźierży potrzebna przyczyná. *Prot* C4v.

a. *Konieczny warunek, zwłaszcza natury fizycznej, to, z czego coś powstaje* (9) :

przyczyna czego (7): *KwiatKsiąž* C3v; *GórnDworz* Mmv; á řwięće rozumieli [*Grecy*]/ řiárkę/ [...] że ieřt ogniów wiecznych przyczyną. *Oczko* 6v, 6v, 7; Bo kto ták powieda/ iz dobrá te ktore przyřć y odyřć mogá/ [...] przyczyną řá błogořłáwieńřtwá/ ábo nářzego/ ábo Rzeczypořp(olitej) tedy tęę powieda ták iz dobrego gránia na lutni/ lutnia řámá przyczyną ieřt/ á nie tęę miřtrz co řtrony řekce. *GórnRozm* L2v; *WujNT* 804.

przyczyna ku czemu (1): *GlabGad* F5 cf »przednia przyczyna«.

Zwrot: »mieć przyczynę [*cum inf*]« (1): á wy nic nie iecie iedno ziołá/ iákoby wieprze/ y głodu nie oddalacie/ á dla tego řadney przyczyny nie możecie mieć [*stimulum habere*] wypeřniác vczynki małżeńřkie. *HistAl* K3v.

Wyrażenia: »przednia przyczyna« (1): A tak pewna rzecz ieřt iz wiatr [= *powietrze*] ieřt przednia przyczyna ku řiwotowi *GlabGad* F5.

»wielka przyczyna« (1): okwitnie w nich [*młodziankach*] ciepłó/ ktore wielką poruszywania przyczyną ieřt. *KwiatKsiąž* C3v.

Szeregi: »przyczyna i instrument« (1): Napřzod iz krzeřt zbawia te/ ktorzy gi przyimuiá/ y ieřt przyczyną y inřtrumentem zbáwienia: á nie řámá wiárá. *WujNT* 804.

»przyczyna a początek« (2): *GórnDworz* Mmv; *Vízakóz* iż Philozophowie/ którzy we wżyftko głęboło pátřzác chćieli/ przyczyn á początków rzeczy mácáiác/ y tę naleśc chcieli/ iefli wody nie ze dźdzów/ álbo iefli z inąd powftawáią. *Oczko* 7.

b. *Impuls, to, co wprawia w ruch, jest początkiem działania [w tym: czego (3)] (6)* : A co z przyczyny wieczný zftępuie/ Tego y łam Bóg nie rad hámuie. *KochFrag* 52; *BibRadz* I 1c *marg.*

W połączeniu szeregowym (1): y wprawdzie/ żeć widali [mędracy] ciekącć wody/ y ich wielkić fłyzeli łzummy/ ále początki/ przyczyny/ á moc ónę popądzáiąć/ który z nich? *Oczko* 9v.

Szeregi: »początek i przyczyna« (1): TY pirwće Kłięgi [*Genesis*] zámykáią w łobie początek y przyczyny rzeczy wżyftkich *BibRadz* I 1. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przyczyna i powód« (1): Bo gdyby rownym był [*Syn Bogu Ojcu*]/ iáko *X(iqdz)* *K(anonik)* twierdzi/ tedyby dwa Bogowie y dwa oycowie/ y dwa początki/ dwie przyczynie y powody wżytkiego muściály być *CzechEp* 241.

»przyczyna i skończenie« (1): y přes ktorą [*świadomość o przyrodzeniu*] ony rzeczy ktore ná niebie y ná ziemi łą/ tak też porużeń y przemienności przicżyny y łkończenia poznawamy *KwiatKsiqz* I4.

c. *Powód do wrogięgo występienia przeciw komuś, zarzut, zwykle nieprawdziwy, tj. pretekst (61)* : Gdyż Łokietka zrzuciłwży Wacławá obráli/ By tym tzałem do tego drudzy nie cíağnęli. Záłożywży przytżynę ludziom go z hydziwży *WierKróć* B2.

przyczyna czego (7): cżęgos łie námiłłfy mlodzieńcće dopułcil/ ijżes tak zefromotzon/ Y ktorá iefł przyczyna twé łmierci/ gdzie łą tweé grzechy ktorés działál? *OpecŻyw* 134. *Cf* »naleźć przyczynę«, »szukać przyczyny«.

przyczyna do czego (3): *Cf* »dać przyczynę«, »naleźć przyczynę«.

przyczyna k(u) czemu (3): *Cf* »dać przyczynę«, »naleźć przyczynę«, »szukać przyczyny«.

przyczyna przeciw(ko) komu (3): *Cf* »naleźć przyczynę«, »szukać przyczyny«.

przyczyna na kogo (12): *Cf* *Zwroty*.

przyczyna czyja [w tym: pron poss (2), G pron (1)] (3): *Cf* »bez przyczyny«, »dla przyczyny«.

Ze zdaniem przydawkowym określajícím skutek [aby, (i)żeby (5), że (1)] (6): Xántus iuż więć ták z nim [*Ezopem*] gadał/ Myłłac iákoby go łkará: Y łzukał tákicy przyczyny/ Ze by go zbił bez włzey winy. *BierEz* D2, H3v; *RejWiz* 69v; *BielKron* 354v; A ták ty moy miły wierny á Krześciáńłki cżłowiecće/ iedno łie o to pilnie łtáray/ ábyś nie dał przyczyny temu nędznemu łwiátu/ áby cie ni przecż inego nie przesłádował/ iedno dla imieniá Páńłkiego. *RejPos* 336, 195.

Ze zdaniem przydawkowym określajícím rodzaj przyczyny [iż] (3): Smoleńłko [...] wziął [*Wasył*] pod Zygmuntem Krolęm Polłkim [...] / náławży łobie przyczynę/ iż Tatáry nań podwodzi. *BielKron* 429, 428v; *LatHar* 127.

Zwroty: »dać przyczynę; dana przyczyna« [*w tym: do czego (2), z siebie (2), k czemu (1)*] = *data causa JanStat* [*szyk zmienny*] (10:2): Ktemu łie znam/ iż moij bráćia Zakonnicy walczyli přes długi cżás s Krolęmi Polłkimi/ ále bráćia moij nigdy z łiebie przyczyny ktemu niedali/ iedno zámułženim łie bronili. *BielKron* 232; *RejPos* 336; *BielSat* G2; Boże, pomoz mi przeciw Parisowi złemu, Od ktoregom ukrzywdzon, nie dawszy przyczyny *KochMon* 31; *PapřPan* H, L3, Xv; *SkarJedn* 335; *ActReg* 149, 173. *Cf* »z przyczyny danej«.

»mieć przyczynę« [w tym: *k(u) komu, ku czemu* (5), *na kogo* (4), *do kogo* (2), *cum inf* (1)] [szyk zmienny] (11): Więc też liżká ięłá mowić/ [...] Kuryćiem niegdy iadálá/ Alem k nim przyczynę miálá. *BierEz* R3v, C2v, R3v; á też łie łciąga prorocstwo ná kryřtułá/ [...] iáko fáłłfywie mieli [Żydzi] niewinnego páná przelládowác nic kniemu żadney przyczyny niemáiąc *RejPs* 86; á tak prołłé áby mię też nieraczył wydávác ná łup tem ktorzy by rádzi/ łciłńeli mnie/ owłsem łpráwuiąc wemnie ty łpráwy z ktorych by oni ná mię żadney przyczyny niemieli. *RejPs* 184v; *RejWiz* 133; *Mącz* 72d; Bo iáko tu łłyżymy głos Páńłki ku temu kořciołowi łwoiemu/ iż mowí/ mam iednák ku tobie nieczo przyczyny. *RejAp* 26v; *RejPos* 57; *RejZwierc* 173v; *PudłDydo* B5v.

»naleźć (a. wynaleźć, a. znaleźć, a. najć), (wy)najdowác przyczynę« [w tym: *czego* (5), *przeciw komu* (2), *na kogo* (2), *do czego* (1), *k czemu* (1)] [szyk zmienny] (9:5): *BierEz* H3v; Pierwéy tedy niźli go [Jezusa] ku pilátowi prziwieźiemy/ dobrze go daruiemy náydzietz on dobrze przeciw iemu przyczynę łmierci iįzi go nám na łmiertz ołádzi *OpecŻyw* 117, 118v, [123]v, 131, 133; *LubPs* A4; *RejWiz* 69v; IWan Bázylí wielki Kłádz Mořkiewłki/ dawłzy Alexándrowi Krolowi Polłkiemu corkę łwá Helenę/ wzniolł nań walkę/ nalawłzy łobie ktemu przyczynę/ iż iey cerkwie Rułkiey niezbudowál w Wilnie *BielKron* 428v, 429; Caussam quaerebat senex, quamobrem aliquid insigne faceret, Myřłýł o tym dawno/ áby mógl yáką przyczinę przećyw yem wynáleć. *Mącz* 42d; *HistLan* D2v; *KochPieř* 16; *Paprup* F4.

»szukać przyczyny« [w tym: *na kogo* (5), *czego* (1), *ku czemu* (1), *przeciwko komu* (1)] = *occasionem quaerere PolAnt* [szyk zmienny] (14): *BierEz* D2; *BielKom* G2; *LubPs* A4; Hárdzi á pyłłni łłońnicy przećiw mnye powłtáli/ Dziwnye rozmáitych przyczyn ták ná mye łfukáli *LubPs* bb, bb5; *BibRadz Iudic* 14/4; *BielKron* 217, 354v; *Quaerere invidiam in aliquem*, Szukác przećiwko komu prziczyny gniewánia łie nań. *Mącz* 494d, 207c; *RejPos* 195; Przyczyny łzuka/ kto łię z przyácielem rołtác chce *SkarJedn* 231, 217; *StryjKron* 767.

»wymyřláć przyczyny; wymyřłona przyczyna« = *inventata causa Mącz* [szyk zmienny] (2;1): *March*¹ A4; *Inventa est causa qua te expelleret*, Yełt wymyřłona przyczyná zá ktorá cie chce wypchnác. *Mącz* 482d; Wymířłáł [Julian] y inne ná Chrzeřciány przyczyny/ ták iłz káždy ćięłżkość vćzuł/ á plákác muřiał. *SkarŻyw* 130.

Wyrażenia: »słuszna przyczyna« (1): Dyabeł iż miał do niego [człowieka] iuż łłuzłne przyczyny/ Bo gdzie on łpadł tám iuż miał połádzon być iny. *RejWiz* 133.

»wielka przyczyna« (1): á ma [czart] ná cię wielkie przyczyny/ pilnie łie łtárác o vpádek twoy. *RejPos* 57.

Szereg: »przyczyna i rada« (1): gdy iuż tákie przyczyny y rády wynáleć mieli [łli łudzie]/ tedy łie iuż iáwnym gwałtem [...] oborzyć mieli ná wierne łudzi *LubPs* A4.

Wyrażenia przyimkowe: »bez przyczyny [czyjej]« (2): A włłák ty wiefz moy pánie/ [...] iż ia wiele niewinnych łprzećiwnołci vćierpię a iáko wiele bez mey iłcie przyczyny ná mię przekázek bywa náłtroiono. *RejPs* 210, 62v.

»dla [czyjej] przyczyny« (1): Włłák on [Pan] y nápodleyłłego nieopułłczá: á zwłáczá ktorý iełt vćiłńion dla iego przyczyny [tj. dlatego, że w Niego wierzy] *RejPs* 101v.

»z przyczyny« (2):

~ Wyrażenie: »z przyczyny danej« = *causa et occasione data JanStat* (2): Kto poćilkiem z przyczyny dánéy bydlę obrażi, pułtory grzywny płáci. *SarnStat* 675, 619. ~

»za przyczyną« = *pod jakimś pretekstem* (1): A Xánt tego iuż pilen był/ Iákoby go [*Ezopa*] zá przyczyną zbił. *BierEz* C2.

d. *Podstawa oskarżenia, wina; culpa HistAl, Mącz* (73) : Czo mądreemu nie przyśłufzy beż wżey wiadomości Nie winnego wnet skazować przyczyny nie znaiącz *RejJóz* H7, G3; Iam był vkazał prziczini Gdy Człek nedzny przepadł winy *RejKup* ee3v, V v; Culpa, Wina/ Grzéch/ Przycziná/ Przewinienie. *Mącz* 71b, 42c, 283c; *ArtKanc* R17v.

przyczyna czego (14): Krolu Alexandrze co zá przy(c)żynná winy iefth w nas dla krolá náznego/ żebyfmy mieli męki podiąć *HistAl* C4v; A mocarze fye ze wśład ná myę zgromádzili/ Acz nye baczę przyczyny przewinyenya fwego *LubPs* O4; *BielKron* 224v; *Mącz* 230b; chćieli [*Rzymianie*] mię wypuścić: dla tego że we mnie żadney przyczyny [*nulla causa*] śmierći nie było. *WujNT Act* 28/18. Cf »przyczynę naleźć«.

przyczyna do kogo (4): *PudlFr* 20 cf »mała przyczyna«. Cf *Zwroty*.

przyczyna k(u) czemu (2): *Mącz* 123d; że wżyfłtko co fię rodzi/ przez śmierć fię zmienić muśi/ gdyż fię o wżyfłtki kuśi/ k czemu łam człek przyczynę dał/ gdy BOgá słuchác nie chćiał *ArtKanc* R18v.

przyczyna przeciw(ko) komu (5): Pánná słyżąc thy przyczyny przeciw łobie ktemu odpowiedziáła rzekąc: [...] *HistRzym* 5v. Cf *Zwroty*.

przyczyna na kogo (15): Krol Angielłki thego czáfu żonę łwoię Káthárzynę/ Hádwardę dał ściąc mieniąc yż iá nieprawá dziewkę poiął/ á then ná kogo przyczynę mienił/ wćiekł do Hiberniey *BielKron* 220, 394. Cf *Zwroty*.

przyczyna na co (2): Cf »przyczynę naleźć«, »szukać przyczyny«.

przyczyna czyja (1): kthorego [*podającego się za syna wojewody wołoskiego*] thak pylnye yako przethtem [*król*] czynyl łtrzeci bendzye raczil dokand bi prziczina ye⁸⁰ przełz pana Voyewode dana nyebila. *LibLeg* 11/170v.

cum inf (1): Ale záś pátrż [...] / kto Krolá łkarże [!]/ kiedy co źle vczyni? Otołz gdyby to iemu było wolno pożywác [!] [...] / łátwieby zawždy náłalł przyczynę o co pożywác / y ták zgubiłby tego/ ná kogoby fię/ náłádził. *GórnRozm* C2v.

Ze zdaniem przydawkowym określającym skutek [aby, by, iżby (4), *iż* (1), *zaimek pytajny* (1)] (6): Tákoć zły człowiek z dobrego/ Wnet vczyni nie práwego: A wynaydzie wnet przyczynę/ Iż nań wwáli wżyfłtkę winę. *BierEz* M2; Tákoć źli Pánowie czynią/ Y niewinnego obwinią: A łatwie naydá przyczynę/ By z niego zięli pálerzynę. *BierEz* R3; *OpecŻyw* 59; *RejPs* 147v; Y chcąc fię dowiedźcie przyczyny ocz by nań łkárzyli [*Rzymianie na Feliksa*]/ wywiódłem go do ich zgromádzenia. *BibRadz Act* 23/27; *BielKron* 140.

Ze zdaniem przydawkowym określającym rodzaj przyczyny [iż, że] (5): *BielKron* 236, 394; Tu Pan włkázowác raczy ku temu cnotliwemu kołciołowi [...]: Iż wždy mam ktobie nieco przyczyny/ iż łá miedzy tobá niektorzy ktorzy náłładuią náuki Nykoláicow. *RejAp* 26v; Strzeżyłz pilnie tego/ áby

Pan twoy nie miał przyczyny ná cię cżáfu łádu swoiego/ żeś thy o mię dbać niechciał/ ia też o cię namniej dbać niehcę. *RejPos* 314, 251v.

Zwroty: »przyczynę mieć« [w tym: na kogo (8), przeciw komu (2), do kogo (1), k komu (1)] = *causam habere PolAnt* [szyk zmienny] (13): Xánt iż nań [na *Ezopa*] przyczyny niemiał/ Iuż ták łobie milcząc łiedział *BierEz* C2v; A ielliz Demetryus/ y ci ktorzy z nim łá rzemieńnicy máią co za przyczynę przeciw komu/ wżák práwo łiedzi y łá Rayce/ thámże niech ná łię łkárzą. *BibRadz Act* 19/38; *BielKron* 225v, 236; *Mqcz* 346b; *RejAp* 26v; Bo ielliby [...] zákazał im [*Jezus łudziom*] dáć powinnego płátu Celárzowi/ iużby byli mieli wnet przyczynę nań/ iż gwałci práwo Celárskie. *RejPos* 251v, 314; *RejZwierc* 195; Co záprzyczynę ná ty macie ktorzy Bogá łiednego włzechmocnego chwałá *SkarŻyw* 70; wżákże áby potwarcy/ żadney przyczyny nie mieli/ wymyśliem y ná tym mieyfcu/ nieco o tym nápiłác. *NiemObr* 117, 166; Nawet przyznaem to, iż wm do IM P. Kanclerza niemasz żadney przyczyny *ActReg* 170.

»przyczynę (wy)najdować, należć (a. wynależć, a. znależć« [w tym: czego (9), na kogo (4), do kogo (2), przeciwko komu (1), na co (1)] = *causam invenire Vulg, PolAnt; causam reperire, occasionem invenire Vulg* [szyk zmienny] (27:5): *BierEz* M2, R3; Niedopuścizay mię/ ábych był wćłńion okrucieństwem ich ktorzy náłádzili námię łwiádectwá fáłłfywe/ á iáko táko rádzyby nálezi ku mnie wyłtępkow przyczynę *RejPs* 39v, 147v; *RejJóz* G; łathwye kazdemv panv Wzyemy łzwey kałdemv nalyełcz prziczine na człowyeka obczego *LibLeg* 11/160; *MurzNT* 246 marg; łtegoż Kxiążetá y łtárołstowie pátrzyli przyczyny kthoráby nálezi ná Dánielá z łtrony krolełtwá *Leop Dan* 6/4; Rzekł Piłat do kxiążát kápláńłkich/ y łtárłłych/ y do łłuffcz: Ia żadney przyczyny nienayduię w tym człowiecze. *Leop Luc* 23/4, *Dan* 6/4, 5, *Luc* 23/14, 22, *Ioann* 18/38, 19/4, 6; A oni mędrkowie wnet bluźnili/ wnet łobie wynáydowáli dziwne przyczyny przeciwko Pánu temu. *RejPos* 235v; A wżák wiefz iż nigdy łwiat nie náydował prawdziwych przyczyn do wiernych Páńłkich *RejPos* 336; *BudNT Ioann* 18/38; Lecż nigdy ná żadnym zborze łedney namniejłzey przyczyny/ ná kołciół Apołtolłki nie pokalány/ wynálełć nie mogli [*Grecy*] *SkarJedn* 164; *StryjKron* 497; *Paprup* L3v; *ActReg* 14; żadney przyczyny łmierci nie nayduię w nim [*Jezusie*] *LatHar* 724, 732, 733; *WujNT Luc* 23/4, 22, s. 378 marg, *Ioann* 19/4, *Act* 13/28; *SiebRozmył* C2.

»szukać przyczyny« [w tym: przeciw komu (1), na kogo (1), na co (1)] (4): Tego dlá żydowie łego [*Jezusa*] nienáżrzelł/ łj pocżęłł łłukatz przeciw łemu przyczyny/ łjżby go z łwiata zgládzili. *OpecŻyw* 59; *BielKron* 140; á owłsem záwżdy gđzye mogli łzukáli przyczyny ná łtráčenje á ná zginienie łego [*Pana*]. *RejPos* 209; *KochPs* 68.

Wyrażenia: »mała przyczyna« (1): Toć máła do mnie przyczyná/ Włęłtłzac łełł do łiebie winá *PudłFr* 20.

»łłuszna przyczyna« (2): *CzechEp* 18; Ale z łáłki Bożey ták łkromnie mięđzy łudźmi w boiáźni Bożey żywiemy/ iż áni zwierzchność/ áni kto łńłzy ná nas łłuzney przyczyny mieć nie może. *NiemObr* 166.

»wielka przyczyna« (2): Piotr Gámrat Arcybłkup/ ktorzy nielitołciwłe o żonę łáđziwłzy Łáłkiego/ dáł mu był wielką przyczynę on łłuffy Celibat/ przeciwko włzytkiemu Rzymowi *OrzRozm* O4; *RejZwierc* 195.

e. *Uzasadnienie, podstawa, argument, racje, to, dlaczego ktoś tak sądzi, dlaczego coś jest słuszne* (107) : *RejJóz* F2v; *RejZwierz* 4v; *OrzQuin* T; Przyczyny ktore tego niedopuszczaią żeby Iezus miał być fynem Iozeffowym *CzechRozm* 160v *marg*, 61v, 162v, **4; bo wiele rzeczy przyczyny zákryte są/ á niektore zgoła przyczyn niemaią *ModrzBaz* 70; Do káždego też ártykułu práwnego/ niech będzie przydána iáka przyczyna okazuiąca słuźność. *ModrzBaz* 98v, 70, 96v, 98, 98v, 129v; *SkarJedn* 164; Potym y sam do Rzymu o toż iáchał [św. Bruno]/ próźąc y wiele przyczyn Papieżowi przekładaiać: ále nic też nieotrzymał. *SkarŻyw* 292; *CzechEp* 326; *NiemObr* 89; *LatHar* 323; Ale fkoró fię Bog sstał człowiekiem/ y wżycy ániółowie człowieku w Chriftuśie klániać fię poczęli/ tedy [aniółowie] niechcieli więcey/ áby fię im ludzie klániali [...]. Te przyczyny daia Doktorowie [...] ná to mieyfce [Pátrz nie czyń tego *Apoc* 19/10] *WujNT* s. 883, *Act* 19/40.

przyczyna czego (46): *GlabGad* C; Kácerze zá to fye máyá/ iz káždey rzeczy ktorą tfirdzá/ przyczynę dawáyá *KromRozm I* M2v; Bo gdzye przyczyna przykazánya ktorego nye fluży/ tám y przykazánye ono myeyfcá nye ma. *KromRozm II* k4v; *KromRozm III* P2; *DiarDop* 117; Macie tego fłowá QVINCVNX wykład: fluchayciéř przyczyny Napifu tego to/ dla któręy Twarz Korony Polfkięy rzeczóná iest QVINCVNX: [...] *OrzQuin* H3v, H3v *marg*, T2; *KuczbKat* 255; *RejPosWstaw* 21v *marg*; *BudNT* Hhv; Bo nic niemář głupřzego/ nic przewrotnieyřzego iáko wyrok vczynić/ ktorego przyczyny ábo niewieř ábo nierozumieř. *ModrzBaz* 88, 18v, 31v, 52v, 64, 70 [2 r.], 87v, 99v; Nie vczynił [heretyk] roźnice przypodobánia międy sobá á Chriftuřem/ ále tylko przyczynę podobieńřtwá wprowadził. *CzechEp* 244, 132, 191; Stárali fię ludzie o to/ [...] áby fubtylnie/ y dwornie/ przyczyny fynořtwá tego [Jezusa] dowiadowáć fię/ y o nim mowić mogli *NiemObr* 97, 97, 109; *LatHar* 124, 302 *marg*, 351 *marg*, 509 *marg* [2 r.], 749; *WujNT* 719; *SarnStat* 217, 1261; Coź zá przyczyna bylá ták wielkich dowodow/ y ták mocney o tym pewnořci? *SkarKaz* 207a, 203b, 207a [2 r.]; Małżeńfki řtan vtwierdził/ by z niego fynowie Vcźciwi fię rodźili [...]. Tá przyczyna małżeńřtwá/ y ten řpořob iego *SapEpit* B3. Cf *Zwroty*.

przyczyna do czego (4): Izář niewieř iáko Święty Páweł/ męřow vpomina/ áby żonom řwoim powinowátá dobrá wołá oddawali [...]. I daie tám przyřzynę do tego mowiać. Iz [...] *KrowObr* 224; *Oczko* 4v. Cf »da(wa)ć przyczynę«.

przyczyna ku czemu (2): *LubPs* I3v *marg*; nie mař przyczyny řadnéy/ ku řlufněy wymówce řwęy. *OrzQuin* M2v.

przyczyna na co (2): nieobiecał [Bóg] nám inřzego ani człowieka ani ducha/ ktoryby miáł/ na przód fyna iego/ potem Apořtołow řwiętych poprawowáć/ abo iego wołá řwiętá/ przes ony obiawioná odmieniać/ aby iakié przyczyny na to wymyřlać/ iako dźiř międy inřzem/ odřczepięncy powiedaiá/ żeby pán Chriftus tilko řamęm Apořtołum krew řwoię pić kázał *MurzNT* 126; *KochWr* 19.

przyczyna o czym (2): Aby kto nie wářpił iz Duch řwięty tu páńřtwo Rzymřkie tu Bábilonem zowie/ á iz řie dłuęo báwi řkończeniem y zářráceniem iey/ o thym niźey przyczyny vřlyřzimy. *RejAp* 140v; *ReszPrz* Av.

przyczyna czyja (1): Druga przyczyna táká ich [któřzy twierdzą, że dzieci nie trzeba uczyć od najwcześnięszych lat] yeřt. Nye zdobrem [...] zdrowiemby tho byó káždego dzyecyęcyá/ ábowim gdy do náuki potrzebá wyelkyey prace y pilnořci/ y owřřem nyemářego cźáfu. *GliczKřiąř* I6v.

cum inf (1): A łnadzby więtfła przyczyná Dać ná to [na kościół] niżli do rzymá *RejRozpr* F4.

Ze zdaniem przydawkowym określającym skutek [iż, że (3), dlaczego (1), zaimek pytajny (1)] (5): *Diar* 45; *LubPs Hv marg*; Abowiem fię nam obawiać potrzebá/ áby nas nie obwiniono o niefnałkę dnia dżiliefyżzego/ gdyż nie máłż żadney przyczyny iakobychmy mogli dáć o łobie łprawę thego náłżego zełcia nieporządneho. *BibRadz Act* 19/40; *NiemObr* 117; Gdyżefmy *przedtym* przyczyny pokazáli iż y Zydowie y Graekowie/ wżyłscy łą pod grzechem *WujNT Rom* 3/9.

Ze zdaniem przydawkowym określającym rodzaj przyczyny [iż, że (9), bo, gdyż (2)] (11): Przyczyná iż to [obietnicę o przyszłej nagrodzie] łłufłnie Pan vczynić ma/ gdiż iefł łprawiedliwy á wierny w obietnicach. *LubPs Hv marg*; *BielKron* 401, 466v; ale oni wykretáczé/ przydawáią przyczynę łwego wykłádu/ że mułżá czynić wielki nakłádu ná czeladź/ ná rozmáity łprzet/ y ná rołkolży. *ModrzBaz* 99v; Pan Bog włzechmogácy [...] przyczynę łynołtwá tego oznáymuie: iż on łam/ Oycem łyná łwego miłego/ Pána Iezulá być miał *NiemObr* 97, 117, 118, 110, 120; Kto nie robi/ ten teź niechay nie ie: tę przyczynę rołkazánia dáie [apostół]: Bołmy łłyłzeli/ iż niektorzy miedzy wámi nieporządnie fię łprawuia; nic nie robiáć/ ále fię cudzemi łprawámi niepotrzebnie báwiać. *WujNT* 719; *PowodPr* 48.

W połączeniu szeregowym (1): Iednák ia/ máiać po łobie [...] lepfze [...] rácye/ przyczyny y łwiádectwá: nie tylko nie chriłtyáńki połtępek w tákowej łprawie/ ták ołtry y okrutny I.M. [...] ále y to/ á iefłczé naprzod przeciw łobie łámemu pokażę. Ze [...] *CzechEp* 7.

Zwroty: »da(wa)ć przyczynę [do czego]« (2): *GrzegŚm* [A2]v; Nárzekał czáfu łwego Chryzołtom ł. ná łwoie krzełciány/ iż [...] ábo łámi przyłięgáli/ ábo drugich do przyłięgi dopułłczáli. Dawáiać do tego tę przyczynę/ iż ábo łie prawdá poprzyłięga/ ábo fałż *PowodPr* 48.

»przyczynę mieć« [w tym: czego (2), za czym (1)] (2): Y wyele inłłych przyczyn zá tem łwem wotowánim máiać [ci, którzy kaźą uczyć dzieci za młodu] *GliczKsiąź* 17; *LatHar* 749.

»mieć przyczynę po sobie, za sobá« = *opierać się* [szyk zmienny] (2:1): *ModrzBaz* 120; *CzechEp* 7; Poddánym záłię zálecam iednęź cnotę/ [...] to iefł połłufzeńłtwo zupełne. Ktoiego łámego iż Saul/ chocia był Krolem/ niemiał: choć zá łobá miał wielkie przyczyny *PowodPr* 60.

»wziáć, brać przyczynę« [w tym: czego (1)] [szyk zmienny] (3:1): A niektorzy ludźie vczeni/ wziáwłży z ie⁸⁰ [Franciszka Spiery] łłow przyczynę mowy/ wywodźli łżeroce iako mámy vczynkám náłżem nievfac *MurzHist* S2v; *BibRadz Luc* 18 arg; *RejPosWstaw* [143³]v; *CzechRozm* 118.

»(z)naleźć, najdować przyczynę« [w tym: czego (2)] (2:1): *LibLeg* 11/159v; Onego o czym mowił [zazdrołciwy]/ wnet znaydzye przyczynę/ Do napocźciwłzey rzeczy wynáyduie winę. *RejWiz* 174; *WujNT* 504.

Wyrażenia: »nagłowniejsza przyczyna« (1): Napierwłża/ y nagłownieyłża przyczyná [bółstwa Jezusa] tá iefł/ iż to byłá wola/ y połtánowanie Boże *NiemObr* 117.

»napierwsza przyczyna« (1): *NiemObr* 117 cf »nagłowniejsza przyczyna«.

»przyczyna pewna« [szyk 2:2] (4): To nas ten wielki Philołopch [.] vczy tego/ iż koźda dowodna á nie omyłna náuká/ y gruntowna wiadómość náłzá/ ná pewney przyczynie łye łádowi *OrzQuin* T, T; *LeovPrzep* a2v; *Strum* A2.

»przyczyna potrzebna« (1): Lecź ile być może/ trzeba lię o to ftárác/ áby nietylko zwierzchność wrzędu/ ále też przyczyná/ iefli nie potrzebna [*sed rationis etiam, si non necessariae*]/ tedy wźdy táka ktoraby lię pochwálić moglá/ zacności Praw bronilá y onę zdočilá. *ModrzBaz* 70.

»przyczyna przednia« [szyk 1:1] (2): *CzechRozm* 198; Przyczyná tych pultoru let Zdrowych Máryi [...] tá ieft napřednieyfza: [...] *LatHar* 507.

»przyczyna słuszna« [szyk 2:1] (3): A tám [*na sejmie*] vrádzili [*panowie polscy*] [...] Alexandrá [...] ná kroleřtvo Polřkie wybrác wywodząc to flufznemi pryczynámiiz [!] gdyby kto iny był krolem niźli Alexandér/ byłoby rozerwanie Polřki od Litwy *BielKron* 401; *SarnStat* 182 [*idem*] 210.

»ważna przyczyna« (1): Wiele ich było/ ktorzi wielkie á ważne przyczyny po łobie máiąc [*gravissimis adducti causis*]/ náydowáli to: áby káźdego w tey Rzeczypořpolitey mieřzkáiącego wźytek z máiętności dochod łzácowano *ModrzBaz* 120.

»wielka przyczyna« = *multa causa* *Modrz* (4): *RejRozpr* F4; *ModrzBaz* 120; *PowodPr* 60; Wielkie á powážne lá przyczyny/ ták pilnych o zmartwychwřtániu Páńřkim dowodow. *SkarKaz* 207a.

»przyczyna włásna [= *włásciwa*]*«* (1): ták my z łálki Boźey/ dořtátecźnie/ y źrzetelnie/ ze flowá Boźe⁸⁰/ przyczyny włafne/ dla czego czeřć/ y chwałę powinná pánu Chriřtuřowi oddawamy/ pokázác moźemy *NiemObr* 117.

Szeregi: »przyczyna abo fundament« (1): zwierzchności tákowej przyczyná ábo fundámentem ieft mądrość [*cuius auctoritas fundamentis prudentiae ... est constituta*]/ wierność/ á cnotá *ModrzBaz* 18v.

»przyczyna i kondycyja« (2): Pořtánawiamy/ áby nápotym álienácię žadné ważné nie były/ ktorýchby w Práwięch y Przywileiach przyczyn y kondicyi flufznych [...] wyráźonych y opifánych nie było *SarnStat* 182 [*idem*] 210.

»przyczyna i pochop« (1): Ale iż Prorok choć od Bábilońřkiej niewoley čieľefney przyczynę y pochob [!] wźiáwřzy/ wyřřzey wřtěpuie *CzechRozm* 118.

»przyczyna i wzgląd« (1): Liřty téź rozné [...] / w ktorých zapifcy y obligácię przerzeczonych summ/ z przyczynámi y względy [*cum causis et respectibus* *JanStat* 87] tám wyráźonémi iáľnie lię zámykály *SarnStat* 978.

Wyrażenie przyimkowe: »z przyczyn(y)*«* (2): Gámáľiel vczony w Zakonie miedzy nimi Senator/ rozwiódl to/ z tey przyczyny. [...] *PowodPr* 55.

~ *Szereg*: »z przyczyn a dowodow« (1): Bo to nye ták yeřt yáko oni [*ci, ktorzy twierdzą, że lepiej dać syna na rzemiosło niż na nauki*] łobie ráchuiá/ áby řtych przyczyn á dowodow prořtych myáło to thák być. *GliczKřięź* G7v. ~

f. *Okazja, sposobność, moźliwość, to, co ulatwia, umoźliwia; adiumentum* *Modrz*; *casus, facultas, occasiuncula, via* *Cn* (25) : Arripere ansam, Vřzka/ áľbo rękojeřci lię dochwycić/ to yeřt/ przyczyny y czaľu nie opuřzczác/ pochop wźiác. *Mącz* 346b, 123d, 258a; Wřzytkie przeto przyczyny/ ile być może/ trzeba onym odiać/ ktorých wierność y przyiařń v nas ieft podeyrzana. *ModrzBaz* 103, 63v, 112; *WujNT* 2.*Cor* 11/12; Tę łálkę pořyła więc P. Bog ábo przez kazánie y fluchánie flowá Boźego: ábo przez iákie náchnienia/ y przygody/ y dobre iákie řpofobne czáľy/ y przyczyny: w ktorých człowieczę ferce vřľuchawa P. Bogá koľácącego. *SkarKaz* 347b.

przyczyna czego (1): áby iáko dla rzeczy wielkiej y íprawiedliwej w niebezpieczeństwo íę żywotá wdawał [człowiek wielkiego serca]/ tákby dla lekkiej á nieíprawiedliwej tegoż vchodził. nieták iáko póspolície czynią niektorzi/ co dla nędzney chwały/ o málucżkie rzeczy łápáią przyczyn niebezpieczeństwa *ModrzBaz* 62.

przyczyna do czego (6): *ModrzBaz* 32, 140v; Y dla te⁸⁰ Ian ś. íefzcze z dziećínítwá ná pułtynią pózedł: áby íę grzechow pówzednich vłtrzedz lepiej mógł [...] w onym odćięćiu wśyżtych przyczyn do iákíey namnieyłzey zmázy. *SkarKaz* 577b. Cf »dać przyczynę«, »mieć przyczynę«.

przyczyna ku czemu (2): Quærit sermonem, Godzi ná to/ Radby miał przicinę ku mówieniu. *Mącz* 335d; *SarnStat* 406.

cum inf (2): *Mącz* 346b cf »wziąć przyczynę«; *GrzegŚm* 54 cf »dać przyczynę«.

Ze zdaniem przydawkowym określającym skutek [w tym: aby (2), że (1)] (3): *GrzegŚm* 49; Acż lepak wiem dobrze/ że niemogę wśyżtkim wtem náłzem ípišie dołyć vczyńić/ gdyż y íam íobie wniektorych rzeczach niedołyć czynię; wśázquez fnać damy inym przyćzynę [!]/ że co pewnieyłzego znaydą *ModrzBaz* 1; *WujNT* 2.Cor 11/12; [*ListyPol* I 1530/12].

[*Fraza*: »przyczyna się trafiła«: Kiedy mi się przyczyna trafiła, abych k Waszy Milosti písał, proszę za tym człowiekiem, który Waszy Milosti ten list ukaże, aby go Wasze Milosti raczili ugodzić [...] przyjacielskim obyczajem *ListyPol* I 1530/12.]

Zwroty: »dać przyczynę; podała się przyczyna; przyczyny dawanie« [*w tym: do czego* (2), *cum inf* (1)] = *dare occasione* *Modrz* (2;1;1): A iż się podála znákomitha przyczyná podać to/ iáko łowo duch/ rozmáicie íię rozumie w písmie: tedy [...] *GrzegŚm* 54; *ModrzBaz* 1, 37v; *LatHar* 116.

»mieć przyczynę« [*w tym: ku czemu* (2), *do czego* (1)] (4): Omnium rerum cupido languescit cum occasio est, Wśiżftkich rzeczy chćiwośći lenieyá gdy máyá przicinę *Mącz* 183d, 335d; *BielSpr* 46; áby źli ludzie nie mieli przyczyny [*ne habeant ... occasione* *JanStat* 375] ku wnośzeniu fałszywéy monety do królełtwá náłżego *SarnStat* 406.

»wziąć przyczynę [*cum inf*]« (1): Arripere occasione recuperandi, Poyáć álbo wziąć przyczynę/ przyść ku íwemu. *Mącz* 346b.

»przyczyny żądać [= szukać], szukanie« (1:1): *LatHar* 116; A co czynię; to y nápotym czynić będę/ ábym odćiał przyczynę tym którzy przyczyny żądáią [*qui volunt occasione*]: áby w tym czym íę chlubiá/ byli náleżieni iáko y my. *WujNT* 2.Cor 11/12.

Wyrażenie: »znakomita, znamienita przyczyna« (1:1): Pothym co íię tknie tego łowá Duch/ iáko íię rozmáicie rozumie w łowie Bożym/ do tego da íię níżey známienita przyczyná/ áby było co nápiáno. *GrzegŚm* 49, 54.

Szeregi: »przyczyna, (abo) droga« = *occasio, via* *Modrz* [*szyk* 2:1] (3): Iáko wiele íeft przyczyn/ iáko wiele drog/ do krzywoprzyśięłtwá wiodácych/ ták w łádziech/ iáko też w okopywaniu gránic? *ModrzBaz* 140v, 32, 37v.

»pobudka i przyczyna« (1): [*grzech*] Przeciwko Szoftemu [*przykazaniu*]. [...] Pobudek y przyczyn do nieczyłtośći vmyśłne ízukánie ábo dawánie. *LatHar* 116.

Wyrażenie *przyimkowe*: »za przyczyną« = *przy okazji* (2): zawałanemu mężowi/ trudno to ma ktho mieć zá zle/ kiedy zá przyczyną męřthwo łwe/ ábo iáki cny vczinek krotkimi łłowy wřpomni *GórnDworz D7v*.

~ Wyrażenie: »za każdą przyczyną« (1): Tefknoć iuż y mnie y drugich/ że się ták częřto báwię gániąc zwykłe karánie męřbooyřtwá: á wřzákże zda mi się ábych tego zá káždą przyczyną [*ad omnem occasionem*] nieopuřzczał. *ModrzBaz 30*. ~

g. *Ten, kto powoduje: sprawca, twórca; architectus, author (auctor), caput, machinator Mącz, Cn; artifex, conditor, creator, effector, fabricator, inceptor, instructor, molitor, opifex, seminator Cn [w tym: czego (214)] (243)* : o iáciem mily Iezu przyczyną twé boleřci *OpecŻyw 134; PatKaz III 90; FalZioł V 51*; Po łmierci iego [*Sokratesa*] rozbaczywřzy to Attenřci iże ni(e)winnego na łmierć ořádzili, wřzitkie one potępili ktorzy byli przyczyną iego łmierci. *BielŻyw 55, 147; LibLeg 8/133; MurzHist V; MurzNT 123v marg; Diar 61, 65, 75; DiarDop 105, 112*; A ták teř tu winuye [*Dawid*] ty wřzytki okrutniki/ ktorzy łą przyczyną tego złęgo á vpornęgo odrzucenia á wyłáczenia. *LubPs P, H2 marg; KrowObr 146*; A Pan nie ma v łiebie řadney řrořřzey złořci/ Iedno kto ieřt przyczyną tákicy okrutnořci. *RejWiz 172v*; Ieřliże Pána niebędziećie chćieli náłłádownáć/ on Ći zořtáwi ten lud ná puřzczy/ ále wy przyczyną będziećie łmierći wřřřřtkich. *Leop Num 32/15, Dan 14/49; BibRadz Ps 7 arg, Ier 29/32, Thren 4. arg, I 466a marg*; Drugięgo dnia łřtáło łie zábúrzenie pořpoliteęo ludu przećiw Aaronowi y Moizeřzowi/ mowiąc: Wyřcie przyczyną zmordowánia ludu Bořęgo *BielKron 41*; Napirwey oycu [*Aleksander*] pogrzeb vczynił známienity/ potym ná ięgo grobie kazał pořćináć wřzytki ktorzy byli przyczyną ięgo łmierći *BielKron 123v*; Ten [*papieř Formoz*] gdy był Portueńkim Biřkupem/ bał łie Ianá dzyewiáte⁸⁰ Papięřá o to/ iż był przyczyną ięgo więzyenia od Niemcow *BielKron 172v*; gdy niechćieli [*w mieřcie Gandawum*] być Cęfarzá pořłuřzni/ ziechał tám Cęfarz/ á dał pořćináć thy/ ktorzy byli rořtyrkow przyczyną. *BielKron 218*; W ten czás teř Luteryani rořpifáli křiáři/ mieniąc być Papięřá Antykryřtem/ y przyczyną wálki *BielKron 227, 43, 59v, 66v, 87, 103 (34)*; Detrimentum Reipu. iniungere, O łzkodę przipráwić álbo przirzádźić/ to yeřt być prziczyną łzkody. *Mącz 178b, 15a, 20c, 37c [2 r.], 121c, 202d (10)*; W Bogá wierzę/ ktoreęo Kryřtus Oycem zowie/ Ktoreęo řpofobieni ieřteřmy řynowie. Tęęo [!] mię Piřmo vczy: nád to w ięgo Syná/ Ktory ieřt Słowo wieczne/ zupęłna przyczyná. Wiecznego łzczęřcia meęo *Prot C2; LeovPrzep A2, D2*; Słuchayře co Apořtoł dáley piřze/ kto był przyczyną tego grádu nieřłáchetnego *RejAp 74, 133v*; wiele było białyęęłow przyczyną dobreęo *GórnDworz Y2*; A przedię onęgo vrodzáiu/ łam oráč przyczyną nie będzie *GórnDworz Kk2v, L3v, D2, Y2, Z, Z3; HistRzym 72v*; Nikth iny nie ieřt przyczyną łmierći Pániřkicy/ iedno my. *RejPos [105]v marg, 321 [2 r.], 321v; KuczbKat 425 marg; RejZwierc 249v*; A lud do boga wzdychał z tej i z oweęo strony Mowiąc: „Boře wszechmogácy, kto terařnieřęęo Zamieřzania przyczyną, [...] Bodáj dźiř marnie zęinął” *KochMon 30, 24*; Bo y Luter Bogá przyczyną grzechow y przypędźicielem do Grzechow plugáwą gębę řwoiá řmiał názwáć *WujJud 64v*; A ták przyczyną vřpřawiedliwienie náłze řpřawuiáca/ dářmo bez řadnych przednich zařług náłzych ieřći Sam Pan Bog *WujJud 100v, 64v marg [2 r.], 127, 218, L12, Mm2v, Mm5, Mm5v; WujJudConf 64v; RejPosWstaw 42; BudBib 1.Reg 22/22; CzechRozm 100v, 165; ZapMaz II G 1575/78v; ModrzBaz 34, 107v*; Iam wam przyczyną był tákiego řmutku *SkarŻyw 135, 29, 293, 398; StryjKron 477, 667; CzechEp 43,*

193, 201, 227, 287; *NiemObr* 20; Oná [*Kamma*] wiedząc/ kto przyczyną iéy šíroctwá był/ myśliá o tym/ iákoby fye niewinnéy krwie mężá fwego pómścić moglá. *KochWz* 139; *ReszPrz* 76; *PAN BOG* pierwfzą przyczyną/ á tyś drugą byłá: Ten zgotował Mátkę mnie/ tyś w cnoćie cwiczyła. *WisznTr* 3; A ty nie bądź przyczyną/ biškupie drogi/ Nicziiéy/ lubo fłuźnéy/ lub płonéy trwogi. *KochPieś* 52, 28, 29; A ręce ktore/ przemocne dżiwy czyniły/ grzełznicy ná krzyżu rozbili/ myłmy przyczyną byli. *ArtKanc* E9; *GórnRozm* A2v, C3v, G4; *KochWr* 20, 25; *ActReg* 166; *Calep* 244b; *GostGosp* 12; *Phil* R2; *GórnTroas* 10; *KochFrag* 44; Boże mój/ tyś iest świádóm káždéy myśli moiéy/ Wiéłz/ zem nie ia przyczyną wymy chwały twoiéy. *WyprPl* Cv; *LatHar* 279; *KołakCath* Bv; Nie Bog ále fżátan grzechu iest przyczyną. *WujNT* 55 marg; Ięzyk ácz máły członek/ ále wiela złego y dobrego może być przyczyną. *WujNT* Zzzzz, 56 marg, 57 [2 r.], 139 [2 r.], 200 [2 r.], 253 [2 r.] (35); *SarnStat* 111; *KlonKr* A3; *SkarKaz* Ooooo; *GostCast* 15, 33, 60; *SkarKazSej* 675b; Baczę dobrze przyczynę/ kto to wżytko fpráwił/ Sam čás przyfzły wefela tákiego nábáwił. *SapEpit* A4; *KlonWor* 60; *PudłDydo* B2v; Bo ia temu nie wierzę/ y o tym nie gaday/ Aby tákiego ftrouiu twoy mąż był przyczyną *ZbylPrzyg* A4; *SzarzRyt* B4.

przyczyna do czego (6): *RejWiz* 134 marg, Dd; Ktoż do vpadku przyczyną Węgrom iedno Miemcy *MycPrz* II B4v; *SkarŻyw* 107; *NiemObr* 151; A iefzcze ná fwych niepráwościach nie przeftáiąc/ infzymem przyczyną był y powodem czáfem do grzechu. *LatHar* 144.

przyczyna komu (19): a ftawałeś fie przyczyną ludowi Izráelfkiemu/ ábyćie wyfláwiáli zá dobrodzieyfctwá twoie. *RejPs* 31; *SeklKat* Z2; ftał fye [*Jezus*] tym ktorzy go flucháyą przyczyną wyecznego zbáwyenya *KromRozm* II v3; *BibRadz* 4.Esdr 12/4; *Contrahere sibi causam mortis*, Sam fobie być przyczyną śmierci. *Mącz* 461b; Co zá ludzie fá ktorzy dobrowolnie giną? Y niefzcęścia fwoiego fobie fá przyczyną? *Prot* B2v; *RejPosWstaw* [41²]; *BudNT* *Hebr* 5/9; Przetoćiem y zá dawnych czáfow ludowi fwemu wybránemu [...] nieprzyaćioł był námielzał/ áby iym byli przyczyną ćwiczenia do mełctwá *ModrzBaz* 109; *CzechEp* 61, 241; *NiemObr* 151; *LatHar* 144; *WujNT* 472 marg, 481 marg, 626; *PowodPr* 12, 39; *KlonWor* 70.

przyczyna ku czemu (1): Ale ludzie ludzi przyczyną fá ku płodzeniu *BielŻyw* 118.

cum inf (1): Niech nie miefzkáią [wyznawcy obcych religii] w ziemi twej/ áby fnađz nie byłyc przyczyną zgrzełzyć przeciwko mnie/ gđziebyś flúżył Bogom ich. *PowodPr* 39.

Ze zdaniem przydawkowym określającym skutek [w tym z zapowiednikiem: tego (5); *iż(e)*, *że* (12), *aby*, *żeby* (4)] (16): *RejPs* 31; Abowym pan Voyewoda zadnego Com^miłfarza ffwego bil nyepořlal. athak bil przicziną thego. yfz then Syem kthori za zadany m yego bil pořthanowyon nyedofřzedl. *LibLeg* 11/140; *BielKron* 360; Adam wfzem fynom fwoim był przyczyną aby od niego vrodzeni/ ludźmi ábo człowiekami byli zwáni *GrzegRóżn* [L2], [L2]; á za one [*białegłowy*] wielekroć przyczyną nie fá/ iż fie rozum człowieczy ofřrzy/ y fmiáłości w bitwie dořtaie? *GórnDworz* Bb6; *HistLan* Dv; Iże thedy nie wżyfcy zbáwieni bywáią/ ále wielka wielkość ludzi ginie/ nie iest przyczyną Pan Kryřtus/ áni odkupienie iego/ ále fámi fobie krzywi ktorzy giną *RejPosWstaw* 21v; *CzechRozm* 84, 166; y owfzem wżyřtkich rzeczy on [*Pan*] iest przyczyną: iż fá/ iż żywą/ iż fobą władáią y fpráwy fwe czynią. *CzechEp* 231; *GórnRozm* I2; *GórnTroas* 34; *GrabowSet* H4v; *OrzJan* 87; *KlonWor* 70.

W połączeniu szeregowym (1): Ale to chce rzecz Páweł S. iż Pan Chrifthus ieft dawcą/ íprawcą/ y przyczyną záługuiącą/ íprawiedliwości y świętobliwości oney ktora w nas ieft/ y którą on nam dáie. *WujNT* 580.

Wyrażenia: »przednia przyczyna« (1): Ze śmierci prágne/ tyś przednia przyczyną. *GrabowSet* H4v.

»przyczyna wielka« (1): ROzterku tego ktory íe dzyał w Niemcech [...] nikt infzy nie był przyczyną więtfzą/ iedno káznodzieie nie vmieiętni/ ktorzy íe ná íwoie mnimánie íádzą *BielKron* 202.

Szeregi: »przyczyna i (a) początek« [szyk 2:1] (3): *Mącz* 106c; iż od oycá przez íyná Duch S. pochodzi/ że íię to do tego rozumienia ściága/ ábjíę to znáczjło/ iż też íyn wedle Grekow ieft przyczyną/ á wedle Lácinnikow ieft początek íftności Duchá S. íáko y óciec. *SkarJedn* 272; íeftem początek y przyczyną wśzego ítworzenia. *WujNT* 342.

»przyczyna i (a) powód« [szyk 4:1] (5): *Leop* 1.*Esdr* 5/10; A íákoż przyftoi ábo íię godzi íádu takiego powodem y przyczyną duchowney ófobie być? *CzechEp* 61, 241; Y ták z íáłki Bożey między ludźmi żywiemy/ nie tylko/ ábyfmy mieli komu/ do íákíey zlóści/ y nierządu przyczyną/ y powodem być *NiemObr* 151; *LatHar* 144.

»sprawca i (abo, ani) przyczyna« [szyk 6:2] (8): Znam íi íá národzenia mego przyczynę/ ábo íprawcę y Páná y ítrożá moiey ítáteczności. *CzechEp* 249; A ták ítrzeż íię błędu Kálwiniftow/ ktorzy Bogá czynią przyczyną y íprawcą ludzkich grzechow *WujNT* 27; A wždy ták íá íporni odśzczepieńcy/ iż ícierpieć nie mogą/ kiedy Pánnę náświętfzą ábo inne święte zowiemy íprawcámi/ ábo przyczynámi náłżego zbáwienia. *WujNT* 796, 38, 56, 403, 526, 783. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przyczyna i źródło« (1): Przeto słufźnie *Socrates* [...] powieða/ że y Filozofowie/ y Krolowie od Bogá íá: nie przeto żeby drudzy ludzie nie od Bogá/ ktory ieft wśzytkich rzeczy przyczyną y źródłem [*causa est et fons*]: ále *Socrates* dwoy rodzaj ludzi złączył *ModrzBaz* 129.

α. *Autor, pomysłodawca* (3) : á Cielcá wneth ípalił [*Mojżesz*] ná proch [...] w íypał w wodę on proch/ y kazał im [*tym, którzy czcili cielca*] píć onę wodę/ ktory był przyczyną onego Cielcá/ było mu żółto okóło gęby *BielKron* 34v, 221v; Ale co zá przyczyną/ y kto vgruntował/ Kto náuczył by żonę mąż íobie poymował? *SapEpit* [B2]v.

β. *Wykonawca, ten, kto osobiście coś zrobił* (1) : ále dáremny ich [*posłów*] vmyśł był/ bo ich dobył *Alexánder*/ y wygádzil wśzytki ktorzy byli przyczyną pobicia íwých pánow. *BielKron* 124v.

2. *Sposób; via Mącz* (17) : mi was przyacziela naschego w íim vpomynami, abífcie tich zloczynczow yakymykolwiek prziczinamy mogly kv rekám przywyfcz *LibLeg* 10/92v, 10/91v; Tákie ía chcę mieć obrońce/ takie żołnierze/ ktorych im ieft więtfzá/ tym ieft przyczyną beśpiecznieyfza. *SkarŻyw* 567.

przyczyna k(u) czemu (2): W ízedł tedy ízátan w Iudáfzá [...]. Który ízedfzy zmowil íię z Kfiáżęty kápláńskimi/ y z przełożonymi/ íákoby go [*Jezusa*] im wydác miał. (*marg*) Tá przyczyną odkazála íię im ku poimániu Kryftufá/ bo oni ználezli byli ínákfzá rádę. (–) *BibRadz Luc* 22/4. Cf »przyczyny szukać«.

Ze zdaniem przydawkowym określającym skutek [*zaimek pytajny* (5), *aby, żeby* (2), *iz* (1)] (8): Otoż tego [*filozofa*] o to pytay/ A cóc powie pilnie słuchay: Teníci przyczynę vgodzi/ íáko íe íocygá rodzi.

BierEz Cv; RejPs 154; RejKup q3v; ma tedy ocyec fynowi fwemu dopomógąc/ áby yemu przyczynę yákązkolwyek yednał żeby fie grzeffenya wyárował. *GliczKsiqz P4*; á fzukay pilnie tych przyczyn/ iákobyś ftał zázwdy mocnie w opiece á w obronie iego [*Pana*]. *RejPos 57; RejZwierc B3, 80v; SkarŻyw 150 marg*.

W połączeniach szeregowych (2): *Reperienda via est, Muśi k temu drógi álbo przicziny á obyczáyu fzukác. Mqcz 279b; BielSpr 19v*.

Zwroty: »naleźć przyczynę; nalazła się przyczyna« [*w tym: czego (2)*] (2;2): Owa naydziemy prziczjne Iz wypędziem thé puchline *RejKup q3v*; Izby fie nálázly przycziny dobrej ípráwy/ by ludzie chcieli Skarb póspolity iákoby fie zámnożyć mogł. *RejZwierc B3, 186; CzahTr E2v*.

»przyczyny szukać« [*w tym: k czemu (1)*] = *reperire viam Mqcz [szyk zmienny] (6)*: A zwielką pilnością á zwefelim ffukaycie tych przyczyn iáko byfće blogoślawili náfczeffliwieyffe imię *RejPs 154; Mqcz 279b; RejPos 57; RejZwierc 25v, 80v*; Iuliáná S. áby zá mążz nie fzła przyczyn fzuka. *SkarŻyw 150 marg*.

Szereg: »rada a przyczyna« (1): A thám rozważywfzy fobie/ iżby fie ocz było gniewác/ gdyż wspanilemu człowiekowi thez nie przyftoi zelżywości odnośić/ toż dopirko z rośtropnym vważeniem á rozmyflnie rádj fzukác á przyczyny/ iákoby fie to poćciwie náwetowáło *RejZwierc 80v*.

3. *Wstawiennictwo, orędownictwo, prośba, aby ktoś dobrze kogoś potraktował; protekcja; intercessio Mqcz, JanStat, Cn; postulatio Vulg; interventus JanStat; allegatio, deprecatio, intercursum, suffragatio Cn [w tym: czyja (279): G sb i pron (229), pron poss (35), ai poss (15)] (382)*: [*Chrystus do biskupa*]: Vkażiż wzdy czos tam Sprawil Kogos fwa prziciną zbawil *RejKup bb7v; MurzHist L2; MurzNT 78v; Diar 37*; Niechay nas wfpomoże prośimy cię pánie przytzná iey [*Maryi*] chwálebna *KrowObr 162*; Iędrzeiu Święty otrzymay náłzym grzechom odpuśtzenie/ podnieś nas przytznámi twoimi. *KrowObr 162v, 160v, 162, 163, 168 [2 r.], 208v; BielKron 194v, 237v*; *Intercessioni cedere, Przyczynę prziyác á nieprzećwyć fie woley tych którzi fie prziczyniáya. Mqcz 44c, 44c [2 r.], 92b*; nie mogła mu [*Hermolausowi Barbarusowi*] ná Sądzie v írogich Wenetów [...] przyczyná Célárfska/ áni Papięfska/ nic pomoc *OrzQuin C3v; RejAp 54v marg, Ee3v; GórnDworz S7v*; Tu iuż rozumiezf/ iż thám áni fkárby/ áni przyiaciele/ áni żadna przyczyná nic pomoc nie może. *RejPos 6v; KuczbKat 275 [3 r.], 365*; P. Bog sílá rzeczy bez przyczyny Świętich nam nie dáie. *WujJud 55v marg*; ále ich wiele ięft co fie zá námi modlą do Páná Bogá/ [...] ktorzy też fą pośrzednikámi náłzymi/ ponieważ nam przyczyná fwoią łáfkę v Páná Bogá iednáia. *WujJud 57v, 56, 59, 62, 184, 203*; odrzucamy też przyczyny fwiętych/ á to przeto/ że przelstáiemy ná iednym przyczyncy Pánie náłzym Iezufie Kryftulie. *RejPosWstaw [143⁴]*v; *CzechRozm 265v*; Anielfska y náłzá Cefarzowa/ świętą przyczyną fwoią y cudem onym/ náznáczyła fługę wielkiego/ Pánu Bogu. *SkarŻyw 352, 107 marg, 173 [2 r.], 293, 298 marg, 299 (15)*; *WerGość 250*; Kryfte zbáwicielu náłz v Oycá wiecznego/ fwą przyczyną ná wfzelki čás rátoy slugę fwego. *ArtKanc L5v, L9*; Nie kanclerzowe przyczyny, nie Pana Podlaskiego vsiłowanie, ba y takiesz summy dawanie [...] niewazyło. *ActReg 130, 130*; w godzinę śmierci náłzey/ przyczyny [!] mátki Bożey z Kościołem Bożym fobie życzymy *LatHar 8*; O Boża rodzićielko/ nie przelstáy przyczyną ráutowác ludu Bożego. *LatHar 480, 43, 47 [2 r.], 48, 73 [2 r.], 324 (23)*; wázniefza była przyczyná ludzi

iełzche tu żywiących/ niżli przyiaćioł Bożych iuż z Chryłtułem w niebie kroluujących. *WujNT* 625, 309, 810 *marg*; *SiebRozmyśl* B, M2; *SkarKaz* 636a, Oooo2b.

przyczyna do kogo (24): *LibLeg* 11/49; Przełto przywłáftztzác ludziom Świętym vmárłym iednánie y przytzyne do Bogá/ nic inłzego nieiełft/ iedno ielt háńbić [...] wietzne kápłáńftwo Syná Bożego *KrowObr* 213; nápráwił [dowódca turecki] niektore o przyczynę do Skánderbegá/ przed ktorego nogámi padł *BielKron* 252; Potym Anátholiułz przyczyny Cefarzá Márcyaná y żony iego Pulcheryey do Leoná ś. o tołz vżywał *SkarŻyw* 319, 131 *marg*, 173; *ActReg* 94; *WujNT* 309 *marg*. Cf *przyczyna w czym do kogo*, *Zwroty*, »za przyczyną«.

przyczyna u kogo (4): Ale też y Świętych z pokory wzywác nie opułzczamy/ nie iáko dawcow áby oni nam co dáć mieli/ ále áby nam fwoiá przyczyná v Bogá to o co próšimy/ otrzymáli. *WujJud* 55; *SkarŻyw* 567; *LatHar* 506. Cf »na przyczynę«.

przyczyna ku komu (4): Adlya thego przyczyná swá kv V.C.M. yemv pan moy Crol ye^{go} M. obyeczal yako povynny ye^{go} przyacziel y profzy V.C.M. aby V.C.M. raczil bicz nany łáfkaw *LibLeg* 7/34v. Cf *Zwroty*.

przyczyna o co (2): Cf »o przyczynę prosić«, »przyczyny szukać«.

przyczyna za kogo (1): O przyczynie y włtáwovániu fię zá nas grzełzne przeczýłtey Mátki Bo(ż)ey/ vmieymy wiele łobie obiecováć. *SkarŻyw* 174.

przyczyna za kim (17): á w niwczým was nie opuści [Pan]/ áby was iáko miłóściwy Ociec wyłłuchác nie miał/ iuż y przyczyny máło zá wámi będzie potrzebá. *RejPos* 132v, 76; BAczyłz/ cny Czytelniku/ co ten ták wielki Doktor Chryzołtom S. o przyczynie Świętych zá námi [...] trzymá *SkarŻyw* 131, 198, 567; Włzákże iednák to vńánie mamy/ że łáfkę twá otrzymamy/ gdy twego miłego Syná/ będzie zá námi przyczyná. *ArtKanc* 118; *ActReg* 94; Puścćie zá mná przyczyny/ do Páná wiecznego/ Za odpuści wyłłępki/ á przyimie zá łwego. *GrabowSet* B; Zyi łzczęšliwie o dziewico przešliczna: á zá námi w przyczynie rácz być vłtáwiczna. *LatHar* 481, 480; *SarnStat* 1208. Cf »o przyczynę prosić«, »przyczynę (u)czynić«.

przyczyna w czym do kogo (1): Tołz piłze do Cefarżowey Pulcheryey/ ktorey tenże Anátolius o przyczynę w tey rzeczy do Papieżá vżywał *SkarJedn* 189.

Ze zdaniem przydawkowym [aby, żeby] (7): *LibLeg* 7/34v, 37; Onegdajszego dnia, gdyšmy ślali ku WM, prosząc o przyczynę WM ku KJM, aby raczył KJM nam łaskę też okazać, [...] raczyliście nam dáć odpowiedź *DiarDop* 118; *LubPs* D3v *marg*; *OrzRozm* T4v; tedy mu [kapłan Bogu] zá ono wielkie świętych Męczennikow zwycięłstwo dziekuie/ y o przyczynę ich próši/ áby oni w niebie zá námi przyczynić śie raczyli *KuczKat* 190; *ActReg* 69.

W połączeniach szeregowych (7): Gdy śie tedy pod obronę tych dułz vćiekaćie/ w ich załlugach/ przytzyinach/ y włpomożeniu dufaćie/ nic innego nietzyniće/ iedno imię Iezu Kryłtá Syná Bożego fromóćiće. *KrowObr* 161; Pilnie thedy prółzę/ áby śie napierwey przed włzyłtkiemi rzeczámí działy/ próžby/ modliłhwy/ przyczyny/ dzieki/ zá włzyłtki ludzie *Leop* 1.Tim 2/1; Tu iuż trudno łobie brác ná pomoc ony młze/ álbo ony wymyłłone załługi/ álbo przyczyny czyie/ gdyż ślyłzimy/ iż włálne a włálne łpráwy káżdego máią go náłładowác. *RejAp* 124v; *RejPos* 15v, 335v; *BiałKat* 196; Ale nie ták iáko drudzy te łłáchetná fwiećę ná gorę włtáwiáią/ iedni pochlełbtwy/ drudzy

rozmáitemi przyczynámi/ drudzy pofulámi/ dáry/ á dziwnemi vpominki/ y rozlicznym zábiegániem tego dochodzã/ á práwie to iáko árendámi dzierzã. *RejZwierc* 40v.

Zwroty: »o przyczynę prosić, żądać, żądający; przyczyny prosić, żądać; prosba o przyczynę« [*w tym: do kogo* (7), *ku komu* (1), *o co* (1), *za kim* (1)] [*szyk zmienny*] (33:1:1;2:2;2): modl fie [...]/ vciekaiąc fie do Marijey matuchny iego [*Pana*]/ á profsząc o przyczynę do iey fynd miłego *FalZioł* V66; *SeklKat* D4; *RejKup* e7; *Diar* 37; *DiarDop* 118; *KrowObr* 212; *OrzRozm* T4v; SEwerus miał iednego/ s którym częfto mawiał/ Ten vczyłnił mnimánie/ áby Krolem władał. Krol fie tego dowiedział/ nápráwił iednego/ Aby go o przyczynę ocz prosił do niego. *RejZwierz* 18v; Przeto záfię Zydwowie vciekáli fie s pláčzem do Pána Bogá o miłoiierdzye/ á Delbory prorokiniey o przyczynę prošili. *BielKron* 49v, 194, 215v, 224v, 405v; *RejPos* 76, 206v, [310]; *BialKat* 153v; *KuczbKat* 190; A do kogož fie iedno do Pána Chriřtułá vciekamy/ kiedy przyczyny Świętych w imię iego prošimy? *WujJud* 56; Przetoć y my zbáwienia v lámego Bogá/ á przyczyny tylko v Świętych žádamy *WujJud* 59; Iužemci wyżłzey okazał/ że nie Bogá prošić o przyczynę przyřtoi [...] ále więcey Świętych iego *WujJud* 59v, 59v [2 r.], 72, 183v, 184, 246v, L12; *SkarŻyw* 355; Y žáday o przyczynę Syná iedynego/ miedzy námi á řwym Oycem iednaczą práwego. *ArtKanc* L5, G14v; *ActReg* 69; *LatHar* [+11], 171, 327, 478, 499 *marg*, 634; Czemuž odřzczepieńcy mowia/ żeby prošby náłze o przyczynę řwitych co vymowály/ ábo pořrzednictwu Chriřtułowemu/ ábo vřnořci náłzey ku Pánu Bogu? *WujNT* 625, 573; *CzahTr* L3; [*SkarKaz* 11b (*Linde*); *PlutBBud* R].

»przyczyny szukać, szukanie« [*w tym: do kogo* (3), *o co* (1)] [*szyk zmienny*] (9:1): *LubPs* Tv; przyczyn řzukał [*Wojciech Pruski*] v pořtronnych pánow/ iákoby fie s niey [*umowy*] mogł Krolom Polřkim wylómić przeciwięńftwem řwym. *BielKron* 418, 411; Alechmy biegáli řzukáiąc wřpomożenia/ řzukáiąc przyczyn/ y tu ná řwiecie/ y po powietrzu *RejPos* 132v, 335v; *WujJudConf* 183; Cárogrocki Pátryárchá przyczyn Cełárřkich do Papiežá o řwoie przełóženřtvo řzukał *SkarJedn* D4; *SkarŻyw* 13, 393; *ArtKanc* F3.

»o przyczynę, do przyczyny się uciekać; do przyczyny się udawać« [*w tym: ku komu* (1)] [*szyk zmienny*] (7:2;1): ale ani řwitych/ by téř názacnieřřzych řłuchac chce/ gdybysmy się do nich o przyczynę [!] ku panu vciekali *MurzNT* 78v; *KrowObr* 212; Nievciekáiąc od Chriřtułá/ ktorzy fie w Imię iego o przyczynę do Świętych vciekáią. *WujJud* 56 *marg*; [*papieř Leon*] do Pána Bogá łamego y iego pomocy y przyczyny Piotrá S. y Páwłá vdáiąc fię/ wielkiew fię rzeczy wielkim zá owce řwe řercem ważył. *SkarŻyw* 317, 529; *LatHar* 171, 328 [2 r.], 329, 431.

»przyczynę (u)czynić; przyczyna uczyniona« [*w tym: za kim* (5), *do kogo* (3), *ku komu* (1)] [*szyk zmienny*] (10;1): A powyeřs ze Crol ye⁸⁰ m. pan moy dla thego przicinã thã czyny, zeby rad themv Voyevodzie przyářřnyã řwã řziã zachoval. *LibLeg* 7/35v, 7/34v, 37; Dawid zá Sálomonem řwem řynem czyni przyczynę ku bogu *RejPs* 104v; Ale Świętych/ poniewãž v Pána Bogá řã w řálřce/ prošimy o to áby przyczynę zá námi czynili/ y czego nam trzebá vprošili. *KuczbKat* 365, 275; *SkarŻyw* 174 [2 r.]; *ActReg* 76; *Phil* E2. Cf »za przyczynã uczynionã«.

»o przyczynę, do przyczyny, na przyczynę, przyczyny wzywać; o przyczynę (za)wołać; wzywianie przyczyny« [*w tym: do kogo* (1)] [*szyk zmienny*] (4:1:1;2;1): A nářmyewáli řye [*kacerze*] z nas iř [...]. przyczyn řwitych wzywamy. *KromRozm* I F2v; *KrowObr* 215v; SWiętych o przyczynę wzywać

mamy. *KuczKat* 365 marg; *WujJud* 184v; do martwych ludzi ielzczę łzaleniey niż przed tem o przyczynę wołaią [ci, którzy uwierzyli kłamstwu]/ y ine łproŃne modłárstwá łtroiá. *BudNT przedm* a4; Abowiem gdzie to w wálzým Teftámenie newým macie/ wzyway vmárlych łwiętych ná przyczynę? *CzechRozm* 73; *SkarŻyw* 120, 358; pátrz kázdy áby wzgárdá wzywania S. Bożych/ y przyczyny ich do P. Iezulá Bogá prawdziwego [...] oney w tobie gorności znákiem nie byłá *LatHar* 329; *SkarKazSej* 685b.

Wyrażenie: »wielka przyczyna« (3): á drudzy łię pewney łmierci boiáć: do grobu S. Medárdá y do wielkney przyczyny ie⁶⁰ łię wćiekli. *SkarŻyw* 529, 172. Cf »za wielką przyczyną«.

Szeregi: »jednanie i przyczyna« [szyk 6:1] (7): W prołthym tżłowieku/ mułielibyłmy byli zawždy wępić/ w iednaniu y w przytżynie iego/ iáko wy mułicie záwłze wępić/ w iednaniu y w przytżynie w łwiętych ludziach vmárlych *KrowObr* 213v; Abowiem przytżyná y iednáníe z Bogiem/ nic inłżego nieielt/ iedno ielt/ łkázic/ y wniwetz obrocić/ grzech łmierć [...] przez łamego łiebie. *KrowObr* 214, 210, 213, 214 [2 r.].

»modlitwa i (a) przyczyna« [szyk 4:2] (6): *SkarŻyw* 358; O miłoierna mátko/ łwiętemi twemi modlitwámi/ y przyczyná/ rácz łię włtápic zá námi. *LatHar* 423; iz łwięci w niebie modlitwámi y przyczynámi łwymi włpomagáią tych/ ktorzy im dobrze czynili ná tym łwiecie. *WujNT* 262. Cf »dla przyczyny«, »przez przyczynę«, »za przyczyną«. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»przyczyna i obrona« (1): tedy mułimy wzywáć przyczyny y obrony męki Páná náłżego Iełu Chriłtá/ bez ktorey nigdy żaden odpulżczenia grzechow niedołtał *KuczKat* 116.

»przyczyna i opieka« (1): Tego nas tylo vchoway Pánie/ ábyłmy cię Páná [...] nigdy nie vtráćili. A ielłiby łię przydáło iáko ludziom/ ábyłmy cię pędko náleżli/ á nigdy od połłufzeńłtwá twego nie odtępowáli/ rołtác w mądrołci duchowney [...] / przy powážney przyczynie y opiece mátki twoiey. *SkarKaz* 45b.

»(nie) pomoc i (a, ale) przyczyna« [szyk 5:2] (7): *LubPs* Tv; Day nam Boże ábyłmy [...] łwiętey łágniełłki pomoc y przytżynę ználi *KrowObr* 163v; przedłię ná to pomni/ iz Pan włzytko vczyni dla ciebie bez włzey pomocy/ y bez włzey przyczyny kázdego *RejPos* 186; *SkarŻyw* 317; *LatHar* 328. Cf »z przyczyny«, »za przyczyną«.

»przyczyna i prołba« [szyk 4:3] (7): *BielKron* 235; *SkarŻyw* 174; W godżinę záłię łmierci y zełcia mego [...] dułżę moię [...] do niebiełłkich rádołci/ przyczyná y prołbá twá/ pomoż prowadżic. *LatHar* 472. Cf »dla przyczyny«, »za przyczyną«. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»báđż przyczyna, báđż ratunek« (1): *Liłtania Greckie* łłowo ielt/ [...] wykłáda łię prołby czynienie/ ábo łupplikácyá/ báđż oprzyczynę/ báđż o ráunek kogo prołżác. *LatHar* 171.

»przyczyna i wstawowanie się« (1): *SkarŻyw* 174 cf przyczyna za kogo.

»przyczyna i zasługa« [szyk 16:10] (26): ábowiem łie to inák okázuię z wálżego Mízálłu włáłnego/ iáko tám przytżynę y załługi Páná Iezu Kryłtułá vkrzyżowánego bluznićie *KrowObr* 216v, 172, 216v [2 r.], 217 [2 r.], 218; *KarnNap* D3v; Rátuy nas łwięta Mágdálęno/ wážną v P. Bogá przyczyná/ y wielkimi załługámi twemi *LatHar* 463, 406 marg, 430; Czemuż haeretcy zá złę máią Kátholikom/ iz Pánnę náłwięłżá y inne łwięte/ náđzieię łwá zowá/ dla ołobliwey vńołci ktorá w ich załługách

y przyczynách máią. *WujNT* 707. Cf »dla przyczyny«, »przez przyczynę«, »za przyczyną«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

Wyrażenia przyimkowe: »dla [= ze względu na] przyczyn(y)« [*w tym: w pl (3) (11)*]: Dla przytżyny fwiętych/ odpuść nam pánie wżytki grzechy náłże *KrowObr* 161v; Vkałz gdzie Bog obiecał/ dla iey [*Maryi*] przytżyny grzełnych ludzi wyfluchác/ ćiełżyć/ y wípomógác? *KrowObr* 165v, 161v, 170v [*3 r.*]; á cokolwiek dla ich [*świętych*] przyczyny Bog Oćiec czyni/ to wżytko dla fyná fwego/ ktorego oni fą człónkami/ czynić raczy *WujJud* 59.

~ Szeregi: »dla modlitw i przyczyn« (1): Vkažuiefz Abráhámá y Dawidá vmárłego/ iákoby Bog/ dla ich modlitw y przytżyn/ miał wielką łáłkę okázác/ náprzećiwko ludowi Izráhełkiemu/ iufz po ich fmierći. *KrowObr* 215v.

»dla przyczyn i prób« (1): Dla przytżyn ich y prozb/ ratz zgłádzic łáłkáwie náłżego żywotá grzechy. *KrowObr* 168v.

»dla przyczyn i zasług« (2): Boże dla przytżyn y załug Swiętych/ odpuść nam grzechy náłże. *KrowObr* 166v, 171. ~

»z przyczyny« (4): RAcz to dáć Pánie/ [...] ábyfmy fię z swiętá błogofłáwionego Apoštołá twego Thomázá wefelili/ á przy tym zázwdy/ y z przyczyny iego porátowanie odnošili *LatHar* 435, 491, 512.

~ Szereg: »z przyczyny i pomocy« (1): rękę onę od niewiáfty cáłowáná łobie vćiął [*św. Leo*]. fktorą gdy fię przed obrázem niepokálaney dziewice Matki Bożey modlił/ z iey S. przyczyny y pomocy zleczonym zoftáł *SkarŻyw* 319. ~

»na przyczynę (przyczyny)« [*w tym: w pl (2) = ad interventus JanStat (21)*]: Zaraz opowiedzieli panowie, iż KJM nie z powinności jakiej, ale na przyczynę panow opatrzenie im na strawę obiecał *Diar* 38, 74; Amiráliufá Schábotá Krol Fráncufki záfię ku ćci przywroćił y máiętnošći/ ná przyczynę niektorych. *BielKron* 219, 231, 355, 385v, 401v, 410v; *RejAp* 35v; Wípomni łobie napirwey ná Abráámá/ [...] iáko Sodomie ná iego przyczynę/ bo był tám dziełięć fprawiedliwych znalazł/ chciał [*Pan*] przepuścić. *RejZwierc* 124; Y przez cudzą modlitwę/ iáko ná przyczynę Abráhámowę Pan Bog Abimelechow grzech przepuścić. *WujJud* 234v; *SkarŻyw* 127, 184, 227; *StryjKron* 477; *Paprup* G2v; *LatHar* 463, 549; iż Bog więcey czyni ná przyczyny swiętych/ po śmierći ich/ niżli poki tu żyli ná świecie *WujNT* 505.

~ na przyczynę u kogo (1): Po iego [*św. Romualda*] śmierći y cudá fię niektore ná przyczynę iego v Páná Bogá ziąwiły. *SkarŻyw* 572.

W połączeniu szeregowym (1): ná pilné próšby ich [*prełátów, panów i rycerstwa*]/ które do nas z pokorą czynili/ á zwłázczá ná ofobliwą próšbę y przyczynę y rádę Naiałnieyłżęgo brátá náłżęgo namilłżęgo Páná Alexándrá [...] Práwá/ wolnošći/ exempcię ná wieczné czáfy trwác pozwalamy. *SarnStat* 886. ~

»prze(z) przyczynę (przyczyny)« [*w tym: w pl (11) (49)*]: awłzakze ti fam wyesz panie abramie ze ye⁸⁰ K.m. pan nasz prze prziczinę pana twego wyełka sum^me pyeniedzi wilozicz raczil na livdzy sluzebne *LibLeg* 10/155; Przes chwálebney pánnny maryey przytżynę/ wybaw nas od fmutku ninieyłżęgo *KrowObr* 160v; Day Boże/ áby przes przytżynę pięć Braćiey Polakow/ Benedyktá Ianá/

Máttheuífá/ Izááká/ y Kryftyná/ przyflifmy ku wietzney oytzyźnie. *KrowObr* 174v, 89, 156, 162, 163v [2 r.], 168, 172; prošíł Zorobabel Kámbyféfá wielekroć przez fię y przez przyczynę inych/ áby dopušíł kościołá budowác *BielKron* 115v; Synowie Lántgráfowi ftáráli fię o to/ iáko by oycá wybáwili z więzienia/ przez rozmáite przyczyny. *BielKron* 235, 144v, 228, 415, 417v; Bog sílá rzeczy ináczey iedno przez przyczynę Świętych niedáie. *WujJud* Ll v, 56; Niechże tedy obaczá Rzymiánie/ ktorým práwem nas s kościołá wyłącziáią/ ktorzy fámeo Páná Bogá przez przyczynę iedynego Pośrzedniká Páná Iezufá Kryftulá wzywamy *RejPosWstaw* [143⁴]v [2 r.]; *ModrzBaz* 93v; *SkarŻyw* 357, 358, 533; Wlýficy święci wlýfytko v Páná Bogá przemogá/ y ták wiele ludziom bywa przez ich przyczynę vproflzono *ReszPrz* 60; racz nam przez twego Syná przyczyny/ odpuścić iuż wlýfytki náfze winy. *ArtKanc* P4; *LatHar* 7, 233, 411, 423, 441 (9).

~ *W połączeniach szeregowych* (2): krol ma być tákowey ftálości/ iż áni przez prozby áni przez przyczyny áni przez dáry [*nullo precaminum interventu*] nie ma odftępowác od drogi fprawiedliwości. *HistAl* G3v; *LatHar* 17.

Szeregi: »przez dáry i przyczyny« (1): Lecz czárt który iey [św. *Juliany*] przedfięwzięcie fkázić chćiał/ ták pomogł onemu człóekowi/ ifz przez dáry y przyczyny/ Stároftá zoftáł. *SkarŻyw* 150. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przez modlitwy i przyczyny« (1): Tu widzimy iż to chwale Bożey nic nie wymuie/ kiedy zbáwienie ludzkie bywa przypifáne ktoremu człóekowi/ ábo ániołowi [...]: iáko pierwzey po Bogu przyczynie zbáwienia: bądz przez modlitwy y przyczyny: bądz przez karánie y nápomínánie *WujNT* 796.

»przez przyczynę(-y) i zasługę(-i)« [*szyk 5:5*] (10): Day nam Boże/ ábyfmy przes zaflugi y przytzyzny pánny Máryey byli wybáwieni/ od wlýfytkich złych rzetzy. *KrowObr* 169, 173v, 174 [2 r.], 217v; *WujJudConf* 55; nie wwodz mię w pokuflzenie/ ále wybaw ode wżezgo złego [...] przez przyczynę y zaflugi niepokaláney P. y mátki twoiey Máryey/ y wlýfytkich Świętych twoich. *LatHar* 644, 242, 470, 672. ~

»za przyczyną (przyczynami)« [*w tym: w pl* (2)] = *intercessione* *JanStat* (71): Zláfká bofká y za prziczinamy wżitkich fwietich. pan bog dal woýfkv memv nad tim woýfkiem niemieczkim zwicziefstwo miecz *LibLeg* 10/147; *LibMal* 1553/174; *Diar* 40, 42; A on [*Jezus*] íam íełt Bífkupem nálfzym/ zá kthorego przyczyną bywamy wyflucháni/ który modlitwy náfze ofiáruie Bogu oycu *LubPs* Z2; *GroicPorz* f4v; Broń Boże wierne íwoie zá przytzyzná Máryey vftáwítznie iey dúfiájące. *KrowObr* 162; Boże zá przytzyzná Błogofláwionego Iodoká/ od grzechow zmázy rátz nas otzyścić. *KrowObr* 171, 162, 171, 173, 174v, 215, 215v; Thegoż roku Kolegium záložono w Argentorácie/ zá przyczyną Iákubá Sturmiufá ftárfzego z rády *BielKron* 216v, 117v, 229v, 230, 325; Kogóž my w ták wielkim grzéchu [...] naydziemy íobie Przyczyńcá/ zá któregoby przyczyną/ odpuścić nam BOG wćielóny krzywdę y háńbę fwá/ bes pokáíania nálfzego? *OrzQuin* Z2v; *WujJud* 56, 184; *MycPrz* I A4; *KarnNap* E4v; *SkarJedn* 175; iuż mię Chryftus zá przyczyną Eufrázey do fiebie wzywa. *SkarŻyw* 227, 115, 356 [2 r.], 409, 491; *StryjKron* 502; *ArtKanc* M18; *ActReg* 81; *Phil* P; wiemy to z pífmá S. że wiele rzeczy Pan BOg dáwác niechce/ dla pewnych przyczyn/ iedno zá prośbá Świętych íwoich: iáko krolowi Abimelechowi grzechu odpuścić nie chćiał/ iedno zá przyczyną Abráhámowá: á przyiacielom Iobá S. iedno zá przyczyną Iobowá. *LatHar* 329, 87, 88, 93, 101, 104 (20); á potym zálościá złych

vczynków y złodzieyftw przywiedźieni zá przyczyną przyaciól fwych/ zwykli [złodzieje i złoczyńcy] łalki náłzény prośić *SarnStat* 701, 206, 1097; *SiebRozmysł* [D4]v, Iv.

~ za przyczyną do kogo (1): Zá twoią do Chryftuła przyczyną/ Pietrze błogosławiony/ vproś mi to łzcześnie/ ná náwrocenie dułz kácerłkich *SkarŻyw* 374.

Wyrażenia: »za przyczyną uczynioną« (1): Za znaczne załugi [...]/ także téz zá przyczyną do nas Połów ziemłkich vczynioną/ przerzeczonému Iendrzeiowi Wołkowi [...] łummy dwa tyśiącá złotych [...] zápiłuiemy *SarnStat* 1209.

»za wielką przyczyną« (1): Zá iego [św. Piotra] wielką przyczyną/ day nam Iezu Chryfte vcześniectwo w cnotách iego y pomnożenie wiary wmiłości twey *SkarŻyw* 601.

Szeregi: »za przyczyną i modlitwą« (1): ([...] vtwierdź [...] połtępki náłze) zá przyczyną y modlitwą świętey y wielebney Bożey rodźicielki *LatHar* 224.

»za przyczyną albo za namową« (1): A niewiem by theż [przysięgi czyniono] wiele kroć nie zá przyczyną álbo zá namową niebogoboynych Prokuratorow *GroicPorz* z3v.

»za pomocą a przyczyną« (1): To widzenie tak łobie zykládał [św. Bernardyn]: íłz zá pomocą Bożą á przyczyną S. Fránciłzka/ mógł w ogniu pokus łzátáńłkich/ łwieckich y łielełnych niezgorzeć. *SkarŻyw* 461.

»za prośbą i przyczyną« [szyk 2:1] (3): *ActReg* 170; rácz dułzom łług y łłuzebnic twoich/ dáć [...]: áby zá nabożną przyczyną y prośbą/ onego połogłowania dołtąpili/ ná ktore łię tu vprzeymą myśłá y pożądániem zánołili. *LatHar* 182; *WujNT* 309.

»za przyczyną i zasługami« (2): RAcz przyiac náłłkáwłzy BOże/ zá przyczyną y załługami błogolławioneý Máryey [...] tę połługę powinná náłzény *LatHar* 50, 478. ~

Iron. (1): Azaż nie znać po połtáwie/ Zeć niegodzien w żadney łpráwie. Rzekł ezop [!]/ dziełkuięć z przyczynj/ Dwornieyłzys niż ktory inny: A zá takie połádzenie/ Coć by dáć zá pođárzenie. *BierEz* D2.

4. Pomoc, współudział [czyja] (2) :

I sg w funkcji okolicznika sposobu: »przyczyną« = ze współudziałem (1): Ian prziranłky gdi bel pithan [...] iefly iego przyczyną albo pomocą nyebolczicza pany Svchorzewłka yełt zamordowana, przitym constanter trwall yłch pomocnykiem nyakym vczynkv thego nyebell *LibMal* 1543/72v.

Szereg: »przyczyna albo pomoc« (1): *LibMal* 1543/72v cf *I sg w funkcji okolicznika sposobu*.

Wyrażenie przyimkowe: »nie bez przyczyny« = ze współudziałem (1):

~ *Wyrażenie*: »nie bez słusznej przyczyny« (1): Íłz ten ięzyk wałz/ [...] (Ktori, nie bez łłuzney Bożey przyczyny Alexander wielki łwiata włzego panowaniem iefł ołlawił. [...]) Ze też prze łwiatołć á łłachetnołć ięzyka thego [...]: telko tym tho Słowieńłkim ięzykiem Młza bywa dopułłczóna *FalZiołUng* V 119. ~

5. *Dodatek* (2) : Additamentum, Przydáték/ Przycziná. *Mącz* 92b; Interfacio, [...] Przcziná/ Przczinienie. *Mącz* 116d.

6. Prawdopodobnie: Zdarzenie, przygoda, nieszczęście (1) :

Fraza: »przypadła [na kogo] przyczyna« (1): TEn [hetman Gieraldus] kiedy był poiman od Krolá Ruffiná/ Rzekł/ z niełzczęłciać przypádlá ná mię tá przyczyná. *RejZwierz* 19v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (1) : Res, Rzecz/ Wźeláká Spráwá/ przicziná/ potrzebá/ máyetność/ mienie/ bogáctwo. Mqcz 353a.*

Synonimy: 1. okazyja, powód; d. wina; e. argument, dowód, przedsięwzięcie, racja, wywód; f. czas, pogoda, potemność, trefunek; g.α. autor, sprawca; 2. droga, kształt, miara, obyczaj, sposób, zwyczaj; 3. pomoc, pośrednictwo, prośba; 4. pomoc, ucześnictwo; 5. przydatek; 6. przygoda.

Cf [NIEPRZYCZYNA], PRZYCZYNNOŚĆ

ALKa